

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

На правах рукопису

ШАЛЬОВ АНДРІЙ СТАНІСЛАВОВИЧ

УДК [811.111:811.161.1:811.161.2]'42:801.6:654.197(043.5)

ПРОСОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕЛЕВІЗІЙНОЇ БЕСІДИ

10.02.15 — загальне мовознавство

Дисертація
на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Науковий керівник:
Бровченко Тамара Олександрівна
доктор філологічних наук, професор

Миколаїв — 2014

ЗМІСТ

	сс.
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
ДИСКУРСУ ТЕЛЕБЕСІДИ	10
1.1. ЗМІ і місце телебесіди в їх жанровій класифікації	10
1.2. Особливості телебесіди як стильового різновиду усного дискурсу	22
1.3. Типологія телебесід сучасного телебачення	40
1.4. Функціонально-стильові особливості телебесід	50
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	57
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО	
ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСОДИЧНИХ ПАРАМЕТРІВ	
ТЕЛЕБЕСІДИ	62
2.1. Методика, матеріал і процедура експериментально- фонетичного дослідження мовленнєвих одиниць, що використовуються в різних видах телебесід	62
2.2. Перцептивний аналіз просодичної організації телебесіди	66
2.3. Електроакустичний аналіз просодичної організації телебесіди ..	70
2.4. Кількісні методи обробки отриманих даних	74
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	78
РОЗДІЛ 3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРОСОДИЧНОГО	
ОФОРМЛЕННЯ ДОСЛІДЖУВАНИХ ТЕЛЕБЕСІД	83
3.1. Просодичні характеристики телебесід	83
3.2. Результати перцептивного аналізу просодичної організації досліджуваних видів телебесід	101
3.3. Результати електроакустичного аналізу просодичної організації досліджуваних видів телебесід	117
3.4. Лінгвістична інтерпретація результатів дослідження	154
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	159
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	163
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	167

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- 1 наг. — перший наголошений;
ВВ — високий висхідний;
відн. од. — відносні одиниці;
В-Н — висхідно-низхідний;
ВН — високий низхідний;
висх. — висхідний;
Гц — Герц;
дБ — децибел;
ДЄ — діалогічна єдність;
ЗМІ — засоби масової інформації;
зміш. — змішаний;
з/яд. — заядерний;
КА — комунікативний акт;
корп. — корпус;
КМФ — композиційно-мовленнєваа форма;
КС — композиційний сегмент;
МА — мовленнєвий акт;
МВ — мовленнєвий вплив;
МК — масова комунікація;
м.п. — міжсинтагмена пауза;
Н-В — низхідно-висхідний;
НВ — низький висхідний;
низх. — низхідний;
НН — низький низхідний;
поч. н/наг. — початковий ненаголошений;
рівн. — рівний;
СВ — середній висхідний;
скл. — склад(и);
СН — середній низхідний;
ср/пік. — середньопіковий;
ср/част. — середньочастотний;
УТК — узагальнений тональний контур;
 $\bar{X}$ — середнє арифметичне;
ЧОТ — частота основного тону.

ВСТУП

Упродовж декількох десятиліть зарубіжні й вітчизняні вчені, представники різних наук — філософії, політології, психології, соціології та журналістики, які глибоко й всебічно досліджували мас-медіа, говорять про виняткову роль цього соціального інституту, що став сьогодні щоденною потребою соціокультурного життя людини, має можливості впливати на її світогляд, національну культуру і мову. Серед вітчизняних дослідників мас-медіа, особливо преси, добре відомі імена О. М. Гриценко [71], В. Й. Здоровеги [87], В. Ф. Іванова [99], М. М. Ковальнової [111], Е. П. Прохорова [171], В. В. Різуна [176] та інших вчених. Великий тематичний розділ в літературі про мас-медіа складає телебачення. Дослідниками цього соціального феномена і його ролі в житті суспільства є Ю. А. Богомолів [29], О. К. Ваніна [43], А. С. Вартанов [44], О. В. Головчук [66], З. Е. Дмитровський [78], В. Д. Жугай [83], Я. Н. Засурський [84], С. А. Муратов [149], Ю. Г. Шаповал [221], О. М. Штурнак [227], А. Я. Юровський [230], А. В. Яковець [233] тощо. Серед зарубіжних дослідників особливо вирізняють праці Е. Елвуда [236], Дж. Батлера [247], М. Мак Люена [134], Д. Мак Куейла [279], Г. Стейнера [294], Е. Тоффлера [201], А. Толсона [299], Дж. Уолкера [300] та інших.

Лінгвістичні розвідки останніх десятиліть [11; 16; 91; 98; 105; 107; 118; 126; 132; 151; 232] присвячено розгляду питань моделювання масово-комунікаційної діяльності, технології маніпулювання, стратегії впливу засобів масової комунікації (ЗМК) на масову аудиторію. Аналізу піддаються лише просодичні особливості мовлення засобів масової інформації в цілому [153]. Проте телевізійний дискурс залишається маловивченою цариною. Дослідження, здійснені в цьому напрямі, мають експериментальний характер [9] або присвячені аналізу таких телевізійних жанрів, як ток-шоу [14; 79; 119; 125; 127; 159], телеінтерв'ю [76; 206; 234], ігрові програми [106; 231], теледебати [100; 169]. При цьому телебесіда залишається за межами лінгвістичних досліджень. Отже, **актуальність** дослідження зумовлено

необхідністю подальшого вивчення дискурсу телебесіди, його жанрової специфіки і просодичних особливостей, осмислення яких відіграє неабияку роль для розуміння процесів впливу мовлення на поведінку реципієнта.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в рамках наукової теми кафедри германської філології Чорноморського державного університету імені Петра Могили «Актуальні питання національно-когнітивної і національно-мовної картин світу та проблеми міжкультурної комунікації» (номер державної реєстрації 0112U007695). Тему дисертації затверджено вченою радою Чорноморського державного університету імені Петра Могили (протокол № 2 від 16.10.2013 р.).

Мета роботи полягає у виявленні просодичних ознак, які характеризують телебесіду як жанр телевізійного дискурсу, у визначенні диференційних просодичних характеристик, що відрізняють типи телебесід на матеріалі трьох досліджуваних мов.

Зазначена мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- сформулювати концептуальну базу дослідження на основі аналізу наявних у спеціальній літературі даних;
- розкрити специфіку дискурсу телебесіди;
- надати розгорнуту типологію телебесід за тематичним принципом;
- виявити типологічно спільні просодичні характеристики різних типів телебесід та схарактеризувати специфічно-національні особливості просодії телебесіди, типові для кожної з трьох порівнюваних мов (мелодійний контур, фразові акценти, інтенсивність, темп, паузація).

Об'єктом дослідження є усний дискурс телебесіди як психолінгвістичний і лінгвістичний феномен.

Предмет дослідження складають просодичні параметри дискурсу україномовних, російськомовних і англомовних телебесід.

Матеріалом дослідження слугували 300 телебесід, трансльованих українськими, російськими й британськими телеканалами (УТ-1, УТ-2, Інтер, ОРТ, НТВ, Культура, Муз ТВ, ВВС, ITV, Discovery та ін.), загальною тривалістю більше 100 годин.

У роботі застосовано наступні **методи**: описовий (для характеристики лінгвістичних особливостей досліджених телебесід), зіставно-порівняльний (для вияву схожих і відмінних параметрів в експериментальному матеріалі), метод спостереження (для з'ясування національно-специфічних особливостей досліджених телебесід), метод перцептивного аналізу матеріалу дослідження (зі слуховим і аудиторським аналізом), який дає можливість шляхом прослуховування експериментального матеріалу дослідження виявити просодичні засоби, спільні для різних видів телебесід; аналіз і індуктивне узагальнення фактичного матеріалу, які слугували підґрунтям для систематизації та об'єктивної лінгвістичної кваліфікації фактичного матеріалу. Метод кількісного аналізу залучено для встановлення об'єктивних кількісних характеристик просодичних параметрів телебесід різних видів; метод інструментального аналізу (комплексний метод фонетичного дослідження, що базується на електроакустичному методі) надав можливість описати об'єктивні акустичні особливості досліджуваних видів телебесід; метод статистичного аналізу (в основі якого лежить статистична обробка даних, отриманих у результаті перцептивного й електроакустичного видів аналізу) сприяв виявленню усереднених значень найважливіших просодичних параметрів, характерних для досліджених видів телебесід. Метод контекстуально-інтерпретаційного аналізу дозволив не тільки встановити провідні просодичні засоби, властиві різним видам телебесід, але й отримати ґрунтовне лінгвістичне спостереження, яке дозволило по-новому схарактеризувати результати експериментально-фонетичного аналізу.

Достовірність результатів забезпечується застосуванням статистичної обробки отриманих даних, а також використанням методу комплексного вивчення лінгвістичних особливостей інтонації, всебічно розробленого

А. Й. Багмут [197], Т. О. Бровченко [35], О. А. Бризгуною [37], В. Г. Волошиним [59], Л. В. Златоустовою [96], Т. М. Корольовою [117], О. І. Стеріополо [193], В. Г. Таранцем [194], Л. К. Цеплітисом [212], а також застосуванням методу статистичної обробки матеріалу дослідження.

Наукова новизна роботи полягає у виявленні типологічно спільних і конкретно-мовних характеристик в частотній, динамічній та темпоральній організації просодії досліджених типів телебесід. Вперше отримано об'єктивні дані стосовно спільних і конкретно-мовних просодичних характеристик оформлення телебесід на матеріалі близько та неблизькоспоріднених мов.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що лінгвістичний аналіз дискурсу телебесіди як особливої форми телекомунікації є внеском у розробку актуальних питань загального мовознавства — теорії мовленнєвої комунікації, теорії дискурсу, інтонології. Дослідження інтонаційної своєрідності дискурсу телебесіди й виявлення специфічних інтонаційних характеристик, типових для спонтанної мовленнєвої комунікації досліджуваного типу, має важливе значення для подальшого вивчення телевізійного мовлення в галузі фоностилїстики, в якій жанр телебесіди ще не був предметом опису.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання результатів роботи під час навчання студентів-лінгвістів сприйняттю спонтанного діалогічного мовлення на автентичному матеріалі (на матеріалі україномовних, російськомовних і англомовних телебесід), що є важливим складником процесу навчання іноземній мові в умовах аудиторного білінгвізму. Крім того, отримані результати, одержані в ході проведеного дослідження, можуть бути використані в лекційних курсах із загального мовознавства (розділ «Типологія»), із фоностилїстики (розділ «Просодичні особливості публіцистичного стилю»), із психолінгвістики (розділ «Психолінгвістичний аналіз процесів породження і сприйняття мовлення»).

Апробацію результатів дослідження здійснено на 7 міжнародних наукових конференціях: «Актуальні проблеми міжкультурної комунікації в нових геополітичних умовах» (Тирасполь, 2002), «Проблеми прикладної лінгвістики» (Одеса, 2003), «Українська ментальність: діалог світів» (Одеса, 2003), «Мова і культура» (Київ, 2004), «Слово і текст у просторі культури» (Київ, 2010), «Енергетика судна: експлуатація та ремонт», секція «Сучасні інформаційні технології в освіті та іншомовна підготовка суднових інженерів» (Одеса, 2014), «Актуальні проблеми сучасної філології в контексті діалогу мов і культур» (Одеса, 2014); на 1 всеукраїнській науково-методичній конференції «Мовна комунікація та методика викладання іноземних мов» (Одеса, 2001); на 2 конференціях професорсько-викладацького складу і наукових працівників Одеського національного університету (Одеса, 2011, 2013).

Публікації. Основні результати дослідження відображено в 6 одноосібних наукових статтях, які опубліковано в українських та іноземних фахових наукових виданнях.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів із висновками до них, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 193 сторінки, з яких 166 сторінок основного тексту, що містить 2 рисунки, 12 діаграм і 37 таблиць. Список використаних джерел нараховує 302 позиції, з яких 68 – іноземними мовами.

Відповідно до поставлених завдань було розроблено таку **структуру роботи**: вступ, три розділи, висновки і список використаних джерел.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації, визначено актуальність, мету та основні завдання дисертаційної роботи, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичну і практичну значущість роботи, наведено відомості про апробацію одержаних результатів, описано структуру дисертаційного дослідження.

Перший розділ висвітлює основні теоретичні проблеми вивчення засобів масової інформації, місце телебесіди в жанровій класифікації ЗМІ та

її характерні ознаки, особливості телебесіди як виду усного дискурсу, у розділі надається розгорнута типологія різновидів телебесід, а також подано детальний аналіз функціонально-стильових особливостей різноманітних видів україномовних, російськомовних і англomовних телебесід.

Другий розділ містить опис методики, матеріал і процедуру експериментально-фонетичного дослідження мовленнєвих одиниць, використаних у різних видах телебесід, а також використані у роботі кількісні методи обробки отриманих даних.

У **третьому розділі** зроблено системний опис просодичної організації різних видів досліджених телебесід, наведено результати перцептивного та електроакустичного видів аналізу просодії телебесід, а також подано їх лінгвістичну інтерпретацію.

У висновках узагальнено результати проведеного дослідження, викладено основні висновки дисертації, а також зазначено можливі напрями подальших досліджень в цій галузі.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИСКУРСУ ТЕЛЕБЕСІДИ

1.1. ЗМІ і місце телебесіди в їх жанровій класифікації

Засоби масової інформації або мас медіа – це систематичне поширення інформації в масовій аудиторії за допомогою спеціальних технічних засобів.

Через динамічність самого явища термін «засоби масової інформації» (ЗМІ) є як би відкритим в тому значенні, що його традиційні межі, які включають такі основні засоби масової інформації, як друк, радіо і телебачення, відкриті і для інших медіа форм, що знову з'являються. Подібний підхід до засобів масової інформації дозволяє визначити їх як у вузькому, так і в широкому значеннях за аналогією з визначенням такого найважливішого для гуманітарної науки поняття як, наприклад, культура. Це дає можливість розширити межі поняття без втрати його значення. Визначення мас медіа у вузькому значенні включає основні засоби масової інформації — друк, радіо, телебачення, що знаходять своє відображення серед багатьох академічних досліджень [89; 256 та ін.].

Визначення ЗМІ в широкому значенні дозволяє значно розсунути межі поняття, включивши до нього такі форми масового поширення інформації, як кіно, книговидавництво, звуко- та відеозапис, реклама, а також нові комп'ютерні технології (глобальна мережа Інтернет). До сучасних засобів масової інформації комунікативісти відносять «пресу (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, кінематограф, звукозапис і відеозапис, відеотекст, телетекст, рекламні щити і панелі, домашні відеоцентри, що поєднують телевізійні, телефонні, комп'ютерні та інші лінії зв'язку. Всім цим засобам властиві якості, що об'єднують їх — спрямованість до масової аудиторії, доступність для безлічі людей, корпоративний характер виробництва і поширення інформації» [89, с. 116].

Однією з обов'язкових умов успішного вивчення ЗМІ є розуміння тих функцій, які вони виконують. Початок досліджень функціонального аспекту

мас медіа пов'язаний з ім'ям відомого американського політолога Харольда Ласвелла, який визначив головні функції засобів масової інформації для суспільства такі, як «забезпечення нагляду за навколишнім середовищем, взаємодії прошарків суспільства та передачі соціальної спадщини» («surveillance environment, correlation parts society and transmission social heritage») [272, с. 84]. Сьогодні практично в будь-якому науковому виданні про проблеми ЗМІ і масової комунікації (МК) можна знайти розділ, присвячений їх опису з погляду функціонального підходу. Наприклад, Джозеф Домінік наголошує на таких функціях: «інформативна (контролююча), інтерпретуюча (ідеологічна), розважальна, освітня, рекламна, та, що забезпечує зв'язки з громадськістю» («informative (surveillance), interpretation (ideology), entertainment, education, advertising, social linkage») [256, с. 35]. Аналогічно представлено функції ЗМІ в книзі Джона Меррілла «Modern Mass Media»: «information, entertainment, persuasion, serve economic system and transmission culture» [200, с. 56].

Аналіз літератури дозволяє зробити висновок про те, що, не зважаючи на деякі термінологічні розбіжності, неминучі при становленні нової галузі знань, більшість дослідників виокремлює такі основні функції ЗМІ: 1) інформативну; 2) розважальну; 3) освітню; 4) рекламну; 5) ідеологічну.

Інформативна функція тісно пов'язана з одним з головних завдань масової комунікації — інформувати про події, що відбуваються. Якнайкраще вона представлена в програмах новин на радіо і телебаченні, а також новинами в пресі.

Розважальна функція, яку багато зарубіжних дослідників ставлять на перше місце, асоціюється, перш за все, з численними музичними програмами й матеріалами розважального характеру.

Прикладом **освітньої функції** можуть слугувати програми та матеріали, головним завданням яких є поширення знань і підвищення освітнього рівня аудиторії. На телебаченні, наприклад, існують спеціальні

освітні програми і навіть канали, такі як «Discovery Channel» або «Open University».

Рекламна функція пов'язана з впливом на масову аудиторію з метою переконання в необхідності придбати ті чи інші товари або скористатися певними послугами. Саме тому в англійських дослідженнях ця функція часто називається «*persuasive function*» — функція переконання (від англ. дієслова *to persuade* — переконувати, умовляти).

Ідеологічну функцію безпідставно вважають однією з найважливіших функцій ЗМІ. Розуміючи ідеологію як базову когнітивну структуру, світогляд як систему культурних цінностей, політичних поглядів і суспільних відносин, можна вважати, що ЗМІ глибоко ідеологічні за своєю суспільною природою.

ЗМІ не тільки відображають події навколишньої дійсності, але, і це надзвичайно важливо, інтерпретують їх в світлі тієї або іншої ідеології, представляючи масовій аудиторії бачення того, що відбувається, крізь призму певної системи культурних цінностей і політичних орієнтирів. Деякі зарубіжні дослідники називають цю властивість ЗМІ «інтерпретуючою функцією» («*interpretation function*»), підкреслюючи таким чином значення саме інтерпретації інформації, відбору і висвітлення фактів з тих або інших ідеологічних позицій. Необхідно також враховувати, що інтерпретація припускає оцінку, яка може бути виражена по-різному: від відбору фактичного матеріалу до використання певних мовностилістичних засобів в поєднанні з візуальним і звуковим фоном — все це має величезне значення з погляду реалізації ідеологічної функції.

При вивченні функціонального аспекту ЗМІ слід також пам'ятати, що всі медіа функції тісно пов'язані між собою і наявні так чи інакше практично в будь-якому кінцевому продукті масової комунікації: журналі, газеті, телепрограмі або радіопередачі.

Всі вищезазначені функції дозволяють ЗМІ забезпечувати інтеграцію й саморегуляцію в такому співтоваристві.

При визначенні ЗМІ (мас медіа) слід також пам'ятати, що це поняття тісно пов'язано із загальною концепцією масової комунікації, про що, зокрема, свідчить той факт, що в англomовних і російських тлумачних словниках статті про засоби масової інформації або мас медіа обов'язково містять посилання на масову комунікацію (mass communication). Разом з тим близькість цих понять зовсім не припускає їх синонімічного вживання, і якщо термін «мас медіа» розуміємо як сукупність технічних засобів, громадських організацій і людських ресурсів, які задіяні в поширенні інформації, то масова комунікація є безпосередньо процесом поширення цієї інформації. Про це свідчать і визначення масової комунікації, навіні в різних підручниках і словниках. «Енциклопедичний словник» визначає масову комунікацію як «систематичне поширення інформації через ЗМІ (друк, радіо, телебачення, кіно, звуко/відеозапис) з метою затвердження духовних цінностей певного суспільства та оцінювання ідеологічного, політичного, економічного, організаційного впливу на думки й поведінку людей» [191, с. 780].

Визначення масової комунікації як процесу є і в тлумачному словнику термінів і концепцій «Зарубіжна комунікативістика»: «В більшості робіт комунікативістів масову комунікацію трактують не тільки як процес зв'язку, але й процес передачі інформації групі людей одночасно за допомогою спеціальних засобів мас медіа. Виокремлюють п'ять основних особливостей цього процесу: 1) масовість аудиторії; 2) її гетерогенність; 3) використання високошвидкісних і репродукційних засобів зв'язку й інформації; 4) швидке поширення повідомлень; 5) відносно невелика споживацька вартість одержуваної інформації» [89, с. 118].

Сутність масової комунікації як процесу зазначено в підручнику, який використовують в американських університетах «Dynamics Mass Communication»: «Масова комунікація є процесом виробництва й передачі складною організацією публічних повідомлень, адресованих великій і

розрізненій аудиторії за допомогою одного або кількох засобів» («Mass communication refers to process which a complex organization with aid one or more machines produces and transmits public messages that are directed at large, heterogeneous and scattered audiences») [256, с. 18].

Незважаючи на деякі відмінності в акцентуванні зазначених вище визначень, очевидним є те, що ознакою, яка об'єднує їх, є розуміння масової комунікації саме як процесу систематичного поширення корпоративно створеної інформації на масову гетерогенну аудиторію за допомогою ЗМІ.

Як загальні умови, необхідні для функціонування масової комунікації, можна назвати такі [145, с. 20].

- соціальна значущість (актуальність) збираної і передаваної інформації;
- масовість аудиторії (анонімність, розосередженість, неоднорідність)
- вживання спеціальних технічних засобів (ЗМІ);
- багатоканальність масової комунікації (множинність альтернативних ЗМІ як передумова можливості вибору засобів і форм комунікації реципієнтами).

Оскільки об'єктом нашого дослідження є телебесіда, вважаємо за доцільне розмежувати міжособову й масову комунікації.

Багато дослідників [86; 168; 237; 279] вважають масову комунікацію частиною процесу більш високого порядку, ніж міжособова комунікація. Крім того, існує ще цілий ряд відмінностей між такими поняттями.

По-перше, аудиторія при масовій комунікації є великою і неоднорідною, повідомлення повинні бути публічними та відвертими.

Другою властивістю масової комунікації є її односторонній характер. Аудиторія є анонімною і безликою, а зворотний зв'язок обмеженим.

По-третє, сучасні електронні технології забезпечують швидку передачу інформації масовій аудиторії. Нарешті, більшість повідомлень масової комунікації надходить від організацій, а не від окремих осіб.

К. Роджерсу вдалося розмежувати міжособистісну та масову комунікацію. Розмежування двох видів комунікації представлено в таблиці, яка містить основні відмінності між каналами масової комунікації та міжособистісного спілкування [288, с. 291] (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Характеристики каналів міжособистісної та масової комунікації

	Характеристики	Канали міжособистісної комунікації	Канали масової комунікації
1	Потік інформації	має частіше двосторонній характер	має односторонній характер
2	Ситуація спілкування	Безпосереднє	опосередковане
3	Рівень потенційного зворотного зв'язку	Високий	низький
4	Здатність долати процес відбору (первинна готовність до відбору)	Висока	низька
5	Швидкість звернення до масової аудиторії	відносно низька	відносно висока
6	Можливий ефект	формування і зміна думки	зміна знань

Проте, на думку З. Літлджона, необхідно бути дуже обережним, щоб не розвести масову комунікацію і міжособистісне спілкування повністю [274, с. 20]. Вчений вважає, що, незважаючи на певні відмінності між двома видами комунікації важливо зазначити, що масовість — поняття відносне.

Ця думка Літлджона підтверджується при розгляді структури телебесіди. Унікальність телебесіди полягає в тому, що такі передачі суміщають ознаки міжособистісної й масової комунікації. Так, спілкування ведучого з гостями або глядачами, що зателефонували до студії, є безпосереднім. При цьому рівень потенційного зворотного зв'язку можна охарактеризувати як більш високий порівняно з традиційними засобами масової інформації.

Кожний із засобів масової інформації (ЗМІ) має свою знакову систему: преса (друк) заснована на письмовому слові і візуальному образі; знаковою системою радіо є музика і усне мовлення; телебачення об'єднало усне слово, зображення й музику; Інтернет ще більше розширив можливості передачі інформації.

Основну масу повідомлень, передаваних на радіо й телебаченні, поділяються на три основні види, які, у свою чергу, можна поділити за жанрами [80, с. 81]:

1. **Інформаційно-публіцистичні жанри**, що об'єднують повідомлення, які просто фіксують події, не аналізуючи їх: замітка, виступ, інтерв'ю, репортаж, звіт і ін.

2. **Аналитико-публіцистичні жанри** характеризуються аналізом важливих проблем, суспільно значущих процесів із залученням доказових фактів в бесідах, ток-шоу, теледебатах, дискусіях і ін.

3. **Художньо-публіцистичні жанри**, залишаючись документальними у відображенні життєвого матеріалу (реальні події, достовірні герої), використовують в основному художні засоби (асоціативний монтаж, створення образів шляхом порівняння, сюжетність повідомлення). Основні їх форми — це нарис, портрет, есе, памфлет, етюд, фейлетон та інші.

Досліджувана жанрова форма телебесіди, яка є специфічним телевізійним жанром аналітичної публіцистики, являє собою форму запитань-відповідей під час обговорення різних проблем з певною політичною чи освітньо-виховною метою. Бесіда може бути колективною (не

більше 25-30 учасників), груповою (8-10 учасників), а також індивідуальною [10, с. 52]. Зазвичай такі передачі присвячено темам, що мають певне суспільне значення: політичним, економічним, соціальним, морально-етичним, науковим та іншим.

Робота автора-публіциста при підготовці телебесіди починається з визначення теми передачі, підбору учасників, композиційного рішення. Сценарний план лише намічає майбутню передачу. Вирізняючись зовнішньою статичністю, бесіда є динамічною, внутрішньо напруженою. В ній можуть також широко використовувати різні допоміжні засоби (кадри, фотографії, схеми, документи). У разі залучення додаткового образотворчого матеріалу жанр називається ілюстрованою бесідою.

Для інтерв'ю властива форма обміну інформацією за зразком «питання-відповідь», коли під час бесіди відбувається обмін репліками, думками, роздумами. Ведучий телебесіди має більше функцій і прав порівняно з ведучим звичного інтерв'ю. Так, інтерв'юєра цікавить тільки фактична інформація, тоді як ведучий телебесіди більш бере активну участь у розмові, він більш емоційний, може дозволити собі сперечатися зі співбесідником або навіть змінити тему.

Всі учасники бесіди мають свою позицію, але під час розмови всі вони — рівноправні партнери. Це сприяє об'єктивному висвітленню предмету розмови. Тому що дуже часто журналіст та інші учасники бесіди можуть мати свої особливі позиції, які орієнтують їх на висвітлення інших аспектів, інших якостей, достоїнств, недоліків, зв'язків обговорюваного предмету. Таким чином, в бесіді обов'язково виявиться багатобічне, поліфонічне бачення предмету, що посилить об'єктивність, адекватність його розгляду.

Композиційна структура телебесіди стабільна: зачин (початок) — розвиток — кульмінація — розв'язка (завершення) [125, с. 59].

Зачин містить 1) вітання телеаудиторії ведучим, 2) визначення теми телебесіди, 3) представлення гостей (і експертів).

У телебесіді «Про життя» (14.10.12), наприклад, визначення теми й представлення гостей частіше за все здійснюється у вигляді ролика на початку програми до або після привітання телеглядачів. За відсутності відеоролика зачин має таку структуру — тема телебесіди: «*Britain's Identity*» (програма «HARDTalk», вихід в ефір 03.05.11).

Вітання телеаудиторії ведучою Іриною Першиною: «*Здрастуйте, дорогі глядачі й телеглядачі!*» («Лікарі»: Показник віку, 01.02.12).

Позначення теми телебесіди ведучим Джонатаном Фрідлендом: «*Tonight, will present century be our last?*» («Talk Show»: Our Final century, 28.04. 09).

Представлення гостей (і експертів) ведучим Дмитром Корчинським: «*Для обговорення цих питань до мене в студії приєдналися...*» («Подвійний доказ»: Суперечлива іміграція, 09.08.11).

Основна частина телебесіди включає розвиток і кульмінацію. **Розвиток** — це безпосереднє обговорення визначеної теми, розкриття характерів героїв, представлення різних поглядів на означену проблему, пошук рішень. **Кульмінація** телебесіди — ця подія, що викликає найбільшу емоційну напругу в учасників програми.

Так, в телебесіді «Процес», що розповідає про масове впровадження до життя москвичів системи постійного нагляду на вулицях і в громадських місцях («Світ під наглядом», 12.05.11), кульмінацією став вислів одного із запрошених гостей передачі, що висловив незадоволення щодо нововведення: «*Я думаю, ніхто не захоче опинитися в ситуації, де кожний аспект нашого життя буде відомим, скажімо, поліції*».

Розв'язка, як правило, складається зі 1) слів подяки ведучого на адресу всіх залучених до програми людей за участь і увагу, 2) презентації висновку; 3) прощальних слів.

Наприклад, в телебесіді «Judge For Yourself», присвяченій проблемі впливу засобів масової інформації на підростаюче покоління («Is Media Your Child's Other Parent?», 10.07.09), розв'язка має такий вигляд: 1) «*Thank you,*

Jim, so much»; 2) «His book is called “Other Parent” – something to think about for everybody. And I know you’ve got lots things to think about. You’ve gotta think about “Does Dylan rule or do we rule?”»; 1) «Also thanks to all my guests for sharing your stories today. We really appreciate it, really appreciate your being here»; 3) «Bye everybody».

У межах телебачення разом з бесідою аналітико-публіцистичний жанр широко представлено численними «ток-шоу», які проводять для роз’яснення та обговорення різноманітних нагальних актуальних питань [10, с. 52].

Як ток-шоу розуміють розмовний телевізійний жанр, створений у формі «питання-відповідь» за неодмінної участі харизматичного ведучого, глядачів в студії, компетентних експертів і гостей з цікавою історією [136].

Ток-шоу поєднує прийоми журналістики та сценічні прийоми. Кожен з учасників ток-шоу, незалежно від службової функції всередині програми, є персонажем з визначеною авторами ток-шоу роллю [114, с. 59].

Основною відмінною рисою ток-шоу є його видовищність: і ведучий, і опоненти, і аудиторія прагнуть поводитися відповідно до характеру передачі з метою привернути увагу до власного висловлювання.

Неодмінними «компонентами» ток-шоу, окрім ведучого, є гості («герої») — люди, які чимось прославилися або просто цікаві своїми вчинками, думками, способом життя. Обов’язкова присутність в студії декількох десятків глядачів, можливою є і наявність компетентних експертів. Глядачі не завжди залучаються до розмови, іноді їх участь обмежується аплодисментами, сміхом, вигуками здивування — це створює особливу атмосферу публічності, надає «емоційної підказки» телеглядачам.

Необхідно зазначити, що в деяких випадках терміном «ток-шоу» називають будь-яку «розмовну» передачу, «наприклад бесіду за круглим столом або ж звичайне інтерв’ю в студії популярного журналіста — «зірки» екрану чи радіоефіру». [196, с. 199]. При цьому ток-шоу вирізняється

надзвичайною тематичною і функціональною широтою жанрового різновиду. Дослідники вважають, що ток-шоу поєднує сутнісні ознаки інтерв'ю, дискусії, гри, а також сконцентровано навколо особи ведучого [42, с. 36; 44, с. 26; 125, с. 59]. Це максимально персоніфікована екранна форма. Взаємодії форми та її творця, в першу чергу, сприяють необхідні особові якості ведучого: розум, винахідливість, чарівливість, гумор, уміння зацікавлено слухати, пластично рухатися тощо. Істотними є також і зовнішні обставини: певне місце й суворе дотримання циклічності, тобто регулярне повторювання в програмі, розраховане на збудження в свідомості масового глядача стану «нетерплячого очікування зустрічі». Драматургія ток-шоу тісно пов'язана з основною формою цього жанру формою «питання-відповідь». Саме форма, якість, логічність та послідовність запитань визначають інтригу й динаміку розвитку сюжетної лінії програми. Основні питання формулює ведучий, а відповідають на них різні категорії учасників ток-шоу (герої, експерти, глядачі та інші). Залежно від завдання, яке є важливим для різних етапів програми, ведучий використовує певні типи запитань.

Деякі вчені [42, с. 35] вважають, що телебесіда є різновидом ток-шоу разом з такими жанровими формами як телеміст, теледебати і дискусія. Розглянемо кожен з видів окремо.

Телеміст – це варіант розмовного жанру типу ток-шоу, що використовує можливість видовищного зіставлення контрастних за ментальністю двох чи більше віддалених географічно одна від одної аудиторій за допомогою техніки супутникового зв'язку. Причому кожна аудиторія, що бере участь у ток-шоу, має свого ведучого, від особистих даних («харизми») якого значною мірою залежить частота включення та успіх аудиторії. Головна перевага телемістів — це можливість віддаленої комунікації.

Одним з найефективніших способів впливу на громадську думку є теледебати. Теледебати — це варіант розмовного жанру типу ток-шоу, що

суміщає елементи інтерв'ю, дискусії і навіть репортажу, що використовує видовищність передвиборної конкуренції кандидатів.

Як інформаційне шоу, теледебати використовують елементи змагання та видовища і найбільше відповідають розважальній концепції телебачення. Логіка, заснована на видовищності й розважальній цінності телебачення, змушує телеканали тиражувати яскраві образи і своїх політичних супротивників. Теледебати якнайкраще розкривають особові якості учасників виборчого процесу. Вони концентрують увагу глядачів на іміджі кандидатів, а не на політичних проблемах. Тому такий спосіб персоніфікації повною мірою відповідає як запитам масової аудиторії, так і інтересам політичних угруповань.

За допомогою теледебатів нерідко вдається цілеспрямовано викликати у виборців негативні або позитивні емоції щодо політичних діячів. Тому ведучий теледебатів має, порівняно з ведучими інших ток-шоу, найвпливовіші позиції відносно аудиторії.

Висловлення різних поглядів нерідко призводить до еволюції жанру: бесіда переростає в дискусію.

Дискусія — це жанр аналітичної публіцистики, зазвичай полілог за участі ведучого та двох носіїв протилежних поглядів на якусь суспільно-значущу проблему, або будь-яких ньюсмейкерів, одночасна поява яких в кадрі символізує протилежність. Оскільки дискусія частіше за все транслюється без відеоряду, видовищність залежить від професіоналізму ведучого під час вибору учасників, підготовки проблеми, від уміння імпровізувати під час бесіди.

Дискусія завжди демонструє зіткнення спірних думок і сумісний пошук істини. В ній беруть участь уже не двоє, а багато співбесідників, що не просто спокійно обговорюють щось, а переконують один одного у власній правоті. Дискусія (від лат. *discussio*) означає не тільки «обговорення», але і «розгляд», «дослідження».

Дискусія вирізняється діалогічністю, тобто коли висловлена автором думка не є істиною, а допускає можливість трансформації як під час індивідуального глядацького аналізу, так і в очній бесіді. Дискусія може бути імпровізована та сценарна. Дискусія припускає, що процес розвитку думки навколо обговорюваного предмету відбувається перед телеглядачами і, таким чином, активізує інтелектуальну діяльність аудиторії, включаючи її до процесу пошуку істини.

Тема передачі передбачає декілька можливих варіантів вирішення, вона зрозуміла глядачам настільки, що вони можуть відчувати себе арбітрами. Нарешті, предмет дискусії, безумовно, повинен бути загальноцікавим, соціально значущим. Прихильників різних поглядів іноді розсаджують за столи, відстань між якими примушує їх говорити голосніше, темпераментніше. Ведучий спрямовує хід дискусії так, щоб всі присутні могли висловитися. Ведучий в такому випадку виступає і як представник інтересів аудиторії, і як посередник між нею та фахівцями. Хороша бесіда, а тим більше дискусія — це спілкування цікавих співбесідників між собою та нерідко і з телеглядачами. Встановлені в студії телефони зворотного зв'язку дають можливість будь-якому глядачеві сформулювати питання, взяти участь у обговоренні проблеми, розширюють творчі можливості таких жанрів.

1.2. Особливості телебесіди як стильового різновиду усного дискурсу

Всі зазначені вище особливості телебесіди дозволяють розглядати її і як стильовий різновид усного дискурсу.

Як дискурс в роботі розуміємо складне комунікативне явище, що містить, окрім лінгвістичних, ще й екстралінгвістичні та психолінгвістичні компоненти. Дискурс — це зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, емоційними, психофізіологічними й іншими чинниками [187, с. 120]; текст, узятий з аспекту подій, що відбуваються; мова, яку розглядають як цілеспрямовану

соціальну дію-процес, як компонент, що бере участь у взаємодії людей, механізмів їх свідомості (когнітивних процесах). Дискурс — це мовлення, занурене в життя [151, с. 67].

Під час аналізу дискурсу слід враховувати всі чинники, що впливають на вибір мовних засобів. До них належать мотивація, намір, цільова і комунікативна спрямованість мовлення, соціальні чинники, вибір вербальних і невербальних стратегій комунікантів, стильова й граматична організація мови.

Саме тому вивчення дискурсу сьогодні представляє великий інтерес для широкого кола дослідників, особливо, якщо йдеться про аналіз усного дискурсу. В усній не репродукованій мові процеси обдумування та продукування відбуваються паралельно, аналіз інформації, яка надходить, і реакції на неї містить мету співбесідників, їх ставлення один до одного, можливість реалізації комунікативних навиків. Усний дискурс допускає значну лексичну, граматичну і фонетичну варіативність.

Дискурс телебесіди є складною багатоаспектною єдністю творів мовленнєвої діяльності комунікантів, в якій поєднано такі сторони телевізійного дискурсу: 1) технічні особливості телевізійного простору; 2) психосоціальний контекст цільового впливу, орієнтованого на маси і окремі групи одержувачів; 3) пресупозіційна база, яка сприяє оптимальній взаємодії всіх структурних елементів в бесіді [9, с. 57].

Типовою для телебесід є організація й реалізація комунікативної ситуації четвертого типу: є проблема, існують і обговорюються різні підходи до її вивчення та рішення.

На організацію дискурсу впливають:

- мотив, цілі, наміри, які спонукають комуніканта до мовної діяльності;
- аналіз комунікативної ситуації, який передбачає врахування місця, часу й інших умов спілкування, створення моделі адресата (облік його соціального статусу, ступінь знайомства, професії, віку, етнічної

приналежності, його знань, попередні очікування й інші психологічні параметри);

- створення когнітивного образу контекстуальної ситуації, яку зіставляють із ситуативними моделями, соціальними сценаріями, що є в пам'яті;

- активізація вибраної ситуативної моделі, яку заповнюють відповідною інформацією й згідно з якою вибирають стратегію та план мовної дії.

Всі ці складові усного дискурсу мають місце й у дискурсі телебесіди: мотивом до висловлювання є бажання брати участь в обговоренні теми передачі; метою є спроба висловити свою думку або змусити опонента прийняти її, або доводити користь від неї, але, все ж, основним наміром учасників телебесіди дискусійного типу є відстоювання власної думки та аргументування її, намір переконати співбесідника в своїй правоті.

Хотілося б додати, що, на відміну від усних дискурсів у інших комунікативних сферах, дискурс телебесіди створюють штучно. Так, для обговорення теми спочатку підбирають людей, що мають кардинально протилежні погляди на обговорювані проблеми. Гостями є люди, що володіють інформацією стосовно цього питання. При моделюванні ситуації спілкування враховують соціальний статус, професію, вік, етнічну приналежність учасників. Можна сказати, що відбувається облік параметрів ситуації на психологічному, соціокультурному й етнографічному рівнях.

Тактичні прийоми для організації дискурсу на комунікативному, структурному, тематичному рівнях реалізують і допоміжні дискурсивні стратегії, а саме стратегію спонукання до висловлювання. Тактичні прийоми спрямовано на структурування не тільки зовнішнього оформлення дискурсу, але й внутрішніх його компонентів, таких як змістова сегментація інформації, характер семантичних компонентів блоку, тимчасові межі висловлювань тощо [210, с. 32].

Згідно з О. І. Шейгал, усний дискурс характеризується такими структурними лінгвістичними особливостями, як:

- 1) граничність і одночасна відсутність суворих структурних обмежень, тобто дискурс може складатися з двох до теоретично нескінченної безлічі мовних одиниць;
- 2) системність, що полягає в дотриманні закономірностей продукування будь-якого дискурсу та його складових регулярними механізмами мовної діяльності (семантичними, прагматичними, синтаксичними, фонетичними);
- 3) функціональна завершеність і комунікативна визначеність конкретного дискурсу [223, с. 129].

Найпоширенішими метатекстовими показниками (термін А. Вежбицької [49]) усного дискурсу є конструкції, що вказують на формальну, лінійну організацію мови, а саме:

- 1) орієнтири, що вказують на послідовність частин, наприклад:

Вітаємо вас у студії програми «Еготера»! Якщо ви готові, почнемо із запитання до нашого першого гостя. (21.10.09)

- 2) орієнтири, які представляють ведучих, програму і гостей, що беруть в ній участь. Наприклад:

Hello and welcome to “Mag” programme, that keeps you to date on all twists and turns in world technology law. My name is Matthew Magee, and coming on this week’s show we talk to Ross Anderson, Foundation for Information Policy Research chairman. (19.03.12)

- 3) орієнтири, які вказують на початок і завершення програми:

Добрый вечер! В эфире программа «Времена». Я – Владимир Познер. (24.11.07)

На сегодня все. Берегите себя и своих близких. Это была передача «Пусть говорят». До свидания! (13.12.08)

Крім вищезазначеної групи в телебесідах наявні також орієнтири підсумкових міркувань (*Let me ask you a final question*); конструкції, що

містять загальновідому інформацію (*You may remember our guest from an almost legendary documentary broadcast on BBC ONE in 1989, as part QED series*); виокремлюючи найзначущі відрізки в тексті (*In our last few seconds let me put to you a cruel question*) (HARDTalk, 27.10.08).

У дискурсі телебесіди ми можемо спостерігати єдину тематичну цілісність. Тематична структура телебесіди вирізняється тим, що в передачі може бути представлена тільки одна тема. В цьому випадку ми виділяємо один тематичний блок, представлений кількома дискурсивними блоками.

Разом з комунікативним завданням, що об'єднує дискурс телебесіди в єдине ціле, є ще одна категорія, що пов'язує всі тематичні блоки програми між собою, — це категорія тимчасової локалізованості [68, с. 37].

У телебесідах не спостерігається послідовний опис подій (на відміну від інформаційних передач), більше значення має обговорення деякої проблеми, міркування про загальний стан речей, про соціально-культурний досвід в цілому.

Більшість телебесід побудовано за принципом суб'єктивного і об'єктивного оцінювання інформації. В них розглядають відкриті способи висловлення оцінки, створені за рахунок експресивних засобів суб'єктивної модальності. До них належать лексичні засоби (експресивна лексика і фразеологія); морфологічні засоби (підсилювальні частки, емоційні вигуки, вставні слова з емоційно-оцінним значенням); синтаксичні засоби (інверсія, суб'єктивно-оцінні конструкції); власне текстові засоби (повтор та інші стилістичні фігури), а також фонетичні засоби, характерні для усного дискурсу.

Якщо говорити про лінгвістичні особливості усного дискурсу телебесіди, то слід додати, що, незважаючи на відсутність суворих обмежень дискурсу телебесіди, кількість висловлювань у ньому обмежена часом. Щоб полілог не перетворився на тривалий монолог, ведучий телебесіди наперед готує питання, які озвучують під час передачі.

Ще однією важливою інтегральною лінгвістичною особливістю

дискурсу телебесіди є його «багатоголосся». В обговоренні теми беруть участь декілька комунікантів з різними дискурсивними ролями: ведучий, опоненти, телеглядачі.

Учасники телебесіди абсолютно вільні у виборі вербальних і невербальних способів впливу на опонентів і на публіку: вони не обмежені ні у виборі лексичних одиниць (виключаючи, хіба що, ненормативні), ні стилістичних прийомів, ні синтаксичного оформлення вислову.

Проте, специфічні інтегральні особливості телебесіди як окремого підвиду дискурсу виокремити досить складно, оскільки вони в своїх окремих проявах нагадують лінгвістичні особливості будь-якого усного дискурсу з різницею в тому, що ситуація комунікації відносно змодельована, штучна, а сам дискурс спрямовано й контрольовано ведучим.

До екстралінгвістичних чинників належать: мовна ситуація, індивідуальні особливості психіки й мовний досвід учасників, їх психоемоційний стан на момент спілкування [68, с. 42].

З цими чинниками тісно пов'язані просодичні характеристики мови (темп, паузи, ритміка, синтагматичне членування, змістові акценти, ретельність артикуляції тощо, але все це у взаємозв'язку з лексикою і синтаксисом). Екстралінгвістичні дискурсивні чинники впливають не тільки на невербальні способи впливу на комунікантів, але й на характеристики їх мовної поведінки в цілому.

Серед важливих дискурсивно-особових характеристик учасників телебесід слід зазначити, перш за все, володіння повною інформацією щодо теми обговорення, загальний культурний рівень, уміння висловлювати свою думку, використовуючи для цього вербальні й невербальні способи впливу на опонента й аудиторію, а також неупередженість думок і пошану до опонентів.

Характер висловлювань учасників телебесід є індивідуальним, спонтанним, і супроводжується відповідними невербальними засобами комунікації.

Хотілося б докладніше зупинитися на психолінгвістичних особливостях усного дискурсу.

Психолінгвістика (від грец. *psyche*, лат. *lingua*) — галузь лінгвістики, що вивчає механізми й процеси сприйняття та формування мовлення в їх зіставленні з системою мови [138, 85].

На зміст і характер спілкування в умовах телебесіди впливають такі психолінгвістичні чинники: 1) сприйняття і розуміння мови співбесідника та орієнтування в ситуації умовного дефіциту часу й підвищеної зовнішньої уваги, тобто в умовах певного психологічного стресу; 2) необхідність швидкого формування змісту висловлювання в тих же умовах; 3) необхідність швидкого й адекватного значення мовного оформлення вислову в тих же умовах.

Під час проведення телебесіди значну роль в організації дискурсу й «запуску» механізмів мовної діяльності для всіх учасників відіграють вступні слова ведучого та подальший характер його висловлювань, наприклад:

Good evening. Tonight, are America and Europe heading for a slump? Is row over Iraq undermining economic co-operation and making things worse? What can be done to revive world economy? To discuss these questions, I am joined Joseph Stiglitz, who served as chief economist at World Bank. In 2001 he won Nobel Prize for Economics. Mr Stiglitz, is that what President Bush is trying to do with his bigger than ever tax cut, create more jobs, revive economy?

У зазначених вище прикладах ведучий сформулював основні теми передачі і, таким чином, створив відповідний фон для ініціації висловлювань на тему телебесіди. Разом з тим ведучий шляхом використання звертань та визначення соціального статусу опонентів сформував доброзичливу психологічну атмосферу в студії, що є надзвичайно важливою умовою для успішного дискурсу телебесіди.

До психолінгвістичних особливостей усного дискурсу телебесіди можуть бути віднесені такі ознаки:

1. Цілеспрямованість. Вона виявляється в тому, що у комунікантів є певна мета — вирішити певне мовне завдання, причому завдання, спрямоване на співбесідника.

2. Логічність, структурність. Як таку розуміємо властивість мови, яка забезпечується послідовністю викладу, думок, фактів, пов'язаних внутрішньо за рахунок змісту.

3. Відносна завершеність висловлювання в змістовному, тематичному плані.

4. Креативність. Будь-яке висловлювання рівня надфразової єдності завжди нове (якщо це не цитата), завжди нова комбінація мовних одиниць, тобто поточне продукування, а не репродукція заученого.

5. Плавність, тобто відсутність непотрібних пауз, осмислене розчленовування висловлювань [138, с. 251].

Отже, ми можемо сказати, що телебесіді властиві всі основні психолінгвістичні характеристики усного дискурсу як такого. Важливими відмінностями є те, що такий дискурс створюється штучно, тому має тимчасові обмеження. Комуніканти є експертами з обговорюваного питання, а ведучий відіграє значну роль в процесі формування та контролю за дискурсом телебесіди. При цьому усі учасники телебесіди намагаються досягти своєї мети, використовую мовленнєвий вплив як один на одного, так і на телеглядачів.

Проблемі мовленнєвого впливу (МВ) в цілому, а також в умовах телебесіди і всієї масової комунікації (МК) присвячена величезна кількість досліджень [22; 170; 175 та ін.].

У вітчизняних дослідженнях прийнято говорити про МВ у широкому та у вузькому розумінні. Якщо в першому випадку йдеться, по суті, про всю людську комунікацію, то в другому — про найяскравіші зразки МВ: мовному спілкуванні в системі ЗМІ, агітаційних виступах [195, 5]. На наш погляд, приймаючи положення про цілеспрямованість будь-якого мовленнєвого акту

(МА), можна розглядати МВ як градуальну ознаку, так чи інакше виражений в кожному конкретному комунікативному акті (КА).

Існує ряд визначень і класифікацій МВ. Наприклад їх типологічний огляд визначень МВ представлено, наприклад, в роботі О. С. Іссерс [102, с. 22-26]. Оскільки проблематика МВ досліджувалася в основному в галузі психології [224; 226] і теорії мовленнєвої діяльності, безліч визначень МВ апелюють до психологічних понять зміни ціннісної, мотиваційної системи людини, її соціальних установок та ін.

У сучасних працях МВ прийнято розуміти як таке використання мовних засобів, при якому в моделі світу носія мови вводяться нові знання й модифікуються в бажаному для мовця напрямі [15, с. 9; 214, с. 5]. Для нашої роботи найприйнятнішим є визначення МВ, сформульоване А. А. Леонтьєвим: «акт спілкування, який розглядають під кутом зору його спрямованості на той або інший заздалегідь запланований ефект, тобто з погляду його спрямованості» [129, с. 271].

Поняття впливу (мовного й психологічного) досить широке і припускає безліч форм реалізації, проте, на думку дослідників [102, 384; 140, 72; 205, 127; 225, 167 та ін.] можна виокремити два основні напрями: це вплив через переконання або аргументування, і навіювання або сугестія.

Якщо впливу через переконання досягають за рахунок аргументування, коли адресат осмислює отриману інформацію й сприймає тези оратора, то навіювання припускає вплив не на розум, а на емоції адресата. «Сугестія, — пише І. А. Бутенко, — є способом комунікативної дії, розрахованим на некритичне сприйняття повідомлень, де що-небудь затверджується або заперечується без доказів» [40, с. 103].

Не можна не погодитися з Н. А. Безменовою, що саме поєднання цих двох функцій мови, прагматичної, спрямованої на переконливість, на досягнення перлокуції, та естетичної, пов'язаної з елоквенцією, і породжує доцільну, ефективну промову [22, с. 155].

Вивчення конкретних засобів реалізації МВ проводилося багатьма дослідниками [56; 75; 131; 222; 225; 226]. Якнайповніший і системний аналіз механізмів МВ у вітчизняній науці, на наш погляд, представлено в роботі А. Н. Баранова та П. Б. Паршина [13]. Предметом теорії МВ дослідники вважають мовні засоби, які можуть бути використані для здійснення контролю над свідомістю та поведінкою співбесідника за допомогою варіативної інтерпретації дійсності [13, с. 107]. Дослідники вказують на те, що потенціал впливу мають елементи різних мовних рівнів і виділяють ряд механізмів варіативної інтерпретації дійсності на фонетичному, лексичному, синтаксичному, текстологічному рівнях. Як засіб впливу дослідники розглядають і власне мовну аргументацію.

А. Н. Баранов і П. Б. Паршин, як і багато інших дослідників [13; 25; 57; 240; 258; 270 та ін.], заперечують саме можливість нейтрального висловлювання й, відповідно, стверджують про значущість будь-якого варіювання щодо висловлювання [13, с. 109-110].

У контексті проблеми МВ цікавою є стаття Р. Блакара [25]. Дослідник розглядає мову як інструмент влади, оскільки за її допомоги мовець неминуче структурує та обумовлює уявлення, одержувані реципієнтом. Спочатку дослідник виділяє три рівні, на яких мова може реально сприяти здійсненню влади. По-перше, це рівень окремого комунікативного акту, в якому конкретне використання мови адресантом структурує й обумовлює сприйняття змісту комунікації адресатом. По-друге, рівень мовної системи в цілому, оскільки вона своїми способами концептуалізації дійсності представляє певний погляд або інтереси, визначаючи таким чином значну дію цих поглядів на кожного, хто використовує цю мову. По-третє, це рівень мов і діалектів, що мають різний соціальний статус [25, с. 92]. Далі Р. Блакар розмірковує про чотири чинники, що дозволяють здійснювати значуще мовне варіювання:

- 1) вибір при кодуванні і декодуванні;

- 2) складність окремо вибраної одиниці, що дозволяє мовцю використовувати різні її компоненти;
- 3) мова як відкрита і породжувана система;
- 4) власне система мови, що являє собою тільки один спосіб усвідомлення дійсності з ряду можливих і відображає існуючу соціально-політичну структуру [25, с. 93-99].

Крім того, дослідник виокремлює шість конкретних «інструментів влади», що є у розпорядженні адресанта. Це вибір слів і висловів, створення нових слів і висловів, вибір граматичної форми, вибір послідовності, вибір суперсегментної характеристики вислову, вибір прихованих або домислених передумов [25, с. 100-111].

Подібні питання обговорюють і в межах критичної лінгвістики і дискурсивного аналізу. В працях з цих напрямів [73; 209; 258; 270 та ін.] акцент роблять на аналізі мовленнєвого впливу, здійснюваному різними соціальними інститутами. У зазначених та інших дослідженнях було визначено ряд різнорівневих лінгвістичних категорій і процесів, що дозволяють проводити певні трансформації, за допомогою яких здійснюється мовленнєвий вплив.

У сфері граматики особливо показовими є такі категорії, як транзитивність і модальність. Так, вибір транзитивного/нетранзитивного дієслова визначає семантико-синтаксичну структуру вислову, і, отже, обумовлює те, яким чином буде представлена певна ситуація дійсності, перш за все з погляду суб'єктно-об'єктних відносин. Модальність також допомагає мовцю описати ситуацію певним чином: вона вказує на ступінь залучення мовця до описуваного, встановлює статусні відносини між мовцем і адресатом.

На лексичному рівні важливими є процеси словотворення, наприклад, номіналізація. Представлення процесу за допомогою іменної частини мови, по-перше, сприяє певній категоризації дійсності, а по-друге, дозволяє мовцю

за необхідності уникнути використання темпоральних, модальних, суб'єктно-об'єктних параметрів вислову.

На синтаксичному рівні маркованими елементами є порядок розташування однорідних членів речення, повнота/еліптичність висловлювання, тип складного речення (сурядність/підрядність), наявність складних синтаксичних конструкцій тощо.

Слід зазначити, що масово-інформаційний дискурс, під яким розумітиметься сукупність текстів різного характеру, які використовуються (або можуть бути використані) в соціальному інституті ЗМІ, [14, с. 32-33] — це один з тих дискурсів, в якому здатність мови впливати виявляється найбільше. Багато дослідників вважають, що маніпулятивна (контролююча, регулятивна) функція є основною функцією ЗМІ [58, с. 12; 122, с. 61; 140, с. 71; 146, с. 24; 202, с. 198].

Якщо говорити про засоби мовної дії в МК, то слід зазначити, що вони, по суті, не відрізняються від засобів МВ, які застосовують в будь-якій іншій сфері комунікації, а, отже, містять всі механізми варіативного опису дійсності, про які йшлося вище. Проте особливо ефективним МВ в умовах МК робить відсутність зворотного зв'язку, примусовість змісту [4, с. 7]. Саме «одностороння структуризація та вплив робить МК таким могутнім чинником влади», — наголошує Р. Блакар [25, с. 121].

Найбільш часто дослідники наголошують на таких базових засобах мовної дії в МК, як певна інтерпретація/концептуалізація дійсності [31, с. 51; 58, с. 12; 77, с. 143; 243, с. 356], сугестія [72, с. 120], фрагментарність опису дійсності [120, 39; 164, 290], техніка недоговорення, замовчання [222, с. 84].

Певна інтерпретація дійсності на концептуальному рівні, її категоризація може здійснюватися за допомогою використання різних кліше [189, с. 90], стереотипів [180, с. 118; 181, с. 106], ключових слів [19, с. 15], «ярликів» [199, с. 97; 222, с. 84]. Особливо часте наклеювання «ярликів», введення певних «термінів» застосовується ЗМІ для опису суспільно-політичної ситуації. «Коли виникає нове явище, — пише Р. Блакар, —

великого значення набуває обрання ярликів засобами масової комунікації» [25, с. 112]. Їх ефективність підвищується також за рахунок актуалізації конотацій використовуваних слів і висловів. Так, В. А. Рижков пише, що «значна переконлива сила стереотипу пояснюється також тим, що в ньому, як правило, присутня експліцитно виражена емоційність» [180, с. 120].

Безперечно, в масово-інформаційному дискурсі використовують всі можливі засоби варіативної інтерпретації дійсності. Так, Н. Феркло пропонує такий аналіз реалізації модальності в дискурсі ЗМІ: ЗМІ часто представляють інтерпретації фактами, частково використовуючи категоричну модальність, віддаючи перевагу об'єктивній реальності суб'єктивної модальності. Наприклад, вони можуть використовувати «небезпечно» замість того, щоб сказати «ми думаємо, що небезпечно». За рахунок використання категоричної суб'єктивної модальності ЗМІ не «просто виявляє, але і підкреслює свій авторитет» (Fairclough цит. по Філіпс, Йоргенсен [209, с. 135]).

Другим важливим способом мовленнєвого впливу в МК є використання так званої сугестії або навіювання. Багато дослідників вказують на апеляцію медіа повідомлення в основному до відчуттів і емоцій телеглядачів поза думкою, розумом [63, с. 150; 180, с. 119; 205, с. 64; 224, с. 63; 243, с. 355]. Відомий вислів У. Гевіна, одного з спічрайтерів Білого дому: «Розум вимагає вищого ступеню дисципліни, концентрації уваги. Набагато легшим є звичайне враження. Розум відштовхує глядача, логіка докучає йому. Емоції легше збуджувати, вони ближчі до поверхні, на них легше впливати» [102, с. 38]. Логічні, раціональні прийоми доказів у масово-інформаційних процесах часто є малопереконливими, а аргументи, заборонені логікою наукового дослідження (психологічні аргументи) виступають як головні засоби переконання аудиторії [225, с. 169]. Одним із засобів сугестії виступає емоційно-оцінна лексика. Як зазначає Т. А. Трипільська, емоційно-оцінна лексика є засобом сильного впливу на емоційну сферу людини [203, с. 126]. Як засоби сугестії дослідники також

називають різні тропи — метафору, гіперболу, порівняння, антитезу тощо. [146, с. 23; 182, с. 53].

Не слід забувати про те, що МК володіє не тільки мовленнєвими засобами впливу. Могутнього впливу, поза сумнівом, надають і два компоненти медіа тексту звуко- та відеоряд. Д. Болинджер зазначав, що «тільки в одній третині радіо й телевізійних рекламних оголошень використовують виключно мову, інші являють собою суміш мови з музикою та іншими звуковими ефектами. На телебаченні, звичайно, додають ще й колір і образ» [30, с. 41]. При цьому Д. Мервін зазначає, що «телевізійні картини не тільки не дають уявлення про складність тієї або іншої ситуації, але часто спотворюють її, представляючи цю ситуацію в спрощеному або навіть спотвореному вигляді» [141, с. 52].

Таким чином, певна інтерпретація дійсності, фрагментарність її зображення, здійснювана в масово-інформаційному дискурсі, призводить до побудови т.з. «ЗМІ-реальності», за допомогою якої, а також інших способів варіативної інтерпретації дійсності, реалізують вплив на масового адресата, тобто змінюють його картину світу.

Крім зазначених засобів МВ, багато в чому спільних для МК і комунікації в цілому, в телебесідах виявляється ряд особливих механізмів МВ, обумовлених характером цього жанру. Оскільки констатуючою ознакою телебесіди є використання діалогічного формату, формату питання-відповідь, то й специфічні для цього жанру засоби МВ слід, ймовірно, шукати в цьому напрямі.

Передбачуваність ролей комунікантів, а саме той факт, що тільки ведучий може запитувати, а учасник — лише відповідати на них, свідчить про нерівноправ'я учасників і про переважно одностороннє здійснення МВ. Цікавою є думка В. М. Сергеева: «...обмежене право формулювати питання надає перевагу тій стороні в діалозі, яка захищена від питань, оскільки перед нею відкриваються широкі можливості маніпулювання процесом розуміння.

Мабуть, саме з цієї причини за середньовічним етикетом придворним заборонено було запитувати королів» [188, с. 8].

Як зазначає Р. Блакар, той, хто має владу, завжди контролює вживання й значення висловлювань [25, с. 109], а в ситуації телебесіди ведучий за допомогою питань формулює вихідні передумови й пропонує формулювання. Це надає йому величезних переваг: він контролює ситуацію спілкування й спрямовує її в потрібному напрямі, проводить відбір тем для обговорення з аудиторією, фокусує увагу на окремих змістових елементах висловлювань учасників тощо. З лінгвістичного погляду така перевага пояснюється тим, що більшість різновидів питальних висловлювань характеризується наявністю презумпції питання або т.з. «горизонтом питання», які обмежують безліч допустимих відповідей на питання [135, с. 70; 160, с. 234].

Незважаючи на формат питання-відповідь, що обмежує мовну поведінку ведучих питальними висловлюваннями, здійснюються різні мовленнєві дії відмінні від нейтрального запиту інформації. На думку дослідників, ведучі телебесід роблять все можливе для того, щоб «упакувати» свої мовленнєві дії в форму запитань [251, 188].

У своєму дослідженні С. Клейман і Дж. Херітедж виділяють ряд маніпулятивних можливостей питальних форм, які використовують ведучі. По-перше, за допомогою питань вони обирають певну тему для обговорення і, таким чином, встановлюють її значущість і релевантність. По-друге, питання накладають обмеження на мовленнєву дію адресата, обумовлюють конкретну форму вислову у відповідь, блокуючи інші можливі форми [251, с. 192]. Наприклад, питання, що використовує заперечну дієслівну форму (*didn't you...? won't you...?*), обумовлює позитивну відповідь: «*Go and have fun? But but don't you think your days having fun are over once you've decided to have children?*»

Питання з неозначеним займенником «any» або питання з інтенсифікатором на зразок «really», «seriously» схиляють адресата до

негативної відповіді [251, с. 209-212]: «*OK. Gee, I don't know. You think that has any input?*»; «*And you say, I figure if it isn't illegal right now, then it must be OK to take. You don't really believe that, do you?*».

По-третє, питання регулюють, наскільки повною/короткою буде відповідь. Так, загальні питання (yes/no questions) не вимагають поширених відповідей на відміну від спеціальних питань з питальними словами, що не дозволяють адресату надати односкладну відповідь [251, с. 198].

Четвертим могутнім засобом МВ є питальні речення, що містять в собі ствердження. Вони можуть бути виражені окремими стверджувальними конструкціями, що передують питанню, або ж бути частиною питального речення. Якщо прості запитання в основному стимулюють обговорення запропонованої теми, то запитання з попередніми зауваженнями дозволяють ведучому, наприклад, змінити контекст, запропонований учасником в процесі розмови, або змінити тему обговорення [251, с. 195]. Часто з їх допомогою створюється достатньо проблематичний контекст, що змушує учасника розмірковувати неоднозначно і гостро.

Дослідники зазначають, що ведучим в цілому властиво створювати такі контексти, які змушують учасників більш старанно відстоювати свої позиції, провокують їх висловлюватися більш різко. Для цього ведучі надають висловлюванням якихось третіх осіб більш правдоподібної форми, представляють деякі припущення як максимально вірогідні тощо. [251, с. 166].

По-п'яте, ведучі не можуть не експлуатувати здатність питань містити в собі пресупозиції різного ступеню експліційованості. Як відомо, спеціальні питання найбільше налаштовують до використання пресупозицій [251, с. 203]: «*So I am really curious is... how did you get to be a good person?*»; «*So if it's not working why do you persist in doing it same way?*».

Шостим засобом МВ, що використовує ведучий, можна вважати альтернативне питання, що пропонує учаснику вибрати одне з двох положень (вирішення питання та ін.), жодне з яких не може бути прийнятним [251, с.

229]: «*Isn't it true that you're afraid if you don't do what she wants you to do in keeping her addicted to these drugs, that she will leave you or kick you, one two?*».

Слід зазначити, що учасник бесіди може не прийняти так сформульоване питання, однак це буває дуже рідко, оскільки всі учасники, як правило, приймають «правила гри» і в більшості випадків орієнтовані на співпрацю з ведучим. Проте у випадках звинувачення ведучих учасниками, наприклад, в поширенні неправдивої інформації, ведучі мають декілька способів виходу з таких ситуацій: вони можуть говорити про те, що це було лише «запитання» [270, с. 181], можуть апелювати до третіх осіб, до свого обов'язку виступати від імені громадськості тощо. [251, с. 171]. Причому за рахунок апеляції до громадської думки ведучі мають ще одну значну перевагу: учаснику буває досить складно уникнути відповіді на таким чином сформульоване питання, оскільки ухилення від відповіді можуть розглядати як неповагу не тільки до ведучого, але і до широкої публіки, яку він (учасник) представляє [251, 172].

Наголосимо на ще одній характерній ознаці мовленнєвої поведінки ведучого, обумовленій необхідністю дотримуватися питальних мовленнєвих актів. Так, дотримуючись умов формату, ведучий телебесіди вимушений грати роль неінформованої особи, зацікавленої в отриманні інформації, хоча він, як правило, дуже добре інформований [178, с. 72; 283, с. 98].

Ведучі, заздалегідь вивчають «історії» своїх гостей, про що свідчать їх висловлювання під час бесіди. Так, крім питань, що стосуються деякої невідомої для них інформації, ведучі часто використовують деякий, актуальний на їх думку на цьому етапі бесіди (і попередньо їм відомий), елемент інформації. Однак вони всерівно змушені «упаковувати» свої висловлювання у форму питального речення. Найчастіше ведучі виконують це завдання, пропонуючи гостям підтвердити достовірність певної інформації. Для цього вони можуть використовувати різні засоби, наприклад:

1) використати прислівники *right*, *correct* після висловлювань з прямим порядком слів: «*But you are concerned about risks involved, right?*»; «*And you*

say it was intriguing. And one night you made \$1,400, and you were intrigued having that much money in your pocket at one time, correct?»;

2) за стверджувальним висловлюванням може бути питання на зразок «*Is it true?»*; «*And I hear you had — you had engagement ring engraved. Is that true? Yeah?»*; «*You had itching and burning, you had an infection. Is that what happened?»*;

3) питання може оформлятися за допомогою предикатів, що відображають комунікативну діяльність суб'єкта (на зразок *say, admit, agree, deny*). При опису семантики предикатів в дисертації використовується класифікація семантичних типів предикатів І. В. Баракіної [12]. Наприклад, «*You say you can't stand for too long?»*; «*You admit he brought a BB gun to school last year, he was taken to jail, he's been arrested 4 times for fighting?»*. Причому, можна зазначити, що на відміну від дієслова *to say*, яке тільки фіксує деякий факт, дієслова *to admit* містять раціональну оцінку [12, с. 56].

4) питання може бути сформульовано виключно за допомогою висхідної питальної інтонації:

– *Clifton, you are married?*

– *Yeah.*

– *And you have two children?*

– *Yeah.*

За формою вищезазначені висловлювання ведучих аналогічні висловлюванням, що демонструють міжкатегоріальний зсув твердження-питання. Проте аналіз їх функції в мові ведучого не дозволяє вважати такі висловлювання характерними прикладами міжкатегоріального зсуву.

Згідно з А. А. Масленниковою, замінюючи твердження питанням, мовець ставить перед собою такі комунікативні цілі:

1) вказати на те, що у нього є припущення щодо положення справ, яке описується стверджувальним висловлюванням;

2) повідомити адресата про те, що він має недостатньо інформації для ствердження;

3) вимагати підтвердження або спростування наявної у мовця інформації [135, с. 152].

Очевидно, що ведучий, який від початку знає про істинність деякого факту/положення, не може наслідувати жодну з зазначених цілей. Головним комунікативним наміром ведучого, який використовує подібні висловлювання, є актуалізація деякої інформації. За допомогою вибору певного фрагмента «історії» ведучий спонукає учасника розмірковувати на обрану тему, таким чином здійснюючи одне зі своїх основних завдань — контролювати та спрямовувати розвиток бесіди в студії. Таким чином, досить часто роль адресата в цих випадках не зводиться просто до підтвердження пропозиції питального висловлювання.

На закінчення повторимо, що надання затвердженню форми питального висловлювання обумовлено перш за все прийнятним для такої комунікативної ситуації форматом спілкування. Подібні мовні акти ведучого служать ще одним підтвердженням пріоритетності масового адресата. Той факт, що ведучі формулюють питання, на які вони знають відповідь, ще раз доводить орієнтацію діалогу в студії на його сприйняття телеглядачами.

1.3. Типологія телебесід сучасного телебачення

У основі класифікації матеріалу дослідження лежить тематичний принцип, запропонований Дж. Уолкером і Д. Фергюсоном [300, с. 96]. Весь корпус експериментального матеріалу було розділено на 4 види бесід: подієві, науково-популярні (що належать до групи аналітичних телебесід); морально-етичні, розважальні (що належать до групи публіцистичних телебесід). На відміну від аналітичних телебесід, публіцистичні, як правило, характеризуються «підкресленою» вираженістю авторського погляду, більш емоційною манерою ведення суперечки, а також більш широким колом запрошених [190, с. 43].

До подієвих телебесід відносять програми, завданням яких є аналіз ситуації, що склалася, як у нашій країні, так і кордоном, а також подальшого

прогнозування тих чи інших подій. Тематика досліджених телепередач цієї групи в більшості випадків обмежується соціально-політичними й економічними проблемами. Це, у свою чергу, визначає й коло запрошуваних до студії експертів цих сфер діяльності — громадських діячів і політиків, економістів і бізнесменів, соціологів і політологів. Подієві телебесіди, як правило, транслюють не рідше одного разу на тиждень (див. табл. 1.2-1.4). При цьому, 80% з досліджуваних програм («Саме той», «Погляд», «Свобода слова», «Темник», «Времена», «Процес», «Основний інстинкт», «Дзеркало», «Dateline London», «Agenda», «Late Tackle», «HARDTalk») виходять в прямому ефірі. Для 40% проаналізованих подієвих телебесід характерним є наявність так званого «зворотного зв'язку» з телеглядачами за допомогою телефонних дзвінків до студії («Погляд», «Процес», «Agenda») або з глядачами в студії за допомогою інтерактивних технологій, що дозволяє в режимі реального часу стежити за реакцією глядацької аудиторії («Саме тієї», «Основний інстинкт», «Late Tackle»).

На українському каналі «УТ» прикладом подієвих телебесід є програма «Саме той» яка триває 20 хвилин та виходить у прямому ефірі 5 разів на тиждень. В програмі беруть участь авторитетні політики, державні функціонери, бізнесмени, діячі культури. Разом з ведучими — Ольгою Таукач і Костянтином Журюю — гості програми обговорюють найбільш актуальні теми, події та явища суспільного життя нашої країни й всього світу.

Щотижнева 50-хвилинна подієва програма Володимира Познера «Времена», що виходить у прямому ефірі на російському каналі «ОРТ», присвячена декільком основним подіям минулого тижня. В програмі, окрім аудиторії (майже 60 глядачів), бере участь гість — як правило, відома всій країні людина, що безпосередньо відноситься до обговорюваних подій. Крім того, запрошують експертів, які мають можливість висловити власну думку.

На британському телеканалі «BBC World» виходить в ефір щотижнева подієва телебесіда «Dateline London». Протягом 50 хвилин ведучий програми

Гевін Еслер обговорює з кореспондентами різних країн світу, що працюють у Лондоні, поточні події Великобританії, а також резонанс цих подій у світі.

Науково-популярні телебесіди є програмами, основним завданням яких є просвітницька робота з телеглядацькою аудиторією, коли в доступній формі розповідають про цікаві явища й відкриття, що відбуваються в різних галузях науки. Як експертів до студії запрошують відомих вчених, академіків, винахідників, представників громадських організацій. Телепередачі, що належать до цієї групи, як правило, транслюються один раз в тиждень (див. табл. 1.2-1.4). Для них, як і для публіцистичних телебесід, не є характерним вихід в прямому ефірі, і зворотний зв'язок з телеглядачами обмежується звичайною й електронною поштою, а також телефонними дзвінками до редакції програм.

«Планета Здоров'я» є зразком пізнавальної науково-популярної телебесіди на українському каналі «Інтер». Тема цієї 26-хвилинної щотижневої телепередачі — здоров'я — багатогранна і невичерпна. Постійним ведучим цієї програми є професор Геннадій Апанасенко, що запрошує провідних фахівців з медицини не тільки України й Росії, але й інших країн.

Щотижнева 25-хвилинна науково-популярна програма «Очевидне-неймовірне», що виходить на російському каналі «ТВЦ», орієнтована на широку телеглядацьку аудиторію. Під час бесіди автора й ведучого програми Сергія Капіци з відомими вченими, академіками, представниками культури та громадських організацій, висвітлюються новітні досягнення науки й техніки, винаходи, сенсації, оцінюються соціально-культурні, філософські й психологічні аспекти науково-технічного прогресу, даються прогнози на майбутнє. Вся інформація, представлена увазі телеглядачів, ретельно перевіряється експертами-аналітиками. Академічність і науковість органічно поєднуються з захопливістю та актуальністю обговорюваних питань, інформаційна насиченість – з динамічністю зорового ряду. Таким чином, така

програма сприяє підняттю престижу наукової роботи й інтересу до наукових досліджень.

Науково-популярна програма «Critical Eye» Уільяма Девіса на британському каналі «BBC 4» є щотижневою 60-хвилинною телебесідою, присвяченою науковому роз'ясненню паранормальних явищ, сучасним напрямам філософії і всьому тому, що на перший погляд не піддається поясненню. Для обговорення й детального аналізу тем передачі, серед яких вплив на підсвідомість, викрадення людей інопланетянами, привиди, акупунктура, астрологія, екзорсизм, клінічна смерть, Стоунхендж, Атлантида тощо, до студії запрошують провідних експертів і вчених, які допомагають пояснити походження таких явищ.

Теми морально-етичних телебесід є найрізноманітнішими порівняно з досліджуваними програмами інших груп. Завданням морально-етичних телебесід є поширення ідей культури й добра, а також надання допомоги, підтримки людям у вирішенні складних життєвих ситуацій. При цьому проблеми розглядають не в світовому або державному масштабі, а на рівні конкретних осіб — від загальновизнаних кумирів до робітників і домогосподарок.

Спектр запрошених до студії гостей також є найширшим серед досліджуваних груп телебесід. Популярні актори та політики, спортсмени й державні діячі, видатні вчені та відомі діячі культури й мистецтва, зірки естради й дипломати, економісти й соціологи, журналісти й бізнесмени, правозахисники й психологи, а також багато інших обговорюють найважливіші аспекти людських стосунків, намагаються знайти шляхи виходу зі складних психологічних ситуацій.

Для морально-етичних телебесід регулярність виходу в ефір не така важлива, як для подієвих передач, і коливається від декількох разів на тиждень («Про життя», «Пусть говорят», «My Secret») до двох разів на місяць («Наголос», «Подвійний доказ», «Версты», «Sarah... Surviving Life») (див. табл. 1.2-1.4).

Слід також зазначити, що тільки 20% з проаналізованих морально-етичних передач виходять в прямому ефірі («Подвійний доказ», «Принцип доміно», «My Secret»). Крім того, телеглядачі програм «Принцип доміно» можуть телефонувати до студії й брати участь у дискусії разом із запрошеними гостями. А телеглядачам програм «Подвійний доказ» і «My Secret» надають можливість брати участь у обговоренні за допомогою інтерактивного голосування в студії.

Зразком морально-етичних телебесід на українському телебаченні є телепрограма українського каналу «1+1» «Подвійний доказ», яка вибудовано за таким принципом: спочатку висвітлюють яку-небудь проблему, потім кожен з двох ведучих (Анатолій Борсюк і Дмитро Корчинський) висловлює погляд (як правило, відмінний від погляду колеги), після чого групи експертів наводять аргументи на користь одного чи другого погляду. Теми для обговорення за присутності глядачів, запрошених до студії, пропонують найрізноманітніші. Ця 45-хвилинна передача виходить в ефір двічі на місяць.

65-хвилинна щотижнева морально-етична телепрограма під назвою «Принцип доміно» виходить в прямому ефірі на російському каналі «НТВ-МИР». Теми, запропоновані для обговорення ведучими Оленою Іщеєвою й Оленою Хангою, можуть бути серйозними та несерйозними, але обов'язково — цікавими, оскільки їх підказують глядачі передачі. Як експертів до студії запрошують відомих письменників, політиків, бізнесменів, артистів та інших діячів культури, разом зі звичними людьми, що стосуються обговорюваної теми. Головною інтригою програми є зіткнення протилежних поглядів, суперечка, під час якої народжується істина.

Морально-етична телебесіда «Sarah... Surviving Life», що виходить двічі на місяць на британському каналі «Sky One» і триває 30 хвилин, призначена для широкої телеглядацької аудиторії. Ця телепередача вирізняється необмеженим спектром актуальних тем, запропонованих для обговорення ведучою Сарою Бредлі, а також різноманітними гостями: експертами, очевидцями подій, авторитетними й популярними особами, що висловлюють свій погляд щодо обговорюваних проблем.

Класифікація україномовних телебесід за семантичним принципом

Програми		Назва	Канал	Тривалість (хв.)	Регулярність (кількість разів на місяць)
Жанр програм					
Аналітичні	Події	Саме той;	УТ	20	20
		Погляд;	УТ;	65	4
Темник;		УТ;	30	4	
Епіцентр;		1+1;	45	12	
Свобода слова		ICTV	120	4	
Науково-популярні	Науково-популярні	Планета Здоров'я;	Інтер;	26	4
		Право;	УТ;	30	4
		Еготера;	УТ;	35	4
		5 елемент;	5 канал;	20	4
		Гроші	1+1	50	16
Публіцистичні	Морально-етичні	Наголос;	УТ;	30	2
		Без табу;	1+1;	25	4
Я так думаю;		1+1;	45	4	
Подвійний доказ;		1+1;	60	2	
Про життя;		Інтер;	40	20	
Розважальні	Розважальні	СВ-шоу;	1+1;	45	4
		15 хвилин до завтра;	К1;	30	20
		Українські пристрасті;	5 канал;	70	4
		Зона ночі;	Новий;	25	16
		Перша експедиція	Інтер	60	4

Розважальні телебесіди відносяться до програм, основними задачами яких є обговорення найцікавіших явищ в суспільному і культурному житті країни, а також створення у телеглядачів гарного настрою. Цим визначається і

круг запрошуваних в студію гостей — зірок театру, кіно і естради, відомих діячів культури і мистецтва, а також неординарних осіб, діяльність яких пов'язана з темою обговорення. Для розважальних телебесід, також як і для подієвих телебесід, важлива регулярність виходу в ефір. Тому передачі цієї групи транслюються, як правило, від одного («СВ-шоу», «Українські пристрасті», «Перша експедиція», «Приглашает Борис Хоткин», «Акулы пера», «Patrick Kielty Almost Live», «Knowing Me, Knowing You», «The Chuck Woolery Show») до п'яти («15 хвилин до завтра», «Город женщин», «Страна советов», «On Side») разів на тиждень (див. табл. 1.2-1.4). При цьому слід зазначити, що відсоток програм, які виходять в прямому ефірі, рівно як і відсоток передач із застосуванням інтерактивного опиту, в групі розважальних телебесід удвічі менше відповідних показників в групі подієвих телебесід. Так, 40% досліджених розважальних телебесід виходять в прямому ефірі («Українські пристрасті», «15 хвилин до завтра», «Страна советов», «Город женщин», «Knowing Me, Knowing You», «Patrick Kielty Almost Live»), а в 20% програм цієї групи телеглядачам надається можливість взяти участь в дискусії за допомогою контактних телефонів («Українські пристрасті», «Страна советов», «Patrick Kielty Almost Live»).

На українському телеканалі «Інтер» щотижня виходить в ефір 60-хвилинна розважальна програма «Перша експедиція», присвячена зустрічам з письменниками, художниками, музикантами, режисерами, чийі імена загальновідомі, а творчість незмінно привертає увагу публіки, яка цікавиться новинами культури. Під час жвавої розмови ведучих (Андрія Метльова, Юрія Когана та Юрія Смирнова) із запрошеними до студії гостями телеглядачам представляють найсучасніші і навіть екзотичні напрями з мистецтва й культури, а також невідомі сторінки з життя творців цих напрямів.

Класифікація російськомовних телебесід за семантичним принципом

Програми		Назва	Канал	Тривалість (мін.)	Регулярність (кількість раз на місяць)
Жанр програм					
Аналітичні	Подієві	Времена;	ОРТ;	50	4
		Процесс;	НТВ-МИР;	35	4
		Основной инстинкт;	ОРТ;	60	8
		Зеркало;	ТВЦ;	25	4
	Науково-Популярні	Постскриптум	РТР	55	4
		Очевидное-невероятное;	ТВЦ;	25	4
		Сеть.RU;	Культура;	30	4
		Врачи;	ТВЦ;	25	4
Публіцистичні	Морально-етичні	Материк;	ТВЦ;	25	2
		Доброго здоров'яца!	Первый канал	45	20
		Черный квадрат;	Культура;	45	4
		Версты;	ТВЦ;	40	2
		Принцип домино;	НТВ-МИР;	65	4
	Розважальні	Короткое замыкание;	РТР;	40	4
		Пусть говорят	ОРТ	60	20
		Апология;	ОРТ;	45	16
		Город женщин;	ОРТ;	50	20
		Страна советов;	ТВЦ;	45	20
Приглашает Борис Ноткин;	НТВ-МИР;	35	4		
	Акулы пера	ТВ-6	30	4	

Розважальна телебесіда «Страна советов», трансльована російським каналом «НТВ-МИР» п'ять разів на тиждень, є міжнародним проектом. Ведуть програму зірка російського телебачення Лев Новоженев і зірка українського телебачення Руслана Писанка. Протягом години ведучі та їх гості під час бесіди дають рекомендації щодо міжособистісних стосунків,

роботи й відпочинку, будинку й дачі, саду й городу, а також здоров'я, домашніх тварин, покупок і багато чого іншого.

Таблиця 1.4

Класифікація англомовних телебесід за семантичним принципом

Програми		Назва	Канал	Тривалість (мін.)	Регулярність (кількість раз на місяць)
Аналітичні	Події	HARDtalk; Dateline London; Agenda; Late Tackle; Capitalism	BBC World; BBC World; ITV; BBC Prime; BBC 1	25 50 50 35 45	20 4 4 20 4
	Науково-популярні	Sky At Night; Critical Eye; Journey North; Shark after Dark; Mag	BBC 1; BBC 4; ITV; Channel 5; BBC World	60 60 60 35 40	4 4 4 4 4
Публіцистичні	Морально-етичні	Sarah... Surviving Life; Judge For Yourself; My Secret; This Is Dom Joly; Talk Show;	Sky One BBC World; ITV; Channel 5; BBC World	30 60 30 30 25	2 4 20 4 4
	Розважальні	Patrick Kielty Almost Live; Saturday Zoo; Knowing Me, Knowing You; On Side; Chuck Woolery Show	BBC 1; Channel 5; BBC Prime; Channel 5; BBC 1	40 30 30 50 30	4 16 4 20 4

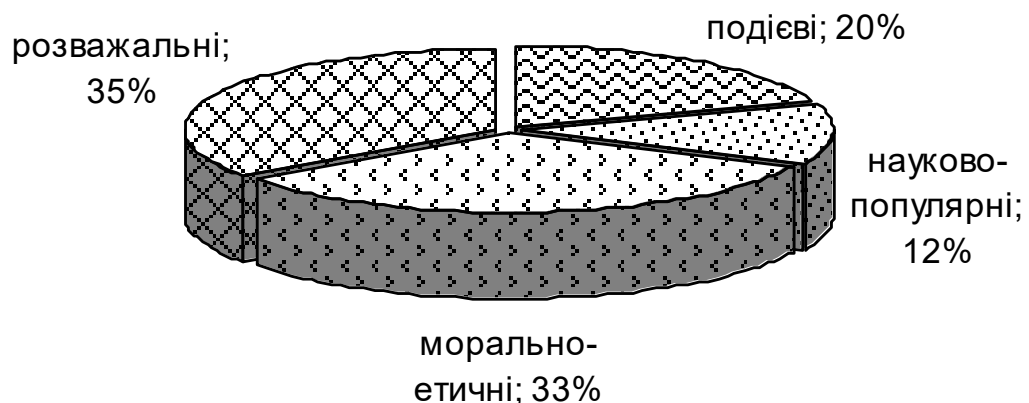
Оскільки програма виходить у прямому ефірі, кожний охочий може набрати номер телефону і, зателефонувавши до студії, одержати пораду щодо конкретної ситуації або поділитися своєю життєвою мудрістю щодо обговорюваного питання.

Щотижнева розважальна 60-хвилинна телебесіда «Patrick Kielty Almost Live» виходить у прямому ефірі на британському телеканалі «BBC One». До участі в програмі запрошують популярних виконавців, акторів, режисерів та інші творчі особистості, що зуміли створити собі публічний імідж. Розмовляючи з кожним гостем про його інтереси, плани на майбутнє та ставлення до подій, що відбуваються в світі культури, мистецтва й шоу-бізнесу, ведучий програми — відомий комедійний актор Патрік Килті — намагається вивести свого співбесідника за межі стереотипу поведінки, розкрити в ньому ті сторони його натури, які, можливо, невідомі навіть йому самому.

Діалогічне мовлення складається з «обміну висловлюваннями-репліками [31, с. 55]», мовними одиницями, межею між якими є закінчення висловлювання одного комуніканта й початок висловлювання іншого. У телебесідах мінімальна кількість реплік на кожні 5000 слововживань складає в середньому 96 в аналітичних телебесідах і 210 в публіцистичних (від 148 в загальногуманітарних до 273 в морально-етичних телебесідах).

Таким чином, в результаті проведеного дослідження було виділено чотири групи телебесід залежно від їх тематичної спрямованості — події (20%), науково-популярні (12%), морально-етичні (33%) і розважальні (35%), відмінні одна від одної тематикою, завданнями а також запрошуваними гостями й експертами (див. діагр.1.1).

Діагр.1.1. Класифікація телебесід за тематичним принципом

1.4. Функціонально-стильові особливості телебесід

Подальший аналіз досліджуваного матеріалу виявив такі закономірності використання стилістичних засобів в телебесідах:

Подієві телебесіди відрізняються від аналогічних програм інших жанрів найбільш частотним використанням риторичних запитань («*We don't have anything else to put in its place, that's part trouble, isn't it?*» та ін.), метафор («*ми потрапили у справжню пастку*» тощо) і гіпербол («*які нескінченно маніпулюють засобами масової інформації*» тощо) (див. табл. 1.5).

Подібна тенденція щодо використання невеликою, порівняно з іншими типами телебесід, кількістю переважно синтаксичних і лексико-синтаксичних стилістичних засобів пояснюється тим, що коло обговорюваних проблем обмежується політичною, економічною та соціальною сферами, а також тим, що запрошені експерти (політологи, економісти, соціологи), як правило, використовують у своїй промові професійну або нейтральну лексику.

У науково-популярних телебесідах було зафіксовано максимальну кількість інверсій («*And that would be true even here in Britain you mean?*» та ін.), метонимій («*вікторіанці*» та ін.) і перифраз («*з обох сторін Атлантики*» (США та Європа) та ін.) (див. табл. 1.5). Слід також зазначити, що загальна кількість стилістичних засобів, використаних в телепрограмах цієї підгрупи є якнайменшою (288), ймовірно, внаслідок більш вузької спеціалізації запрошених гостей і тем, обраних для обговорення, що, як і у вищезазначених підгрупах визначає вибір вузькопрофесійної або нейтральної лексики.

У морально-етичних телебесідах частіше, ніж у телепрограмах інших жанрів, наявні такі стилістичні засоби як епітети («*джентельменський капіталізм*» та ін.), полісиндетон («*A moral dimension or a democratic dimension, or a link to something else like social structure, gender and class and identity.*» та ін.) і наростання («*ми можемо бути більшими, великими й навіть*

ангельськими» та ін.) (див. табл. 1.5). В цій підгрупі було зафіксовано найбільшу загальну кількість використаних стилістичних засобів (466). Причиною переважання образних засобів є широкий спектр тем гуманітарної спрямованості, широке коло запрошуваних гостей (за рахунок відомих діячів культури й мистецтва, правозахисників, журналістів) порівняно з описаними вище підгрупами телебесід, а також підвищена емоційність співбесідників під час висловлювання свого погляду на найважливіші загальнолюдські проблеми.

Для розважальних телебесід характерним є вживання еліпсисів («*Too early to tell in a way?*» та ін.), властивих розмовній мові, а також повторів («*Це все про особистість. Ти спостерігаєш особистості. У кожній сфері життя є видатні особистості*» та ін.) і порівнянь («*Це не схоже на гуру або ресторан швидкого обслуговування, що пропонують миттєві рішення*»), що використовують відомі гості, професії яких зобов'язують їх бути красномовними (див. табл. 1.5).

Таким чином можна зробити висновок, що більшість досліджених телебесід має чіткі відмінності за кількісним співвідношенням використаних стилістичних засобів залежно від жанру програми, тоді як мова телепрограм неістотно вплинула на процентне співвідношення стилістичних засобів у проаналізованих підгрупах телебесід. Тому в таблиці 1.5 зазначено загальні результати всього матеріалу дослідження. Слід також зазначити, що, в цілому, найменша кількість використаних стилістичних засобів у науково-популярних телебесідах, а максимальна — у морально-етичних.

Згідно з Е. Г. Ларіною [127, с. 30] телевізійна мова належить до публічного різновиду усної літературної мови, в якій яскраво виявляються ознаки розмовної мови (неофіційність, ситуативність, непередбаченість, невимушеність, усність, безпосередність, стереотипність, діалогічність, емоційність, «повсякденна» тематика, персональна адресність спілкування),

що дозволило нам визначити стиль телевізійної мови (телевізійного дискурсу) як публіцистичний з елементами розмовного.

Таблиця 1.5

**Співвідношення використання стилістичних засобів
у досліджених україномовних, російськомовних і англомовних
телебесідах**

Використані стилістичні засоби	Загальна Кількість	Жанр телебесід (кількість випадків)			
		Подієві (329)	Науково-популярні (288)	Морально-етичні (466)	Розважальні (389)
Епітет	461	15,8% (73)	11,5% (53)	39,9% (184)	32,8% (151)
Еліпсис	223	17,5% (39)	20,6% (46)	29,2% (65)	32,7% (73)
Повтор	184	23,4% (43)	21,2% (39)	25,5% (47)	29,9% (55)
Інверсія	177	15,8% (28)	36,7% (65)	27,1% (48)	20,4% (36)
Риторичне запитання	84	41,7% (35)	19,1% (16)	32,1% (27)	7,1% (6)
Метафора	81	35,8% (29)	22,2% (18)	27,2% (22)	14,8% (12)
Порівняння	64	26,6% (17)	14,1% (9)	23,4% (15)	35,9% (23)
Гіпербола	64	48,4% (31)	9,4% (6)	28,1% (18)	14,1% (9)
Полісиндетон	55	23,6% (13)	12,7% (7)	38,2% (21)	25,5% (14)
Метонімія	43	32,5% (14)	46,5% (20)	14% (6)	7% (3)
Перифраза	23	21,8% (5)	39,1% (9)	26,1% (6)	13% (3)
Наростання	13	15,4% (2)	—	53,8% (7)	30,8% (4)

Використання в мові публічної комунікації елементів розмовної є значним експресивним потенціалом і справляє необхідне комунікативне враження: сприяє встановленню контакту між суб'єктами телевізійної комунікації, привертає й утримує увагу телеглядачів, викликає пізнавальний

інтерес, підштовхує до роздуму і, отже, до діалогу між телекомунікатором і аудиторією.

Такі тенденції було виявлено під час дослідження 300 телебесід, трансльованих українськими, російськомовними та британськими телеканалами.

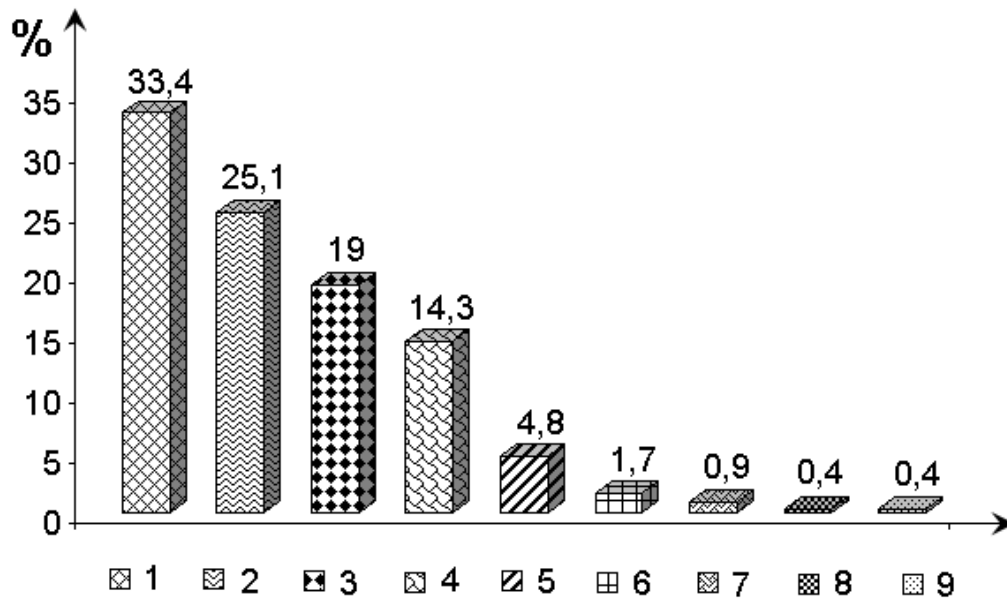
Аналіз текстів таких телебесід дозволив виявити особливості використання розмовних явищ на рівні а) лексики і фразеології; б) синтаксису.

Розглянемо особливості використання розмовних явищ на рівні лексики і фразеології. Процентне співвідношення використання елементів розмовної лексики до загального обсягу комунікантами лексики і фразеології в середньому складає 8,8% (майже 4000 слововживань) (див. діагр. 1.2). При цьому слід зазначити, що в публіцистичних телебесідах цей показник (13,1%) значно перевищує відповідне значення (4,5%) в аналітичних телебесідах.

Серед виявлених лексичних і фразеологічних одиниць виокремлюємо найбільш частотні в кількісному відношенні і найбільш вживані комунікантами в кожній телебесіді. Такі мовні одиниці ми відносимо до універсальних лінгвістичних ознак жанру телебесіди. Найменш частотні — до диференціальних лінгвістичних ознак жанру.

Аналіз свідчить, що найбільш частотними елементами розмовного прошарку лексики й фразеології (універсальними лінгвістичними ознаками жанру) є прислівники (33,4%), фразеологізми (25,1%), вигуки (19%) й іменники (14,3%). До найменш частотних елементів прошарку лексики й фразеології (диференціальними лінгвістичними ознаками жанру) належать: прикметники (4,8%), фразові дієслова (1,7%), сполучники (0,9%), дієслова (0,4%), займенники (0,4 %).

Загальну картину кількісного складу елементів розмовного прошарку лексики й фразеології, що використовують комуніканти в телебесідах, представлено у діагр. 1.2.

- 1) прислівники й прислівникові звороти (33,4%);
- 2) фразеологізми (25,1%);
- 3) вигуки (19%);
- 4) іменники (14,3%);

- 5) прикметники (4,8%);
- 6) фразові дієслова (1,7%);
- 7) сполучники (0,9%);
- 8) дієслова (0,4%);
- 9) займенники (0,4%).

Діагр. 1.2. Співвідношення елементів розмовної лексики й фразеології в жанрі телебесіди

Найбільш частотне використання в мовленні комунікантів прислівників (33,4%) можна пояснити однією з основних синтаксичних функцій прислівника — його «здатністю визначати дієслово, інший прислівник і — ширше — все речення» [32, с. 123]. Прислівник, поєднуючись з нейтральними лексичними одиницями, здатний зробити мовлення партнерів за спілкуванням більш експресивним, ніж, наприклад, дієслово (яке протиставлено, як правило, лише іменнику). Цією ж обставиною можна пояснити й незначний відсоток використання в публічному мовленні телебесід розмовних дієслів (0,4%).

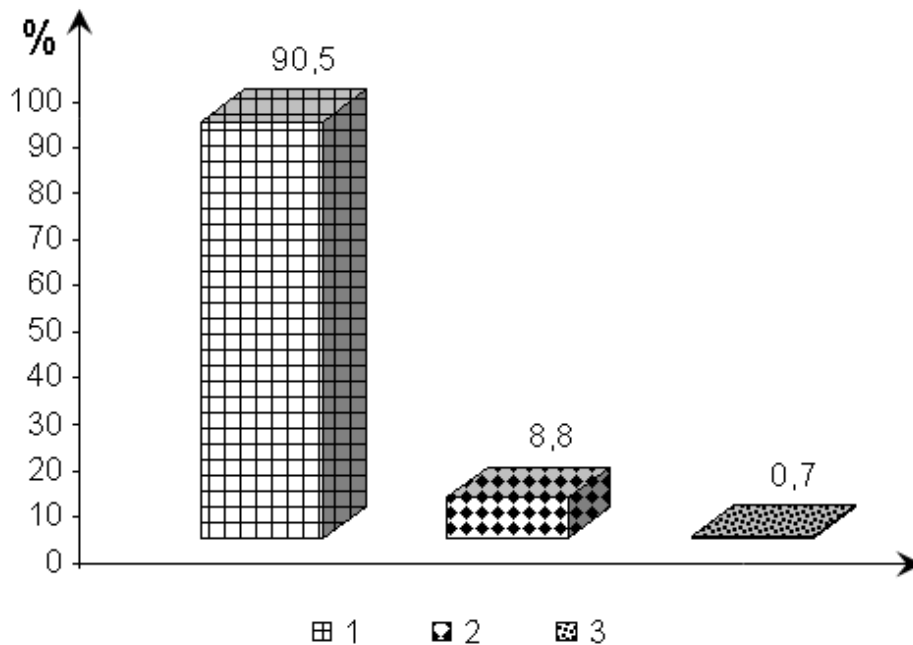
З позицій комунікативного функціонування мови використання комунікантами в процесі телевізійного спілкування зазначених вище мовних засобів можна пояснити такими обставинами.

Специфіка сфери телеспілкування — міжособистісне спілкування, ускладнене умовами масової комунікації — розширює межі функціонування мови й обумовлює своєрідність стилю телевізійного мовлення, що полягає в зближенні публіцистичного стилю з розмовним. До інтелектуально-комунікативної, волонтактивної, емотивної функцій мови, властивих публіцистичному стилю [6, с. 55], додається фатична мовна функція, яка разом із зазначеними вище, характеризує розмовний стиль.

На вибір мовних засобів впливають і конкретні умови спілкування, його діалогічний характер, що обумовлює такі важливі особливості розмовної мови як непідготовленість і спонтанність. В цьому випадку комуніканти вдаються до компресії засобів висловлювань і до їх надмірного вживання.

Слід зазначити, що використання комунікантами в процесі міжособистісного спілкування, ускладненого умовами масової комунікації, будь-яких елементів розмовного стилю надзвичайно експресивне, оскільки такі елементи не властиві стилю публіцистичному.

Яскраво виражений експресивний характер має генетично неоднорідний прошарок лексики й фразеології сленг, що існує в розмовному мовленні й перебуває поза межами літературної норми мови. Найважливішими ознаками сленгізмів, як відомо [6, с. 90], є їх грубуваточинічна або груба експресивність, зневажлива або жартівлива образність. Сленг не виділяють як особливий стиль або підстиль, оскільки його особливості обмежуються одним тільки рівнем — лексичним. Функціонування в жанрі телебесіди зазначених мовних одиниць є його універсальними ознаками, оскільки свідчить про наявність у досліджуваному прошарку позалітературних елементів, що становлять 0,7% від загального обсягу використовуваної комунікантами лексики й фразеології (див. діагр. 1.3).

- 1) стилістично нейтральна лексика (90,5%);
- 2) розмовна лексика (8,8%);
- 3) позалітературна лексика (сленгізми) (0,7%).

Діагр. 1.3. Співвідношення елементів лексики й фразеології в жанрі телебесіди

Аналіз текстів україномовних, російськомовних і англомовних телебесід з функціонально-стильової позиції дозволив також виявити особливості функціонування усно-розмовних явищ на рівні синтаксису. Відомо, що для розмовного мовлення характерні надмірність синтаксичної структури, перерозподіл меж речень, зміщені конструкції, в яких кінець речення представлено в іншому форматі, ніж початок, і, нарешті, відокремлені один від одного елементи [6, с. 99].

Встановлено, що майже половина висловлювань партнерів з телевізійної комунікації під час телебесіди містять розмовні конструкції.

Аналіз текстів телебесід засвідчив, що з 21480 (100%) висловлювань учасників досліджуваних телепередач, 10620 (49,4%) висловлювань побудовано з використанням розмовних конструкцій. Мовлення комунікантів характеризують такі синтаксичні структури: переосмислення (транспозиція) синтаксичних структур, надмірність (різні види повторів), компресія, зміщені конструкції.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Телебесіда відноситься до телевізійних жанрів аналітичної публіцистики і є питально-відповідною формою обговорення різних проблем із певною політичною або освітньо-виховною метою. Бесіда може бути колективною, груповою, а також індивідуальною. Зазвичай такі передачі присвячені темам, що мають певне суспільне значення: політичним, економічним, соціальним, морально-етичним, науковим та іншим.

На відміну від інтерв'ю, ведучий телебесіди має більше функцій і прав: він не обмежується з'ясуванням фактичної інформації, а бере активну участь у розмові, має власну позицію з обговорюваних в бесіді питань. Порівняно з ток-шоу телебесіді не властива видовищність, і немає необхідності в залученні глядачів у залі.

Дискурс телебесіди є складною багатоаспектною єдністю творів мовленнєво-розумової діяльності комунікантів, у якій поєднано такі аспекти телевізійного дискурсу: 1) технічні особливості телевізійного простору; 2) психосоціальний контекст цільового впливу, орієнтованого на маси і окремі групи одержувачів; 3) пресупозиційна база, яка сприяє оптимальній взаємодії всіх структурних елементів у бесіді.

Конститутивними ознаками телебесіди як виду дискурсу є учасники, цілі, цінності, стратегії, тематика, різновиди, прецедентні тексти, дискурсивні формули, сценарність і драматургійність.

Аналіз жанру телебесіди дозволяє виокремити наступні її особливості: 1) наявність ігрових елементів, елементів театралізованої вистави тощо; 2) характер мовленнєвої поведінки ведучого, не обмеженого завданням нейтрального запиту інформації; 3) потрібний адресат, а саме наявність слухачів у студії, що виконує компенсаторну функцію: як двійник телеаудиторії, вона створює ілюзію інтерактивності, яка повинна підвищити ефективність проведення цього дискурсу; 4) простота тематики.

На організацію дискурсу телебесіди впливають:

- мотив, цілі, наміри, які спонукають комуніканта до мовленнєвої діяльності;
- аналіз комунікативної ситуації, який передбачає урахування місця, часу та інших умов спілкування, створення моделі адресата (урахування його соціального статусу, ступеню знайомства, професії, віку, етнічної належності, його знань, попередні очікування та інші психологічні параметри);
- створення когнітивного образу контекстуальної ситуації, яка співвідноситься з ситуативними моделями, соціальними сценаріями, наявними в пам'яті;
- активізація вибраної ситуативної моделі, яка заповнюється відповідною інформацією і згідно з якою обирають стратегію і план мовленнєвого процесу.

Модель телевізійного жанру телебесіди будується на основі його лінгвістичних і екстралінгвальних ознак з урахуванням інтерактивного характеру телекомунікації та національно-культурної специфіки спілкування комунікантів у телевізійній телебесіді.

У функціональному й семантичному плані телебесіди властива гнучкість. Тому дискурс телебесіди запозичає риси інших дискурсивних практик і комбінує їх відповідно до стратегічної лінії організаторів інтеракції, підвищуючи тим самим ілюквативний потенціал трансльованого повідомлення, завдяки чому формується поліреференційна й багатоінтенційна модель дискурсу телебесіди.

При цьому композиційна структура телебесіди стабільна: зачин (початок) — розвиток — кульмінація — розв'язка (завершення).

Зачин містить 1) вітання телеаудиторії ведучим, 2) визначення теми телебесіди, 3) представлення гостей (і експертів).

Основна частина телебесіди включає розвиток і кульмінацію. Розвиток — це безпосереднє обговорення визначеної теми, розкриття характерів героїв, представлення різних поглядів на означену проблему, пошук рішень. Кульмінація телебесіди — ця подія, що викликає найбільшу емоційну напругу в учасників програми.

Розв'язка, як правило, складається зі 1) слів подяки ведучого на адресу всіх залучених до програми людей за участь і увагу, 2) презентації висновку; 3) прощальних слів.

Всі учасники бесіди мають свою позицію, але під час розмови всі вони — рівноправні партнери. Це сприяє об'єктивному висвітленню предмету розмови. Тому що дуже часто журналіст та інші учасники бесіди можуть мати свої особливі позиції, які орієнтують їх на висвітлення інших аспектів, інших якостей, достоїнств, недоліків, зв'язків обговорюваного предмету. Таким чином, в бесіді обов'язково виявиться багатобічне, поліфонічне бачення предмету, що посилить об'єктивність, адекватність його розгляду.

Роль ведучого, в яку входить керування бесідою в студії, орієнтуючи її на інтереси масового глядача, обумовлює його авторитарна мовленнєва поведінка. Ведучий телебесіди неминуче здійснює мовленнєвий вплив, спрямований як на безпосередніх співрозмовників у студії, так і на масового адресата.

Основними рисами комунікаційного акту в умовах масової комунікації слід вважати опосередкований характер зворотнього зв'язку, специфіку адресанта (корпоративне створення медіа-повідомлення і персоналізація його відправника) та адресата (масовий адресат). Зазначеними рисами й визначається своєрідність медіа-повідомлень у телебесіді, їх семантико-тематичні, мовні та інші особливості.

Масово-інформаційний дискурс, до якого відноситься телебесіда, є одним із найбільш «риторично» навантажених, оскільки здійснення

мовленнєвого впливу на масову аудиторію є одним із першочергових завдань ЗМІ (маніпулююча, регулятивна функція ЗМІ).

Найпоширенішими метатекстовими показниками (термін А. Вежбицької) усного дискурсу телебесіди є конструкції, що вказують на формальну, лінійну організацію мови, а саме:

- 1) орієнтири, що вказують на послідовність частин;
- 2) орієнтири, які представляють ведучих, програму і гостей, що беруть в ній участь;
- 3) орієнтири, які вказують на початок і завершення програми.

Крім вищезазначеної групи в телебесідах наявні також орієнтири підсумкових міркувань; конструкції, що містять загальновідому інформацію; виокремлюючи найзначущі відрізки в тексті.

У дискурсі телебесіди ми можемо спостерігати єдину тематичну цілісність. Тематична структура телебесіди вирізняється тим, що в передачі може бути представлена тільки одна тема. В цьому випадку ми виділяємо один тематичний блок, представлений кількома дискурсивними блоками.

Разом з комунікативним завданням, що об'єднує дискурс телебесіди в єдине ціле, є ще одна категорія, що пов'язує всі тематичні блоки програми між собою, – це категорія тимчасової локалізованості.

У телебесідах не спостерігається послідовний опис подій (на відміну від інформаційних передач), більше значення має обговорення деякої проблеми, міркування про загальний стан речей, про соціально-культурний досвід в цілому.

Аналіз усього масиву експериментального матеріалу українською, російською і англійською мовами дав змогу виокремити чотири групи телебесід залежно від тематичного принципу, а саме: подієві (20%), науково-популярні (12%), морально-етичні (33%) і розважальні (35%), які відрізняються тематикою, завданнями, а також колом запрошених гостей та

експертів [215].

Спостереження функціонально-стильових особливостей телебесід дозволило встановити типологічно спільні лінгвістичні ознаки, які підтвердили жанрову однорідність експериментального матеріалу.

Основні положення й результати дослідження першого розділу дисертації викладено в публікаціях автора [215; 220].

РОЗДІЛ 2.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСОДИЧНИХ ПАРАМЕТРІВ ТЕЛЕБЕСІДИ

2.1. Методика, матеріал і процедура експериментально-фонетичного дослідження мовленнєвих одиниць, що використовуються в різних видах телебесід

У літературі досліджуваного питання неодноразово наголошувалося, що однією з характерних рис сучасного етапу розвитку мовознавства взагалі й інтонології зокрема, є пошук найадекватніших і ефективних методів експериментального вивчення просодичних параметрів й інтерпретації одержаних результатів, оскільки навіть детальний і ретельний традиційний опис окремих елементів не дає цілісного уявлення про об'єкт, що вивчається. Л. А. Кантер зазначає, що важливість системного методу в лінгвістичному аналізі полягає в тому, що завдяки цьому стало можливим глибше проникнути у внутрішні закономірності будови мови і мовлення, показати справжні співвідношення елементів у загальній мовній системі, а також знайти пояснення для ряду зовнішніх явищ і процесів, пов'язаних з використанням мовних засобів у спілкуванні [104, с. 14-21].

Відома практика статистичного аналізу даних в галузі експериментального дослідження мовленнєвої інтонації свідчить про те, що роздільне вивчення деякої кількості ознак мовного сигналу або їх простий перелік не дають переконливих об'єктивних результатів для аналізу сутності зазначеного явища [104, с. 40-41].

Залишається актуальним вислів І. Г. Торсуєвої про необхідність дослідження всіх компонентів інтонації, а не лише частотного, темпорального й енергетичного: «Все, що належить до інтенсивності й тривалості, є допоміжним, проте обов'язково має бути відображено в описі, оскільки ці параметри можуть відігравати компенсуючу роль» [200, с. 118].

Проведені дослідження, спрямовані на системний аналіз усього комплексу акустичних параметрів (частоти основного тону (далі ЧОТ), інтенсивності та тривалості), розглянутих в їх структурному зв'язку та взаємодії [91; 95; 96], дозволяють зробити висновок про функціональну навантаженість просодичних характеристик мовлення, що варіюються від мови до мови, а також усередині однієї мови з урахуванням вираженої в ній статевої, вікової, соціальної диференціації вимови.

Проте за необхідності системно вичерпного підходу існує чимало труднощів, обумовлених обробкою великої кількості матеріалу, подолання яких можливе із застосуванням сучасних математико-статистичних методів і обчислювальної техніки. Як зазначає І. А. Носенко, математична статистика дозволяє на основі дослідження деякої, відносно невеликої порівняно з генеральною сукупністю, вибірки робити висновки щодо властивостей всієї кількості й поведінки досліджуваного явища в генеральній сукупності з задалегідь відомим ступенем надійності [155, с. 23].

За основу вивчення просодичних параметрів різних видів телебесід взято комплексний метод експериментально-фонетичного дослідження інтонації, вперше розроблений В. А. Артемовим [8] та набутий подальшого розвитку у працях Л. К. Цеплігіса [212], В. А. Васильєвої [46], Л. В. Бондарко, Л. А. Вербицької, М. В. Гордіної [34], Е. А. Бризгунової [37], Л. П. Блохіної [27], Л. В. Златоустової [96], Л. А. Кантера [104], С. В. Кодзасова [112], А. І. Багмут [197], Т. А. Бровченко [36], Т. М. Корольової [116], О. І. Стеріюполо [193], В. Г. Таранця [194], Е. А. Нушикян [156], Н. Р. Григорян [69], В. Г. Волошина [59], Н. В. Петлюченко [161].

Експериментально-фонетичне дослідження, присвячене просодичним особливостям характеристик телебесід на матеріалі україномовних, російськомовних і англійськомовних телепрограм, проводилося в Лабораторії експериментальної фонетики (ЛЕФ) Одеського національного університету імені І. І. Мечникова з використанням комплексного методу, який містить у собі:

1. *Метод науково-теоретичного аналізу*, що полягає в аналізі теоретичної літератури, яка стосується проблематики дослідження; відборі матеріалу дослідження та його класифікації; лінгвістичної інтерпретації даних, отриманих у результаті використання інструментальних методів.

2. *Описовий метод*, що використовується під час комплексного лінгвістичного аналізу, який, у свою чергу, складається з лексичного та синтаксичного видів аналізу досліджених телебесід.

3. *Метод наукового нагляду*, пов'язаний з перцептивним аналізом, що вживають для визначення особливостей сприйняття об'єктів дослідження.

4. *Метод електроакустичного аналізу*, який містить інтонографічний, а також осцилографічний види аналізу. Методи наукового спостереження й інструментального аналізу є складовими методу фонетичного аналізу, що складається з перцептивного та акустичного видів аналізу. Такий підхід вважаємо виправданим для розуміння методу фонетичного дослідження як комплексного.

5. *Статистичний метод*, що полягає в математичній обробці й аналізі даних, отриманих у результаті перцептивного та акустичного видів аналізу, які підтверджують статистичну надійність кількісних даних результатів дослідження.

Під час проведення фонетичного аналізу застосовувався метод комп'ютерної обробки мовленнєвого сигналу, що дозволяє наочно показати єдину картину фонетичної структури мовленнєвого дослідження й описати експериментальні дані на його сегментному і суперсегментному рівнях.

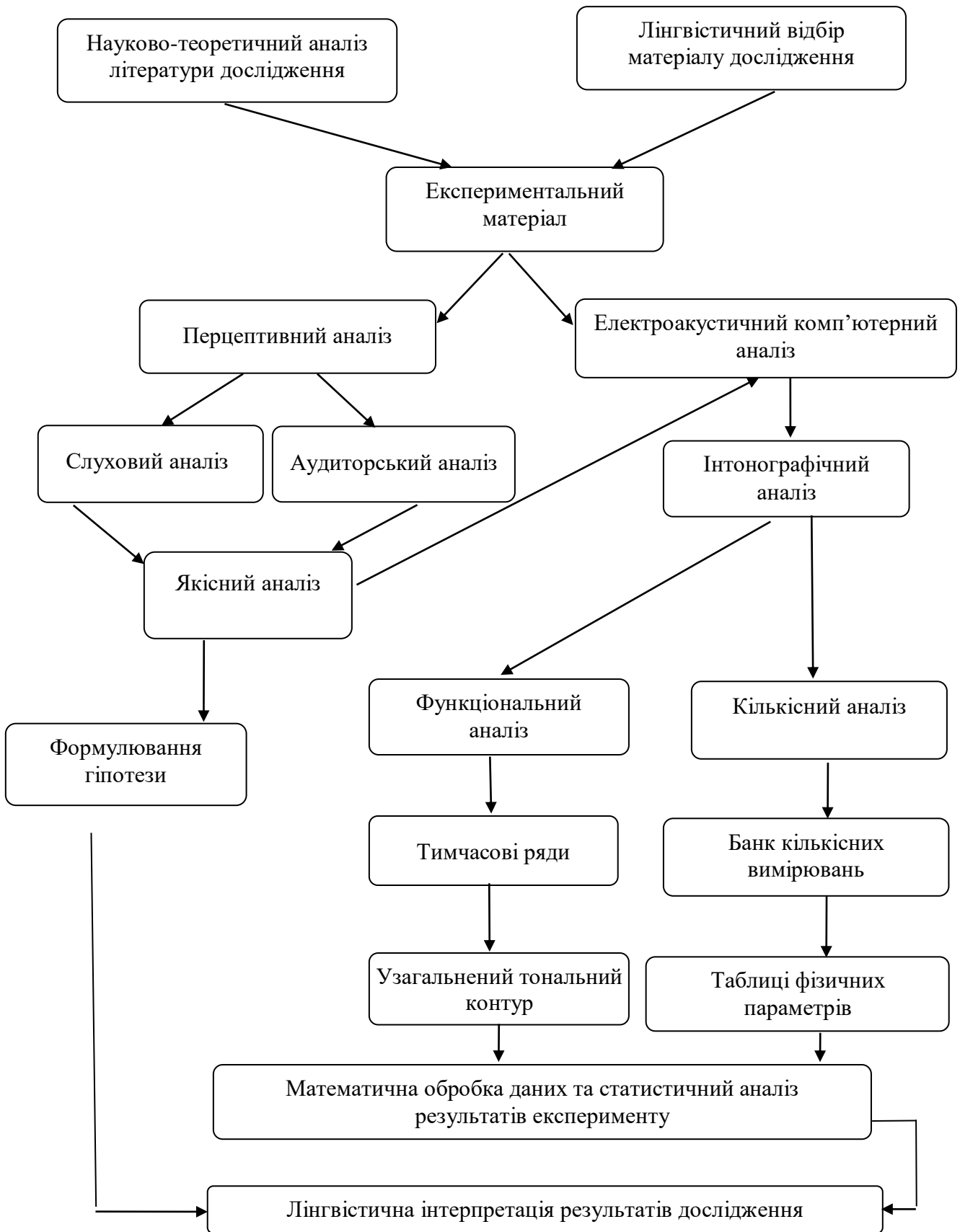
Дослідження просодичних характеристик обраних видів телебесід потребувало виконання таких завдань:

1) підтвердити/спростувати правильність висунутої класифікації видів телебесід;

2) виявити ролі різних інтонаційних засобів у диференціації видів телебесід.

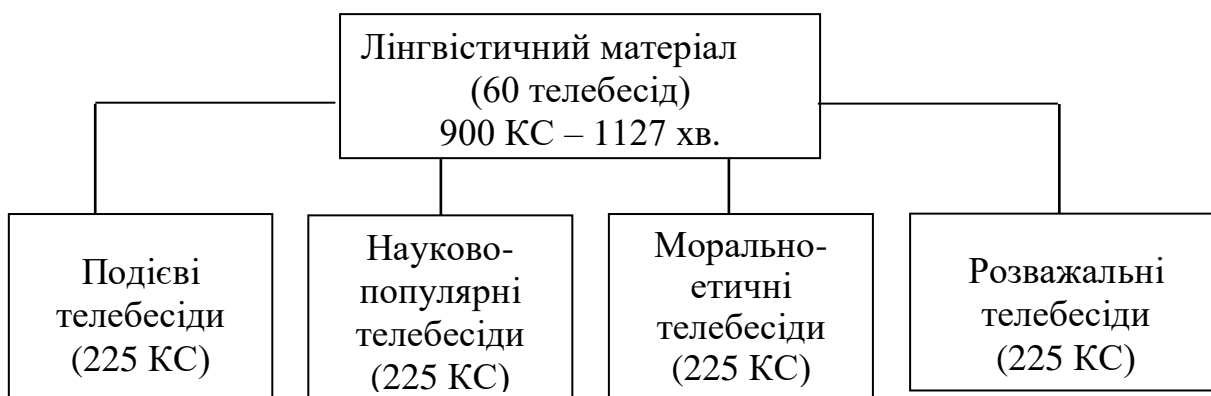
Схему використаних у нашій роботі видів аналізу зазначено на діаграмі 2.1.

Діагр. 2.1. Схема комплексного інтонографічного аналізу досліджених видів телебесід

Обробка кількісних значень, отриманих у результаті класифікації досліджених телебесід, а також під час аналізу використаних в них лексико-синтаксичних засобів, вимагала застосувати ймовірно-статистичний метод, за допомогою якого було визначено достатність і надійність вибірки текстів досліджених телебесід для експериментально-фонетичного аналізу [27].

Рис. 2.1. Розподіл експериментального матеріалу дослідження

За допомогою проведених розрахунків підтверджено правильність відбору 5 випусків з 20-ти україномовних, 20-ти російськомовних і 20-ти англійськомовних телебесід для виконання подальшого дослідження, з яких було відібрано по 3 композиційні сегменти (далі КС), що склало 900 фрагментів: початок, кульмінація і завершення відповідно вступному, ключовому і завершальному сегментам за визначенням І. Г. Кошевої [120, с. 151]. Зазначені сегменти, на думку інформантів-носіїв мови, найбільш чітко виражали кожний з чотирьох досліджуваних видів бесід, загальною тривалістю 1127 хв. Схему експериментального матеріалу дослідження зазначено на рис. 2.1.

2.2. Перцептивний аналіз просодичної організації телебесіди

Комплексний метод дослідження інтонації, вживаний у нашій дисертації, містив як суб'єктивні, так і об'єктивні методи дослідження.

До суб'єктивних методів належать: вивчення літератури предмету;

відбір методом суцільної вибірки україномовних, російськомовних і англomовних телебесід згідно з розробленою класифікацією видів телебесід; слуховий і аудиторський види аналізу.

Слуховий аналіз звукових текстів телебесід проводився самим дослідником з метою відбору із всього переліку текстів телебесід певної кількості і якості звукового матеріалу, необхідного для аудиторського і електроакустичного видів аналізу. Під час багаторазового прослуховування було відібрано початкові, кульмінаційні та завершальні сегменти, які відповідають нормативній дикторській реалізації. При цьому було враховано такі параметри оцінки мовлення окремого диктора: артикуляційна чіткість, вираженість (нечітка, чітка, надчітка), загальний темп мовлення (дуже повільний, помірний, дуже швидкий), загальна сила звучання звуку (дуже тихо, помірно, дуже гучно) [27, с. 29; 36, с. 15].

Після прослуховування й первинного відбору записаний матеріал було перенесено на робочу плівку для первинного аудиторського аналізу.

Перед проведенням першого етапу аудиторського аналізу аудиторів-носіїв мови ознайомили з процедурою аналізу, пояснили порядок заповнення карток аудиторського аналізу. Під час виконання завдань магнітний запис тексту прослуховувався тричі.

Зазначений етап аудиторського аналізу передбачає роботу з інформантами, що дозволяє доповнити й уточнити проведений дослідником слуховий аналіз, а також визначити ступінь відмінності й ідентифікації досліджених видів телебесід.

З метою виявлення можливих відмінностей під час слухової інтерпретації аналізованих телебесід важливим моментом є правильний підбір інформантів, учасників аудиторського аналізу. Так, під час відбору серед носіїв української, російської та англійської мов (перша група інформантів) було враховувано такі важливі чинники, серед яких

основними є освітній рівень аудиторів, що передбачає наявність філологічної освіти, народження і постійне перебування на території Англії, а також знайомство з правилами нормативної вимови. Таким чином, у фонетичному аналізі взяли участь п'ять носіїв мови, що мають вищу гуманітарну освіту віком від 30 до 45 років.

Завданням першої групи інформантів було:

- 1) визначити відповідність мовлення дикторів нормам сучасної української, російської або англійської мови;
- 2) визначити види досліджуваних телебесід.

Нижче зазначено зразок таблиці опитувального листа для визначення відповідності нормі і видів бесід.

Таблиця 2.1

Зразок таблиці опитувального листа

Диктори	ТЕКСТИ	Відповідність нормі	ВИДИ БЕСЕД			
			Подієв.	Наук.-поп.	Мор.-ет.	Розваж.
№ з/п	Мікротематична єдність	Так/Ні				

Друга група інформантів складалася з п'яти аудиторів, що мають вищу філологічну освіту і є спеціалістами в галузі української, російської та англійської фонетики, віком від 25 до 40 років. Всі аудитори цієї групи вивчали мову як спеціальність і володіють нею як рідною або як іноземною.

Завдання другої групи інформантів було поділено на два етапи. На першому етапі їм належало:

- 1) визначити структурні особливості вступних, ключових і завершальних композиційних сегментів досліджуваних телебесід:
  - а) виокремити в кожному композиційному сегменті репліку-стимул і репліку-реакцію;

б) визначити змістовий центр стимулюючих і реагуючих реплік;
в) позначити синтагматичне членування кожної фрази у складі досліджуваних композиційних сегментів;

2) ідентифікувати типи наявних пауз на стику репліки-стимулу і репліки-реакції в досліджуваних композиційних сегментах;

3) фіксувати і визначити тип наголосу (логічний і емоційний) в досліджуваних композиційних сегментах.

На другому етапі аудиторського аналізу завданням аудиторів було визначення суб'єктивно сприйманих фізичних ознак інтонації початкових, кульмінаційних і завершальних композиційних сегментів досліджуваних телебесід:

- 1) висотний рівень — низький, середній, високий;
- 2) тип термінального тону (мелодія завершення) — спадний, висхідний, спадно-висхідний, висхідно-спадний, змішаний, рівний;
- 3) гучність вимови — тихо, нормально, голосно;
- 4) швидкість вимови (темп) — повільно, середньо, швидко;
- 5) міжсинтагматичні паузи — коротка, середня, довга.

Нижче зазначено зразок таблиці опитувального листа емпатичної навантаженості фраз:

Таблиця 2.2

Зразок карти аудиторського аналізу

Диктори	ТЕКСТИ (Підкресліть емпатично виокремлені фрази)	Початок фрази	Кінець фрази	НАВАНТАЖЕНІСТЬ				Семантич. центр			
				Семантич.	Логіч.	Модальн.				Емоц.	
						Порада	Побаж.			+	-
№ з/п	Мікротематична єдність										

Всі вищезазначені параметри є дуже важливими для подальшого

виявлення характеру взаємодії просодичної інформації й інших мовних рівнів, що беруть участь у створенні різних видів телебесід, оскільки «перцептивний аспект фонетичного опису, будучи необхідною ланкою в характеристиці звукового сегменту, найбільш тісно пов'язаний з функціональними властивостями звукової одиниці» [197, с. 11].

На підставі аудиторського аналізу було сформульовано таку гіпотезу: різні телебесіди можуть бути охарактеризовані специфічним для них набором акустичних параметрів.

2.3. Акустичний аналіз просодичної організації телебесіди

Комп'ютерний аналіз акустичних параметрів досліджуваних видів телебесід разом із статистичною обробкою та аналізом отриманих кількісних результатів, належать до об'єктивних методів дослідження інтонації.

Метою комп'ютерного аналізу було з великого обсягу зразків відібрати композиційні сегменти, які склали вузький перелік найхарактерніших прикладів. До вузького переліку увійшло 36 КС (по 3 композиційні сегменти з 4-х досліджених видів україномовних, російськомовних і англійськомовних телебесід): 9 КС з подієвих бесід, 9 КС з науково-популярних, 9 КС з морально-етичних, 9 КС з розважальних, загальним звучанням 87 хвилин.

Під час запису експериментального матеріалу було застосовано метод комп'ютерного аналізу мовленнєвого сигналу, що використовують у лінгвістиці. Вживання новітніх комп'ютерних мовленнєвих технологій дозволяє на сучасному етапі здійснити електроакустичний аналіз, одночасно здійснюючи процедуру інструментальної обробки даних менш трудомісткої, більш точної і наочної. Для обробки мовленнєвих сигналів з виділення ЧОТ, інтенсивності та тривалості було використано програму Praat, розроблену Інститутом Фонетичних досліджень м. Амстердама (2002 р.).

Програма PRAAT надає лінгвісту комп'ютерний еквівалент фоноакустичної лабораторії, даючи можливість здійснити інструментальний аналіз звучного тексту конкретної мови. Можливості програми дозволяють записувати, відтворювати і аналізувати монофонічне мовлення з частотою 22050 Гц. За допомогою цієї програми можна здійснювати такі операції:

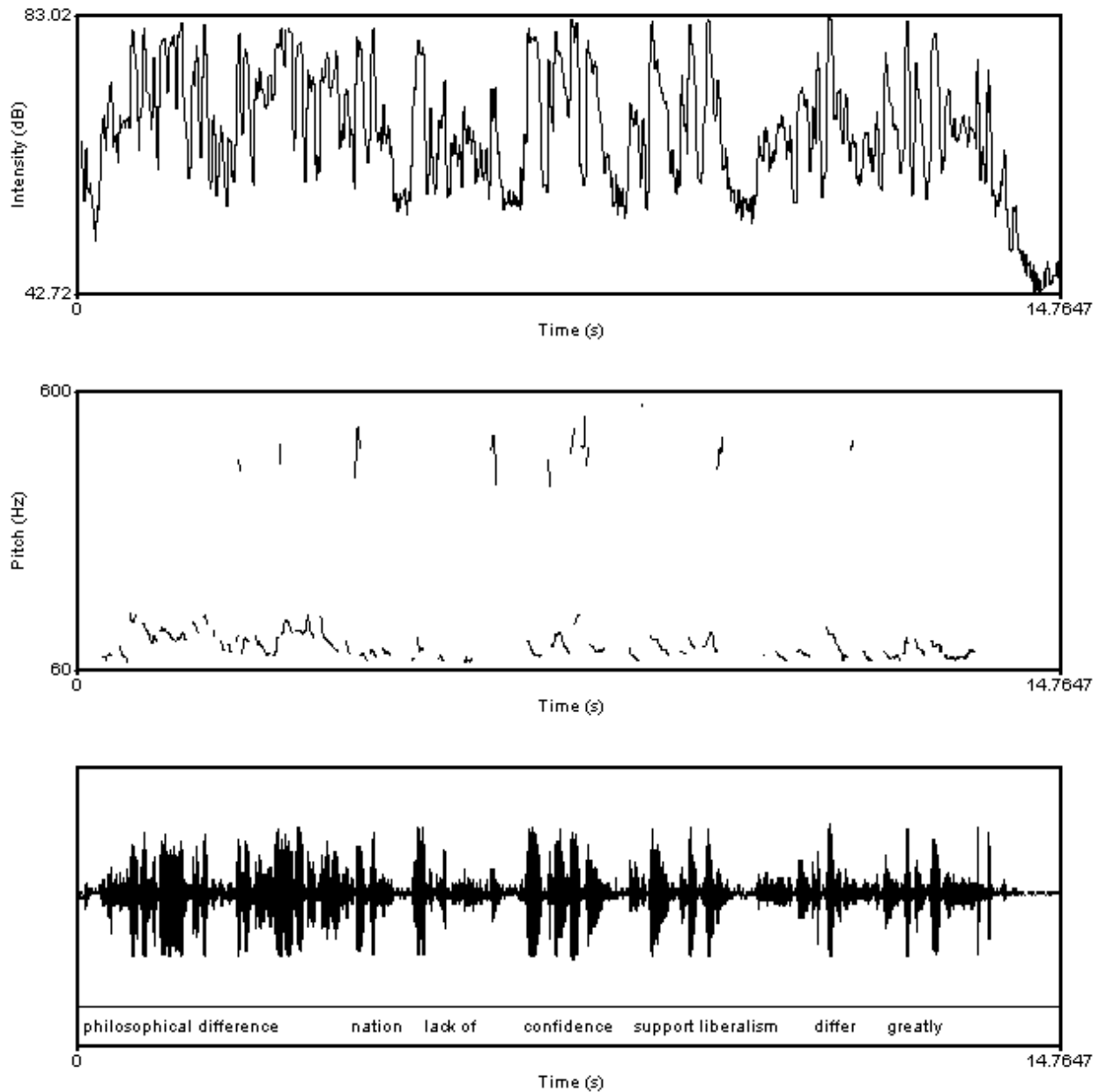
- 1) запис звуку з мікрофону або магнітофона;
- 2) дослідження всього відрізка незалежно від його тривалості без його розподілу на більш короткі відрізки звучання;
- 3) відтворення запису в сповільненому темпі;
- 4) відтворення необхідної ділянки запису незалежно від його позиції;
- 5) вимірювання показників частоти основного тону;
- 6) вимірювання параметрів інтенсивності;
- 7) вимірювання тривалості звуків, складів, синтагм і цілих фраз;
- 8) графічне виділення ключових складів з автоматичним визначенням їх параметрів;
- 9) графічне зображення аналізованих параметрів на екрані.

Програма дає можливість отримати зображення осцилограми й автоматично виділених параметрів частоти основного тону (від 60 до 600 Гц) і високочастотної інтенсивності (від 0 до 100 дБ) в тимчасовому розгортанні. Дослідник може одночасно спостерігати за зареєстрованим мовним відрізком і прослуховувати його текст. Комп'ютерні інтонограми дають можливість отримати інформацію про основні акустичні характеристики синтагм і фраз.

Як технічні засоби було використано IBM сумісний комп'ютер, а також аудіомагнітофон Panasonic RX-DT37. Мовленнєві фрагменти оцифровувалися за допомогою програми Sound Forge 6.0 і вводилися в пам'ять комп'ютера у формі мовленнєвих файлів у форматі wav.

У результаті було отримано зразки інтонограм, які було роздруковано на принтері Hewlett Packard LaserJet 1100 на звичайному стандартному

папері. Зразок отриманої комп'ютерної інтонограми зазначено на рисунку 2.2.

Рис. 2.2. Зразок комп'ютерної інтонограми кульмінаційного композиційного сегменту морально-етичної телебесіди з виділенням ключових слів

У верхній частині інтонограми зазначено криву інтенсивності; у середині листа комп'ютерної інтонограми зазначено криву огинаючої ЧОТ; ліворуч по вертикалі горизонтальними рисками зазначено відрізки вибраного діапазону в лінійному масштабі; у нижній частині листа інтонограми

zareestrowano oscilogramu — pokazniki zvukovih kolivanyh movnogo vidrizka.

U horizontalnomu ryadku pid oscilogramoyu zaznacheno kluchovi slova. Shkala chasu znahoditsya na horizontalnykh liniyakh, roztaшованих pid kривою intensyvnosti, chastyoti osnovnogo tonu i oscilogramoyu.

Procedura obrobki otrimanih intonogram vidbuvalasja tak: 1) v mezhakh kozhnoji frazi bylo vstanovleno mezi sintagm; 2) bylo vidileno kluchovi slova i skladi i 3) bylo provedeno analiz doslidzjuvanogo fragмента movlennja z akustичним kontrolom.

Pid час provedennja elektroakustичного analizu bylo vrahovano vzajemozv'язok miž sub'ektivnymi (sprijmanimi) charakteristikami й ob'ektivnymi (akustичними) parametrami movlennja, a same te, що мелодія є корелятом розподілу ЧОТ в часі; гучність відповідає значенню звукового тиску, тобто інтенсивності; швидкість movlennja залежить від тривалості звучання movних одиниць і характеру розподілу пауз.

Експериментально було проаналізовано такі просодичні параметри: частотний, динамічний і часовий.

Частотні характеристики досліджуваної діалогічної єдності було проаналізовано за такими параметрами:

- 1) Пікове (максимальне) значення ЧОТ КС;
- 2) Частотний інтервал КС;
- 3) Частотний діапазон КС;
- 4) Локалізація пікового значення ЧОТ у синтагмі (1 наголошений склад, шкала, ядро).

Аналіз *динамічного* компоненту інтонації містив розгляд таких параметрів:

- 1) Пікове (максимальне) значення інтенсивності в КС;
- 2) Діапазон інтенсивності в КС;

3) Локалізація пікового значення інтенсивності в синтагмі (1 наголошений склад, шкала, ядро).

Під час вивчення часового параметра було розглянуто такі характеристики:

- 1) середні значення тривалості структурних елементів фраз (мс);
- 2) середньоскладова тривалість корпусу у фразі (мс);
- 3) середньоскладова тривалість фраз (мс);
- 4) середньоскладова тривалість міжсинтагматичних пауз (мс);
- 5) об'єм міжсинтагматичних пауз (мс).

Акустичні просодичні характеристики було підраховано за комп'ютерними інтонограмами за допомогою метричної лінійки або реєструвалися комп'ютером автоматично.

2.4. Кількісні методи обробки отриманих даних

Результати експериментального дослідження було оброблено за допомогою методів математичної статистики [27].

Вживання статистичних методів у фонетичних дослідженнях пов'язано з визначенням закономірностей у структурі досліджуваного мовленнєвого явища, оскільки звукове мовлення є процесом, і фізичні параметри фраз можна розглядати як випадкові величини. Трактуювання результатів інструментальних вимірювань під час дослідження різних параметрів можна вважати повним і достовірним тільки після відповідного статистичного аналізу [145].

Основним методом, що використовують під час аналізу даних електроакустичного дослідження, є вибірковий метод, центральними поняттями якого є *генеральна сукупність* як сукупність всіх можливих елементів, яким властива ознака, а також *вибіркова сукупність* як сукупність частини елементів, які відбирають з генеральної сукупності для отримання

достовірних відомостей про всю сукупність, що цікавить дослідника.

Отримані комп'ютерні інтонограми було обраховано: а) під час обробки фрагмента тексту, його розчленовуванні на структурні елементи вислову і визначенні семантичного центру; б) під час реєстрації показників — вимірюванні значень акустичних параметрів досліджуваних фраз і заповненні таблиць.

Результати електроакустичного аналізу було оброблено і перевірено на статистичну надійність методами статистики [27].

Статистична надійність визначала істотність відмінності між лінгвістичними явищами, що вивчаються, за представленими акустичними параметрами. Це завдання було вирішено за допомогою перевірки гіпотези H^0 про несуттєвість у відмінності вибірових середніх. Її вираховували за формулою в програмі Excel:

$$S_{\bar{x}-\bar{y}} = \sqrt{\frac{\sum (x_i - \bar{x})^2 + \sum (y_i - \bar{y})^2}{n_1 + n_2 - 2} \times \frac{n_1 + n_2}{n_1 \times n_2}},$$

де n_1, n_2 — обсяги відповідних вибірок.

Для перевірки гіпотези H^0 використовувалася величина:

$$t = \frac{|\bar{x} - \bar{y}|}{S_{\bar{x}-\bar{y}}}.$$

Нульову гіпотезу H^0 про рівність середніх застосовують, якщо

$$t_{\text{факт.}} \leq t_{\text{табл.}} \text{ і відкидають, якщо } t_{\text{факт.}} > t_{\text{табл.}}$$

При заданому рівні значущості $L=0,95$ і для числа ступенів свободи

$f = n_1 + n_2 - 2$ знаходимо $t_{\text{табл.}}$ рівне 2,05. За допомогою програми Excel

визначаємо $t_{\text{факт.}}$

Порівнюючи $t_{\text{факт.}}$ з $t_{\text{табл.}}$, можна зробити висновок про істотність/неістотність відмінності між явищами, що вивчаються, за цією акустичною характеристикою [60, с. 22-23].

Для узагальнюючих характеристик інтонаційних моделей досліджених видів телебесід у роботі було застосовано функціональний аналіз, що полягав в обчисленні узагальненого тонального контура (УТК), що надає унормовані значення ЧОТ і інтенсивності структурних елементів вислову [36].

Для побудови узагальненого тонального контура було вираховано середньоарифметичне значення перетину ансамблю огинаючих основного тону.

У короткій формі ансамбль описують виразом:

$$\bar{x}_A(t) = x_1(t), \dots, x_{16}(t); \quad t = 1, 2, \dots, 16,$$

де $x_A(t)$ – ансамбль огинаючих $x_N(t), y_N(t)$ — перетин випадкових мовних реалізацій t — часова частина досліджуваної функції.

Огинаючі перетини ансамблю будуються на основі значень рядів динаміки.

Середній показник перетину ансамблю знаходимо за формулою:

$$\bar{x}(t_j) = \frac{\sum_{x_i}^N x_i(t_j)}{N},$$

де $\sum_{x_i}^N$ — сума реалізацій в зазначеному перетині N — число реалізацій t_j — номер перетину.

Обчислений за формулою середній перетин ансамблю $\bar{x}_A(t)$, дає уявлення про узагальнений інтонаційний контур зазначеного мовленнєвого явища, яке вказано на діагр. 3.1-3.8 (с. 135-137).

Всі вищезазначені види статистичної обробки й аналізу первинних експериментальних даних проводилися на комп'ютері Microsoft Windows ® XP Pentium ® Dual-Core ЦПУ E5200 з 2,50ГГц, 2,00Гб ОЗУ за типовим текстом програм математико-статистичної обробки, розробленої в ЛЕФ ОНУ [27].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Дослідження просодичних характеристик обраних видів телебесід потребувало виконання таких завдань:

1) підтвердити/спростувати правильність висунутої класифікації видів телебесід;

2) виявити ролі різних інтонаційних засобів у диференціації видів телебесід.

Обробка кількісних значень, отриманих у результаті класифікації досліджених телебесід, вимагала застосувати ймовірісно-статистичний метод, за допомогою якого було визначено достатність і надійність вибірки текстів досліджених телебесід для експериментально-фонетичного аналізу.

За допомогою проведених розрахунків підтверджено достатність об'єму матеріалу дослідження з 20-ти україномовних, 20-ти російськомовних і 20-ти англійськомовних телебесід для виконання подальшого дослідження, з яких було відібрано по 3 композиційні сегменти, що склало 900 фрагментів: початок, кульмінація і завершення. Зазначені сегменти, на думку інформантів-носіїв мови, найбільш чітко виражали кожний з чотирьох досліджуваних видів бесід, загальною тривалістю 1127 хв.

Комплексний метод дослідження інтонації, вживаний у дисертації, містив як суб'єктивні, так і об'єктивні методи дослідження.

До суб'єктивних методів належать: вивчення літератури предмету; відбір методом суцільної вибірки україномовних, російськомовних і англійськомовних телебесід згідно з розробленою класифікацією видів телебесід; слуховий і аудиторський види аналізу.

Перцептивний аналіз передбачав наявність слухового і аудиторського аналізу, який складався з двох етапів. Слуховий аналіз звукових текстів телебесід проводився самим дослідником з метою відбору зі всього переліку текстів телебесід певної кількості і якості звукового матеріалу, необхідного

для проведення аудиторського і електроакустичного видів аналізу.

Під час багаторазового прослуховування було відібрано початкові, кульмінаційні та завершальні сегменти, які відповідають нормативній дикторській реалізації. При цьому було враховано такі параметри оцінки мовлення окремого диктора: артикуляційна чіткість, вираженість (нечітка, чітка, надчітка), загальний темп мовлення (дуже повільний, помірний, дуже швидкий), загальна сила звучання звуку (дуже тихо, помірно, дуже гучно).

Після прослуховування й первинного відбору записаний матеріал було перенесено на робочу плівку для первинного аудиторського аналізу.

Перед проведенням першого етапу аудиторського аналізу аудиторів-носіїв мови ознайомили з процедурою аналізу, пояснили порядок заповнення карток аудиторського аналізу. Під час виконання завдань магнітний запис тексту прослуховувався тричі.

Зазначений етап аудиторського аналізу передбачає роботу з інформантами, що дозволяє доповнити й уточнити проведений дослідником слуховий аналіз, а також визначити ступінь відмінності й ідентифікації досліджених видів телебесід.

Слуховий аналіз звукових текстів телебесід проводився самим дослідником з метою відбору зі всього переліку текстів телебесід певної кількості і якості звукового матеріалу, необхідного для проведення аудиторського і електроакустичного видів аналізу.

З метою виявлення можливих відмінностей під час слухової інтерпретації аналізованих телебесід важливим моментом є правильний підбір інформантів, учасників аудиторського аналізу. Так, під час відбору серед носіїв української, російської та англійської мов (перша група інформантів) було враховувано такі важливі чинники, серед яких основними є освітній рівень аудиторів, що передбачає наявність філологічної освіти, народження і постійне перебування на території Англії,

а також знайомство з правилами нормативної вимови. Таким чином, у фонетичному аналізі взяли участь п'ять носіїв мови, що мають вищу гуманітарну освіту віком від 30 до 45 років.

Завданням першої групи інформантів було:

1) визначити відповідність мовлення дикторів нормам сучасної української, російської або англійської мови;

2) визначити види досліджуваних телебесід.

Друга група інформантів складалася з п'яти аудиторів, що мають вищу філологічну освіту і є спеціалістами в галузі української, російської та англійської фонетики, віком від 25 до 40 років. Всі аудитори цієї групи вивчали мову як спеціальність і володіють нею як рідною або як іноземною.

Завдання другої групи інформантів було поділено на два етапи. На першому етапі їм належало:

1) визначити структурні особливості вступних, ключових і завершальних композиційних сегментів досліджуваних телебесід:

а) виокремити в кожному композиційному сегменті репліку-стимул і репліку-реакцію;

б) визначити змістовий центр стимулюючих і реагуючих реплік;

в) позначити синтагматичне членування кожної фрази у складі досліджуваних композиційних сегментів;

2) ідентифікувати типи наявних пауз на стику репліки-стимулу і репліки-реакції в досліджуваних композиційних сегментах;

3) фіксувати і визначити тип наголосу (логічний і емоційний) в досліджуваних композиційних сегментах.

На другому етапі аудиторського аналізу завданням аудиторів було визначення суб'єктивно сприйманих фізичних ознак інтонації початкових, кульмінаційних і завершальних композиційних сегментів досліджуваних телебесід:

- 1) висотний рівень — низький, середній, високий;
- 2) тип термінального тону (мелодія завершення) — спадний, висхідний, спадно-висхідний, висхідно-спадний, змішаний, рівний;
- 3) гучність вимови — тихо, нормально, голосно;
- 4) швидкість вимови (темп) — повільно, середньо, швидко;
- 5) міжсинтагматичні паузи — коротка, середня, довга.

Комп'ютерний аналіз акустичних параметрів досліджуваних видів телебесід разом із статистичною обробкою та аналізом отриманих кількісних результатів належать до об'єктивних методів дослідження інтонації.

Під час запису експериментального матеріалу було застосовано метод комп'ютерного аналізу мовленнєвого сигналу, що використовують у лінгвістиці. Вживання новітніх комп'ютерних мовленнєвих технологій дозволяє на сучасному етапі здійснити електроакустичний аналіз, одночасно здійснюючи процедуру інструментальної обробки даних менш трудомісткої, більш точної і наочної.

Під час проведення електроакустичного аналізу було враховано взаємозв'язок між суб'єктивними (сприйнятими) характеристиками й об'єктивними (акустичними) параметрами мовлення, а саме те, що мелодія є корелятом розподілу ЧОТ в часі; гучність відповідає інтенсивності; швидкість мовлення залежить від тривалості звучання мовленнєвих одиниць і характеру розподілу пауз.

Експериментально було проаналізовано такі просодичні параметри: частотний, динамічний і часовий.

Акустичні просодичні характеристики було підраховано за комп'ютерними інтонограмами за допомогою метричної лінійки або реєструвалися комп'ютером автоматично.

Досліджені види телебесід було проаналізовано за допомогою цілого ряду як загальних, так і спеціальних методів, які в цілому сприяли

систематизації та об'єктивній лінгвістичній кваліфікації фактичного матеріалу.

Основні положення й результати дослідження першого розділу дисертації викладено в публікаціях автора [216; 218].

РОЗДІЛ 3

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРОСОДИЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ ДОСЛІДЖУВАНИХ ТЕЛЕБЕСІД

3.1. Просодичні характеристики телебесід

При вивченні дискурсу телебесіди слід також враховувати і його просодичне оформлення. Це обумовлено тим, що просодія є найважливішим мовним засобом комунікації. Разом із звуковим складом вона бере участь у побудові висловлювань, об'єднуючи й розмежовуючи їх в потоці мови, визначаючи комунікативний і синтаксичний типи висловлювань, виокремлюючи змістові центри висловлювань, повідомляючи модально-емоційну спрямованість мовленнєвого акту [6; с. 43]. Інтонація створює ритміко-мелодійну структуру мови, додає виразності висловлюванням. За допомогою інтонації мовець може передати свої емоції, своє ставлення до повідомлюваного. Інтонація є одним із засобів експресивності мови, її емоційно-логічною основою.

Внаслідок широкого тлумачення термінів «просодія» і «інтонація», які стали поширеними в сучасних вітчизняних і зарубіжних дослідженнях, виникає питання про співвідношення цих понять.

Поняття інтонації, її структури, визначення місця в системі мови і функціонування належать до дискусійних питань лінгвістики. Суперечливість інтерпретацій інтонації обумовлена тим, що вона є важливим засобом формування різних комунікативних одиниць. В енциклопедичному словнику Брокгауза і Ефрона інтонацію визначають як «відтворення звуку за допомогою людського голосу або струнного духового інструменту без клавіш» [229, с. 278]. В лінгвістичному словнику як єдність взаємопов'язаних компонентів: мелодики, інтенсивності, тривалості, темпу мовлення й тембру вимови. У Великому тлумачному словнику російської мови, інтонація — «це звукова форма висловлювання, система модуляцій висоти, гучності й тембру голосу, організована за допомогою темпу, ритму й

пауз» [32, с. 431]. Проте інтонація не тільки формує висловлювання, але й виявляє його значення й емоційно-експресивний зміст, служить засобом естетичного впливу на слухача. На думку Н. І. Жінкіна інтонація є «індикатором експресії», є одним з найважливіших способів самоідентифікації й самовираження людини [81, с. 128-154]. На думку Н. Ю. Бахтіної, «інтонаційно виокремлюємо все, про що хвилюємося» [20, с. 73], інтонація встановлює тісний зв'язок слова з позаслівним контекстом, це «двостороння одиниця мови, що має свою форму (звучання) і зміст (значення)» [1, с. 116].

Основоположною ознакою творення мовлення в лінгвістиці є дволінійність, яка виражається наявністю звукового складу і «відомого інтонаційного зразка». Як суперсегментне фонологічне явище, яке накладають на вислів в цілому, визначає інтонацію А. А. Реформатський [174, с. 120]. Суперсегментні засоби не існують самі по собі, а виступають у мові разом з такими лінійними одиницями, як слово, словосполучення, речення. Інтонація є могутнім засобом зв'язку слів у висловлюванні й тексті [173]. Вона є складним мовним явищем, цілком зорієнтованим на комунікацію, «виражає закінченість повідомлення, оформляє його актуальне розчленування та його експресивні суб'єктивно-модальні характеристики». О. С. Ахманова як інтонацію розуміє складний комплекс просодичних елементів, який служить на рівні речень для вираження різних синтаксичних значень і категорій, експресивних і емоційних конотацій» [190, с. 283]. Р. І. Будагов називає інтонацією «ритмико-мелодійний малюнок мови» [38, с. 155]. За словами І. Г. Торсуєвої, «інтонаційну форму» зіставляють з певним набором мовних значень [200, с. 116]. В дослідженнях сучасних лінгвістів інтонацію описують як фонетичне явище з формальним і змістовним планами. Відповідно інтонацію визначають як певним чином структуровану систему суперсегментного рівня мови. В. І. Петрянкін в інтонації виокремлює її комунікативну функцію, її зміст зводить до

«реалізації комунікативних типів висловлювань: розповіді, питання, спонукання» [162, с. 126]. Видатні філологи нашого часу — А. М. Пешковський [163], В. М. Жирмунський [82], А. Бєлий [23], В. В. Виноградов [54], М. М. Бахтін [19]: наголошували, що в процесі спілкування інтонація виступає в ролі важливої естетичної категорії і тісно пов'язана з експресивними засобами. І. Р. Гальперін ставив інтонацію на перше місце в системі стилістичних засобів звукової організації висловлювань [64, с. 217]. А. М. Антипова виділяє стильовускладову інтонації [6]. «Стиль створюється єдністю фонетичних, лексичних і граматичних ознак інтонації, при цьому засобом реалізації таких функцій є мелодійні, акцентні і тимчасові просодичні характеристики» [125, с. 59].

Більшість лінгвістів і фонетистів визначає інтонацію як явище, що емоційно впливає на слухачів, як складний комплекс «гетерогенних» величин або структуру взаємообумовлених і взаємодіючих характеристик організації звукової хвилі, а з погляду своєї фізичної природи – комплексом ряду просодичних компонентів [7; с. 70]. Представляє інтерес позиція О. Г. Сафронової, яка розглядає інтонацію в трьох аспектах: «як факт мовної системи; як необхідну складову змістовної і матеріальної сторін творів, що виникають за певної епохи й певних соціальних умов; як засіб здійснення мовної діяльності індивіда в єдності мовлення й розуміння [184, с. 4].

Правомірно під терміном «інтонація» розуміти «інтонаційні засоби виразності усної мови». В зв'язку з цим пояснимо останнє визначення. Поняття «виразність мовлення» багатопланове, воно включає зміст, вибір лексики, допустимі нормою літературної мови слововживання й синтаксичні звороти, композиційну структуру й інтонаційну виразність [21]. З лінгвістичних позицій виразність — це варіативність фонетичної системи мови, яка використовує «більш активні» і «менш активні» елементи для реалізації значення, актуалізує ці відносини, маркуючи одні щодо інших. З психолінгвістичного погляду, виразність вимови — це виокремлення одних

елементів мовленнєвого ланцюга стосовно інших, що обумовлює оптимізацію передачі значення [154].

В цілому інтонацію можна розглядати як один з основних фонетичних засобів оформлення мовленнєвого висловлювання, як сукупність просодичних компонентів, що беруть участь в вичленовуванні і організації мовного потоку відповідно до значення передаваного повідомлення [26; 70; 136].

Зупинимося на розумінні дослідниками терміну «просодія» та її функціональної сфери — «просодики» і «просодеміки», розкриємо різницю в їх призначенні й функціонуванні. У Великому енциклопедичному словнику зазначають дві протилежні тенденції вживання термінів «просодика» і «інтонація» — від зближення значень до повного розмежування. Заперечуючи тотожність цих понять, наука з'ясовує питання про конкретне їх неспівпадання. Просодію розуміють як «систему фонетичних засобів, що реалізує в мові на всіх рівнях мовних сегментів і відіграє змісторозрізнявальну роль» [32, с. 401-402]. В світовій і вітчизняній лінгвістиці просодія це — «гармонія голосних», «асиміляція», «дисиміляція», милозвучність, «універсальний засіб актуалізації виголошеного», щонайвищий рівень розвитку мови [61, с. 79]. Вона є самостійною підсистемою в загальній системі мови, що має власні формальні й змістовні одиниці. Інтонація існує в межах просодії звучної мови. Оскільки просодія й інтонація використовує одні й ті ж засоби, існує певна складність диференціації цих понять. Як просодіку прийнято розуміти сукупність звукових засобів, які накладаються на лінійну послідовність сегментних одиниць (фонем) другим шаром, рівнем і служать для об'єднання їх в значущі звукові одиниці — слова, синтагми, вислови [6; 45; 162; 197].

Просодичні ознаки обслуговують в мові ряд автономних систем, найважливіші з яких — наголос та інтонація. В цьому значенні просодія є

більш широким поняттям, ніж інтонація: просодія як спосіб організації звукових послідовностей виступає, починаючи зі складу, а інтонація — лише з синтагми [6; 85].

Просодія «ширша» за інтонацію, інтонація «вища» за просодію, оскільки вона функціонує на рівні висловлювань (на ієрархічному рівні більш високих фонетичних одиниць) [130, с. 7]. В певному значенні термін «просодія», на думку Н. Д. Светозарової, вужчий ніж термін «інтонація», оскільки до поняття інтонації належить, на відміну від просодії, і змістовний компонент [185, с. 22]. В своєму дослідженні ми дотримуємося розуміння «просодії» як загальної назви надсегментних властивостей мови.

Просодика і просодеміка формуються за допомогою просодії і є функціональною сферою актуалізації мовного сигналу. Просодика характеризується «особливостями реалізації складу в потоці мови, специфікою організації складової послідовності в певну структурну ритмомелодичну єдність», дозволяє ідентифікувати мовця в індивідуально й за ознакою мовної приналежності, просодеміка описує семіологічні релевантні явища звучної мови. «Просодія — це будівельний матеріал, просодика — це спосіб і реалізація конструкцій задуманого, просодеміка — це соціальне призначення конструкцій та їх відмінність за тими чи іншими ознаками» [130, с. 101-102].

Основною складовою просодії є інтонація, за допомогою якої виявляється значення й підтекст промови, комунікаційний намір і емоційний стан мовця. Вона є елементом просодичної структури невербальної поведінки та взаємодіє під час комунікативних висловлювань з мімікою, жестами й рухами тіла мовця, а також з ситуативним контекстом [150, с. 252-255]. Загальновідомий вислів з лексикології, граматики, фонетики свідчить: для того, щоб змістова одиниця набула мовного значення, висловлювання повинно бути нерозривно пов'язане з цією змістовою одиницею. Це правило використовують і при вивченні просодії, одиницею якої є «інтонема»

(«фонема тону», «інтонаційна конструкція»). Це «сукупність інтонаційних параметрів, достатніх для диференціації значення висловлювання», значеннєва, експресивно інтонаційно постійна одиниця [143; 155], стереотипна синтагматична інтонаційна модель [70], набір розрізнявальних ознак інтонації [34; 150; 162]. Система варіантів, що створюють деякий клас [155], яка реалізується на синтагматичній осі, що сполучає дві синтагми [139] і знаходить зв'язок з синтаксичним типом речення [116].

Значний інтерес представляють функції інтонації. Більшість лінгвістів вирішує це питання в аспекті їх співвіднесення з функціями мови, найважливішими з яких є комунікативна, когнітивна, емоційна і метамовна.

Аналіз літератури з проблем функцій інтонації, свідчить, що у визначенні їх кількості у лінгвістів немає єдності думок. Різноманітність тлумачень функцій інтонації було зведено до основних змістовних аспектів в роботі Г. Н. Іванової-Лук'янової. Основними функціями, які виконує інтонація, є: 1) фонетична — інтонація оформлює синтагму, фразу, додаючи їм змістової та фонетичної цілісності й одночасно розділяючи мовний потік на ритмико-змістову єдність — синтагми й фрази; 2) емоційно-експресивна — інтонація виражає емоційно-експресивні відтінки висловлювання, волевиявлення комунікантів; 3) синтаксична — інтонація виражає синтаксичні значення (комбінації ознак залежності, незалежності, закінченості, незакінченості) є одним із засобів синтаксичного зв'язку; 4) змісторозрізнявальна (семантична) — інтонація розрізняє значення фраз з одним і тим же лексико-граматичним складом за допомогою тону; 5) стилістична — інтонація бере участь у творенні стилю тексту (офіційно-ділового, наукового, публіцистичного, розмовного, літературно-художнього) [85, с. 25].

Інтонацію розуміємо як *багатокомпонентну єдність*, де кожний просодичний засіб використовують двома способами – інтегрально, як загальна характеристика групи слів, і локально – у складі фразових акцентів,

які реалізуються на наголошених складах. Питання про кількість компонентів інтонації, їх характер дослідники вирішують по-різному. Л. В. Бондаренко [33], О. А. Бризгунова [37], М. В. Гордіна [67], І. А. Зимня [92] виділяють мелодійний, динамічний, часовий компонент і тембр вимови. Деякі дослідники включають до складу інтонації паузи [20; 150; 162]. В. А. Артёмов [8], Ж. Б. Веренінова [50], М. М. Галєєва [62] визначають у складі інтонації п'ять компонентів, які відповідають акустичним характеристикам мови: мелодику, інтенсивність, тривалість (темп), паузу і тембр. В нашому дослідженні розглядаємо компоненти інтонації, орієнтуючись на «широке» розуміння [85], у складі інтонації є мелодика, гучність, тембр, темп, ритм, пауза і наголос. Ці суперсегментні властивості мови, що належать до поняття інтонації, в реальному мовленні не «ізолювані і не вичленовувані» [65, с. 11], вони мають механізм зв'язку між собою і накладаються на лінійні одиниці мови, «виступають в мовленнєвому потоці разом з ними, тому що не можуть існувати окремо» [142, с. 141].

Як будь-яка мовна система, інтонаційна сторона мовлення має клас об'єктів (компоненти) і клас морфізмів — механізм зв'язку між складовими лінгвістичної підсистеми. Кожен з компонентів інтонації в лінгвістичній науці виокремлено й досліджено особлено.

Найважливішим компонентом інтонації є мелодика — ця зміна частоти основного тону (його рухи), співвіднесена з коливаннями голосових зв'язок (чим більше число коливань за одиницю часу, тим вищий основний тон). Інтонологи виділяють такі ознаки мелодики: напрям руху частоти основного тону (висхідний, низхідний, рівний, нисхідно-висхідний, висхідно-низхідний); діапазон — шкалу градації частот між мінімальним і максимальним значенням тону в межах певного відрізка мови; інтервал — різниця між частотою нижньої і верхньої точок висхідної або низхідної мелодійної кривої; швидкість наростання або падіння частоти, рівні базового тону і тональні акценти — зміна тону на наголошеному голосному [93, с.

157-158]. Мелодика виконує різні функції: служить для скріплення окремих частин звучного тексту; визначає комунікативний тип пропозиції (розповідний, питальний, стверджувальний); бере участь у створенні мелодії й типових мелодійних контурів синтагм (констатуючої, окличної, питальної, початкової, перелічувальної тощо) [27; 34; 69; 155; 162; 178]; має семантичне й емоційне навантаження [142].

Динамічним компонентом інтонації є *інтенсивність*, суб'єктивно сприймана як гучність. Низьку інтенсивність звуку визначають суб'єктивним поняттям «тихо», високу — «гучно».

Як гучність розуміємо силу звуку. Зміни гучності відіграють важливу роль при передачі емоційно-модальної інформації, більш важливі в змістовому значенні частини речення характеризуються більш високим рівнем сумарної інтенсивності, тобто більш гучні, ніж малозначимі частини речення. Виділяють такі різновиди гучності [93]: нормальна (normal); підвищена (increased) (підвищення гучності може бути двох рівнів: гучно (loud) й дуже гучно (very loud)); знижена (decreased) (пониження гучності також може бути двох рівнів: тихо (soft) й дуже тихо (very soft)).

Характеристики інтенсивності мовлення учасників телебесід варіюються. Гучність збільшується у висловлюваннях, спрямованих на становлення й підтримку контакту, у таких, що виражають позитивну чи негативну оцінку. Висловлювання, вимовлені з невеликим ступенем інтенсивності, свідчать про невпевненість мовця.

Для інтонації мовлення принципово значущими є інтенсивність вимови наголосу, який є найважливішим компонентом інтонації й визначається як «виділення якої-небудь частини висловлювання» [70, с. 125]. В основі наголосу лежить сила голосу, яку зіставляють з напруженістю артикулюючих органів і залежить від амплітуди коливань голосових зв'язок. Акустично наголос може бути виражений різноманітно: підвищенням або пониженням частоти основного тону, силою, тривалістю, тембровим

забарвленням і різною комбінацією цих параметрів. Розрізняють словесний і змістовий наголоси: синтагматичний, фразовий, логічний, емпатичний, з питань визначення та розмежування яких існує багато різних поглядів [27; 70; 115; 139;150; 162; 174]. Словесний наголос є постійною ознакою слова, акцентна структура якого виступає організуючим центром кожного інтонаційного типу [27], фразовий наголос визначає тип фрази й виконує роль «цементу, що скріплює фразу» і «сигналу, що виділяє той або інший елемент мови» [178, с. 30]. Специфіка логічного наголосу полягає в особливій семантиці та в ступені виділення акцентованого слова. Він може виражати у фразі підтекстову інформацію, елементи прихованого або явного зіставлення й, залежно від комунікативного наміру, може бути виділено будь-яким словом речення, нейтральним або не нейтральним прийомом виокремлення [81]. Емпатичний наголос одночасно виконує функції логічного й емоційно-експресивного виокремлення слова.

Темпоральна організація є багатоконпонентним елементом інтонації, комплексним явищем звучного мовлення [6; 18; 39; 50; 65; 70; 85; 103; 162].

У сучасній лінгвістиці найпоширенішим вважають визначення темпу як швидкості протікання мови в часі, що вимірюють кількістю одиниць мови за одиницю часу. Частіше за все як мінімальну одиницю — носія лінгвістичного темпу — визначають склад [85, с. 43]. Темп впливає на функціонально-стилістичну диференціацію текстів і безпосередньо залежить від змісту висловлювання, емоційного настрою мовця, життєвої ситуації, є важливим засобом логічної виразності й належить до числа «фундаментальних емоційно-виразних засобів усної мови» [45, с. 64].

В процесі дослідження темпоральних характеристик мовлення Б. Б. Здоровою [88] було виявлено, що темп мовлення може залежати від таких причин: 1) кількості мовних кліше, що використовує мовець (зростання темпу відбувається зі збільшенням вживання кліше); 2) кількості часу, відведеного мовцю (при скороченні часу темп зростає); 3) часу, який

витрачають на вибір мовних засобів; 4) тривалості мовного відрізка; 5) характеру планування мовлення; 6) тривалості початкових ненаголошених ділянок синтагм, 7) тривалості паузального сегменту у зв'язному тексті; 8) тематики розмови; 9) ступеню інформативного навантаження вимовлюваних реплік; 10) значення, якого надає їм мовець; 11) емоційного стану мовця; 12) ситуації, в якій здійснюється комунікація; 13) темпераменту учасників комунікації; 14) чинників квантифікативності (чим більша аудиторія слухаючих, тим повільніший темп мовлення).

Залежно від того, чи беруть до уваги паузи, вчені виокремлюють два різновиди темпу: сприйманий і акустичний. Сприйманий (загальний) темп мовлення вираховують за кількістю складів в секунду або хвилину з урахуванням пауз. Як акустичний темп розуміють швидкість артикуляції, визначувана на підставі середніх значень тривалості сегментів (звука, складу, слова тощо). Більшість фонетистів схильна вважати, що при описі результатів експериментально-фонетичних досліджень слід використовувати три ступені темпових відмінностей: повільний (100-150 склад/хв.), середній (250 склад/хв), швидкий (350-400 склад/хв). Нейтральним темпом є середній. Його використовують у всіх стилях. Міжстильовий характер середнього темпу виявляється в тому, що разом з ним у всіх стилях виступають стилістично забарвлені характеристики темпу (прискорений і сповільнений). Зміни темпу в усних текстах різної стильової приналежності пов'язані не стільки зі зміною швидкості вимови слів (велика швидкість вимови слів характеризує тільки темп репортажу), скільки з різним характером паузування, тобто з набором пауз різного типу, їх кількістю і загальною тривалістю.

Швидкий і повільний темп ускладнює сприйняття мовлення. З погляду сприйняття, як зазначають багато вчених, темп — величина не абсолютна, а відносна. Людина сприймає не абсолютну величину темпу, а його

мінливість. Тому мінливий або стабільний характер темпу є величиною функціонально значущою.

А. А. Гарнцева [65, с. 16] й Л. К. Цеплітіс [212, с. 32] стверджують, що основне значення темпу — виокремлювати в зв'язному мовленні головне від другорядного. Темп мовлення пов'язаний зі змістом висловлюваного, з функцією відповідних слів. Так, службові слова вимовляють, як правило, швидше самостійних, а серед самостійних уповільненням темпу виокремлюють важливі за значенням і за функцією в реченні слова. Темпорально виокремленою є кожна нова тема або інше трактування теми, що відповідає логічній структурі тексту. Часто розтягують слова, коли висловлюються не впевнено чи при емпізі.

Темпоральне оформлення синтагм, за спостереженнями Н. Н. Розанової [178, с. 45]), здійснюється таким чином: 1) якщо процес обдумування вислову не збігається за часом з процесом його вимови, то для такої синтагми характерним є швидкий темп і чітка граматична організованість; 2) у випадку, коли обидва процеси збігаються у часі, синтагми характеризуються наявністю внутрішньосинтагмних пауз і слабкою граматичною оформленістю; 3) для довгих синтагм (16 складів і більше) характерним є збільшення темпу мовлення. Коли в довгих синтагмах зберігається середній темп мовлення, тоді, як правило, усередині синтагми з'являється одна або декілька пауз, не пов'язаних з синтагматичним членуванням. Такі «несподівані» паузи збивають швидкий темп мовлення, дають мовцю можливість відпочити. Подібні явища можна пояснити різними причинами: прагненням мовця на ходу обдумати наступну частину репліки або взагалі перебудувати висловлювання, необхідністю відновити дихання для продовження фрази тощо.

Темп, разом з іншими компонентами інтонації, відіграє важливу роль у передачі емоційно-модальної інформації, вважає Н. І. Веренич [51, с. 13]. Емоційне мовлення характеризується відхиленням темпу у бік прискорення

або уповільнення. Вченими виявлено, що темп швидшає при радості, бадьорості, гніві і сповільнюється при пригніченості, інертності, роздумах. Зростання емоційної напруженості звичайно пов'язано з уповільненням темпу.

Кожній телебесіді звичайно властивий свій особливий темп мовлення, заданий на початку передачі. Інтуїтивно учасники телебесіди прагнуть підтримувати цей темп, а різні уповільнення або прискорення стосовно встановленого темпу мовлення сприйматимуться як відступи. Встановлений співбесідниками темп умовно називають «середнім темпом мовлення». Отже, висловлювання «прискорення темпу» або «уповільнення темпу» слід сприймати саме відповідно до поняття «середній темп мовлення». Як правило, темп мовлення, характерний для телебесіди, середній або сповільнений, рідше швидкий. Спостерігається уповільнення темпу на окремих складах і прискорене промовляння мовних відрізків. Головною причиною таких коливань є спонтанний характер мовлення, оскільки роздуми мовця на запропоновану тему призводять до пошуку слів і потрібних висловлювань, до повторів.

Зупинимося на характеристиці паузи як інтонаційного засобу. Акустичним корелятом паузи є відсутність мовного сигналу, а також падіння інтенсивності до нуля [121, с. 79]. Основною характеристикою паузи є її тривалість, коливання якої обумовлюється різними причинами: тривала пауза сигналізує про завершеність висловлювання, питання, вигуку, коротка частіше зустрічається на межі незавершеного уривку й емоційно забарвленого висловлювання [142, с. 147]. А. М. Пешковський розмежовував паузи як синтаксично сполучувані й розділові, обумовлені різноманітними інтонаціями [163]. Г. Н. Іванова-Лук'янова класифікує паузи за місцем і способом творення й ділить їх на граматичні (реальні та нереальні) й неграматичні (свідомо створювані: дикторські, психологічні й неусвідомлені: паузи хезитації) [85, с. 36-45].

Проблема мовного статусу й ролі пауз в акті комунікації є досить актуальною в сучасній інтонології та теорії комунікації. Стосовно цього питання лінгвісти займають діаметрально протилежні позиції — від повного заперечення лінгвістичної значущості мовних пауз до визнання їх одним з істотних чинників синтаксичної фонології. В нашій роботі дотримуємося погляду, згідно з яким мовна пауза — самостійний, лінгвістично значущий компонент інтонації, автономний стосовно інших її складових. Пауза є єдиним «незвуковим» інтонаційним засобом мовного потоку. Пауза не тільки членує звуковий потік, але й здійснює певний зв'язок між частинами висловлювання, а також робить впливає на ритмічну і темпоральну організацію мовлення. Пауза частіше за все існує у формі тимчасової перерви (припинення фонації), проте розмежування може бути викликано й переломом в мелодиці.

Пауза може бути розглянута з різних поглядів [6, с. 97]: місце розташування у фразі або надфразовій одиниці (фінальна, нефінальна); з позиції її розташування в синтагмі (синтагматична, внутрішньосинтагменна); тривалості (коротка, середньої тривалості, довга); характеру тимчасової заповненої (заповнена, незаповнена); ставлення мовця до висловлювання (логічна, психологічна, пауза невпевненості); напряму дії паузи (її ставлення до попереднього або подальшого відрізка мовлення).

Зі всіх видів пауз у телебесідах найяскравішими й багатофункціональними є паузи хезитації, оскільки саме вони — показники спонтанного мовлення. Вивченням пауз хезитації займалися багато зарубіжних і вітчизняних вчених, такі як Н. Крістенфельд, З. Шахтар, Ф. Білоус [249], Р. Маклей, К. Озгуд [276], С. Рочестер [287], А. Штенстрем [295], М. Швертс [297], Л. В. Бондаренко [33], Т. М. Ніколаєва [154], А. М. Анощенкова [5], О. А. Александрова [2], Н. І. Миронова [144] і ін.

У вузькому значенні пауза хезитації — це зупинка в мовленні для заповнення лексичної позиції в уже сконструйованій синтаксичній схемі. В

широкому значенні — це різного роду фальстарту й самоперебивання, виправлення та додавання, тобто зміни синтаксичної структури під час висловлювання.

Якнайповнішою класифікацією пауз хезитації, на наш погляд, є класифікація, запропонована А. Хіке [264, с. 209]. Згідно з концепцією вченого, всі паузи хезитації поділяються на дві основні групи залежно від їх ролі в процесі формування адекватності мовного повідомлення: 1) «превентивні» (stalls), тобто спрямовані на попередження помилок у мовленні, 2) «коригуючі» (repairs) — самостійних на виправлення вже допущених помилок і неточностей. До першої групи належать заповнені й незаповнені паузи хезитації (filled, silent pauses), «превентивні» повтори (prospective repeats) та продовження складів (syllabic prolongations), до другої — «помилкові початки» (false starts), а також «пов'язувальні» повтори (retrospective repeats).

Згідно з класифікацією А. М. Анощенкової [5, с. 12], паузи хезитації розподіляють на дві основні групи: ті, що мають змістовий склад, і ті, що не мають змістового складу. До першої групи, перш за все, відносять паузи, заповнені сполукати на зразок: «*я вважаю*», «*зрозуміло*», «*значить*», «*так би мовити*», «*загалом*», «*I think*», «*sort of*», «*you know*», «*in fact*», «*you see*» і т.п., до другої групи належать вокалізації на зразок: «*ммм*», «*aaa*», «*эээ*», «*yeah*», «*uhm*», «*hmm*» тощо. Обидві групи можуть здійснювати контроль як над процесом творення промови, так і над ефективністю мовного спілкування. Проте їх функціональне навантаження залишається різним.

У телебесіді паузи хезитації, не мають змістового складу, виконують функцію підтримки бесіди й найбільш частотно вживані як між фразами, так і всередині фраз (сюди ж належить їх накладання на репліки мовця). Паузи хезитації, що мають змістовий склад, можуть використовуватися мовцем для досягнення особливого ефекту, для встановлення контролю над продукуванням мовлення. Вони концентрують увагу слухача на важливому

елементі висловлювання, найбільш яскраво виділяючи його в мові.

Вживання пауз хезитації в мовленні учасників телебесіди не випадкове й обумовлене рядом закономірностей. При спонтанному розвитку думки увага мовця зосереджена на правильному лексико-граматичному оформленні мовлення й на викладі змісту, тоді як інтонаційне оформлення фраз здійснюється автоматично. Це призводить до вживання пауз хезитації, заповнених вставками на зразок «*mmm*», «*aaa*», «*эээ*», «*yes*», «*yeah*», «*uhm*», «*hmm*», «*err*» та ін. Заповнені паузи хезитації свідчать про те, що мовець ще не все сказав і не хоче упускати ініціативу у веденні бесіди. З одного боку, паузи хезитації виконують у мові зв'язуючу або сполучну функцію, об'єднуючи певні елементи висловлювання в єдине ціле. З другого боку, вони можуть одночасно здійснювати функцію контролю над змістом висловлювання. Неправильний початок фраз, повтори слів, частин фраз — все це може бути засобом подальшого корегування мовлення, роблячи його більш швидким і вільним від помилок.

Паузи хезитації забезпечують функціонування каналу зв'язку між ведучим і учасником в процесі бесіди [27]. За їх безпосередньої допомоги мовець перевіряє роботу каналу комунікації, наявність або відсутність уваги з боку співбесідника, піклуючись про те, щоб канал зв'язку не залишався незаповненим тривалий час.

Паузи хезитації, за спостереженнями А. М. Антипової [6, с. 101], можуть з'являтися на межі фраз або на початку фрази, після першого слова, оскільки думку ще не сформульовано. Вони можуть бути за рівним або високим висхідним тоном, що пояснюється тісним семантичним зв'язком між словами або поєднанням слів. Паузи хезитації, як правило, виникають перед словом, у виборі якого сумнівається мовець. Після пауз хезитації часто відбувається повтор слова, вжитого до паузи.

Надзвичайна частотність пауз хезитації в мовленні свідчить про те, що це не індивідуалізований мовний феномен. Паузи хезитації властиві не

тільки схвильованій промові вони часто наявні й у спокійному, і навіть розміреному мовленні. Отже, мовець вдається до використання пауз хезитації не тільки для того, щоб відшукати потрібне слово, але і для надання своєму висловлюванню більшої вагомості.

Можливість реалізації слів різної частотності й контекстуальної вірогідності після пауз коливання було проаналізовано Дж. Бітті та Х. Шовелтоном [239, с. 63]. Дані експерименту засвідчили, що в спонтанному мовленні лексичні одиниці низької контекстуальної вірогідності і частотності зустрічаються після пауз коливання частіше, ніж слова з високою вірогідністю і частотністю.

Пауза хезитації, як зазначає Н. Н. Розанова [178, с. 39], сприймають краще, ніж синтагматичні пауза. Зустрічаючись, в основному, в місцях, недозволених з погляду мовних норм певної мови, пауза хезитації надає мовцю час на обдумування, уповільнює темп мовлення і, таким чином, сприяє адекватному сприйняттю мови на слух, сприяє процесу планування подальшого висловлювання, вибору потрібного слова, граматичної форми.

Істотним чинником розрізнення паузи хезитації є її тривалість. При значній тривалості (400-600 м.сек.), за спостереженнями Л. П. Бондаренко [33, с. 51], пауза хезитації сприймається краще, оскільки вона порушує змістову цілісність синтагми і таким чином перешкоджає сприйняттю повідомлення. Коротка пауза хезитації (менше ніж 200 м.сек.) не сприймається слухачами, будучи замаскованою різними вокалізами, вона не є перешкодою для сприйняття мовного повідомлення в цілому. Тривалість пауз хезитації залежить від: 1) кількості ритмічних ланцюжків, реалізованих в предпаузальній частині висловлювання; 2) тривалості одиниць ритмічних ланцюжків; 3) характеру дистрибуції паузи в ланцюжку; 4) місця паузи в ритмічному циклі.

Ставлення лінгвістів до пауз хезитації неоднозначне. Очевидно, що їх надмірна кількість, особливо заповнених немовними звуками та словами

паразитами — явище не бажане, явище, яке привертає до себе увагу й ускладнює комунікацію. Проте спонтанне усне мовлення зовсім позбавлене пауз хезитації не тільки не звичне, але навіть якимось чином порушує процес мовної комунікації, оскільки паузи хезитації полегшують мовцю планування структурної схеми висловлювання та його лексичного наповнення, а слухачу допомагають зрозуміти й осмислити почуте.

В цілому, інтонаційне оформлення телебесіди є одним з надійних маркерів жанрової приналежності усного тексту. Інтонація відображає такі важливі комунікативні орієнтири, як ступінь підготовленості промови, її комунікативну спрямованість, ступінь спрямованості промови до слухача, авторське ставлення мовця до тексту, експресивно-емоційне забарвлення мови, що головним чином виявляється в інтонаційній структурі тексту й менш виразно в його лексико-граматичному наповненні.

У бесіді інтонація може виконувати такі функції [94, с. 17; 104, с. 71]:

1) *контактостановлюючу*, що забезпечує становлення й підтримку контакту між ведучим і учасником для створення атмосфери невимушеності, розкутості й такої, що полегшує сприйняття телеглядачами усного мовлення учасників телебесіди;

2) *тематичну*, відображає членування бесіди на змістові фрагменти;

3) *інформативну*, що передає прагматичну оцінку мовця до змістовної інформації;

4) *пов'язуючу*. Інтонація виступає як самостійний засіб зв'язку (наприклад, у вигляді паузи), і як супутнє, накладається на інші способи й зв'язки в тексті. Серед інтонаційних засобів зв'язку в усному тексті можна назвати: узгодження мелодійних контурів між синтагмами та фразами; паузацію, акцентну виокремленість слів в потоці мовлення; чітку ритмічну зв'язність тексту, темпоральні переходи в мовленні.

Слід зазначити, що мовлення ведучих характеризується більшою підготовленістю, правильністю, логічністю, виразністю, ніж мовлення

учасників, яке, у свою чергу, характеризується спонтанністю, непередбачуваністю та емоційністю. На просодичному рівні це виявляється в темповій неоднорідності, а саме в більш швидкому темпі порівняно з темпом мовлення ведучого; появою пауз хезитації; значною кількістю слів-заповнювачів пауз; перевагою просодичних моделей незавершеності; великою мелодійної різнобарвності; більшим діапазоном мелодики; труднощами членування тексту на вислови-пропозиції; появою динамічно нестійких слів (ненаголошених або слабонаголошених в потоці мовлення); збоями у функціонуванні мовного сигналу (обривами висловів на межслівному рівні або на рівні словоформи).

Для мовлення учасників телебесіди характерна відсутність витриманих пауз між фразами, що створює враження дуже різкого переходу до подальшої репліки. Межі фраз не обов'язково визначаються закономірностями синтаксичного норм мови. У мовленні учасників телебесіди фінальне завершення висловлювань із безперечною змістовою та граматичною завершеністю, як правило, оформлено не за допомогою традиційної низхідної мелодики, а за допомогою висхідного тону, що виражає установку на продовження спілкування. Мовлення учасників телебесіди характеризується збільшенням кількості коротких синтагм і фраз, представлених сполучниками (*але, що, но, что, but, that*), словами «паразитами» (*отож, ну, well, so*), актуалізаторами (*так, ні, да, нет, yes, no*).

Своєрідність мовлення учасників телебесіди виявляється в перериванні інтонаційного малюнка, його перебудові, поєднанні різних інтонаційних малюнків для передачі одного значення. Що стосується використання основних інтонаційних типів (моделей), в мовленні учасників телебесіди рекурентні варіанти висхідних, рівних і висхідно-низхідних тонів, переважають інтонаційні контури з контрастним рухом тону, з високими та різкими підйомами. Спостерігається присутність значної кількості нечітких, реалізацій, зближення інтонаційних малюнків, ослаблення їх окремих

диференціальних ознак. Для мовлення учасників телебесіди властиве збільшення значень всіх параметрів: частотних значень, відносної інтенсивності (гучність) й відносної тривалості.

Таким чином, такі просодичні характеристики мовлення учасників телебесід як мелодійне оформлення тонального контура висловлювань, інтенсивність, стабільність темпу, а також особливості паузального членування й типи пауз є ключовими відмітними ознаками цього телевізійного жанру.

3.2. Результати перцептивного аналізу просодичної організації досліджуваних видів телебесід

У нашій роботі було проведено комплексний перцептивний аналіз, який складався із слухового й аудиторського видів аналізу.

Під час проведення слухового аналізу було відібрано експериментальний матеріал кількістю 180 композиційних сегментів (по 5 зразків початкових, кульмінаційних і завершальних сегментів з 4-х видів українських, російськомовних і англійських телебесід).

На першому етапі аудиторського аналізу перед аудиторськими носіями досліджуваних мов (15 осіб) було поставлено два завдання. Під час виконання першого завдання вони визнали відповідними нормам сучасної української, російської і англійської мов 95,6% зразків, що склало 172 композиційні сегменти.

Другим завданням аналізу аудиторів-носіїв мови було визначення наявності видів телебесід, виокремлених згідно із запропонованою класифікацією.

Результати ідентифікації видів досліджених телебесід зазначено в табл. 3.3.

На підставі результатів першої частини аудиторського аналізу аудиторськими носіями мови було встановлено, що деякі види композиційних

сегментів не розпізнавалися повною мірою. Наприклад, якнайменший відсоток було зафіксовано аудиторами під час розпізнавання морально-етичних телебесід, що склало 76,7%, а найбільший відсоток зазначено під час визначення науково-популярних телебесід, що склало 95,4% (див. табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Результати ідентифікації видів досліджених україномовних,
російськомовних і англомовних телебесід**

№ з/п	Вид телебесід	Кількість представлених композиційних сегментів	Кількість розпізнаних композиційних сегментів	Ступінь розпізнавання видів телебесід
1.	Подієві телебесіди	43	36	83,7%
2.	Науково-популярні телебесіди	43	41	95,4%
3.	Морально-етичні телебесіди	43	33	76,7%
4.	Розважальні телебесіди	43	34	79,1%
Разом		172	144	$\bar{X}$ 83,7%

Результати цього етапу аудиторського аналізу дали нам можливість виявити найнадійніші сегменти телебесід пізнаних на рівні не нижчому, ніж 75%. Таким чином, загальна кількість композиційних сегментів, що надаються, для подальшого електроакустичного аналізу склала 144 фрагменти.

Зазначений етап аудиторського аналізу підтвердив правомірність розподілу телебесід згідно з запропонованою класифікацією і показав, що сприймані акустичні характеристики відіграють важливу роль у диференціації чотирьох досліджуваних видів телебесід.

У другому етапі аудиторського аналізу брали участь десять аудиторів, що мають вищу філологічну освіту, у тому числі аспіранти філологічного факультету та факультету РГФ, що спеціалізуються в галузі фонетики. Всі аудитори вивчали досліджені мови як спеціальність і володіють англійською як іноземною.

Корпус експериментального матеріалу під час виконання аудиторами цього завдання складав 180 композиційних сегментів (60 початкових, 60 кульмінаційних і 60 завершальних) з 20 україномовних, 20 російськомовних і 20 англійськомовних телебесід, які, на думку інформантів-носіїв мови, найбільш чітко виражали кожний з чотирьох досліджуваних видів бесід.

Під час виконання першого завдання другого етапу аудиторського аналізу аудитори, прослуховуючи записаний на магнітну плівку експериментальний матеріал, повинні були виділити внутрішньосинтагматичні паузи знаком « »», а міжсинтагматичні — знаком « »». При цьому аудитори повинні були показати наголошений склад знаком « ' », логічний наголос — знаком « " », емоційний наголос — знаком « "' », а також підкреслити семантичний центр вислову. Крім того, для визначення емпатичної навантаженості фраз аудиторам пропонувалося охарактеризувати мовлення дикторів як спокійне або схвильоване, виявити тип наголосу (фразовий або логічний), визначити вид модальності, а також які емоції були виражені в мовленні дикторів.

Метою подальших завдань другого етапу аудиторського аналізу було визначення суб'єктивно сприйраних акустичних ознак досліджуваних видів телебесід — висотного рівня, характеру руху мелодії завершення, гучності, темпу й міжсинтагматичних пауз.

Наступним завданням другого етапу аудиторського аналізу, що постало перед аудиторами, було визначення висотного рівня фраз у досліджуваних видах телебесід (див. табл. 3.2).

Результати визначення висотного рівня фраз у досліджуваних видах українськомовних, російськомовних і англомовних телебесід (%)

№ з/п	Вид телебесід Мови	Сприймана висота мелодії								
		низьк.			середн.			високий.		
		українськ.	російськ.	британськ.	українськ.	російськ.	британськ.	українськ.	російськ.	британськ.
1.	Подієві телебесіди	25,6	28,3	29,2	48,4	43,6	43,3	26	28,1	27,5
2.	Науково-популярні телебесіди	28,5	31,3	39,7	51,3	45,5	46,1	20,2	23,2	14,2
3.	Морально-етичні телебесіди	18,3	17,1	26,3	37,2	33,7	35,8	44,5	49,2	37,9
4.	Розважальні телебесіди	19,2	18,3	28	40,7	40,2	35,6	40,1	41,5	36,4

У результаті прослуховування експериментального матеріалу аудиторями було виявлено, що в подієвих і науково-популярних телебесідах найбільшою частотністю характеризується середній висотний рівень (див. табл. 3.4). Проте, при цьому в подієвих телебесідах було зареєстровано приблизно однакову кількість випадків низького і високого рівнів, тоді як науково-популярні телебесіди відрізняються підвищеною частотністю використання низького рівня й мінімальною кількістю випадків використання високого рівня.

У морально-етичних телебесідах високий рівень вимовляння використовувався набагато частіше, ніж середній і низький рівні, тоді як розважальні телебесіди характеризуються переважанням високого і середнього рівнів, що значно перевищує частоту використання низького

висотного рівня.

Слід звернути увагу на той факт, що морально-етичні телебесіди характеризуються максимальною частотністю використання високого рівня і мінімальною кількістю випадків використання низького рівня порівняно з іншими дослідженими видами, що свідчить про найбільшу емоційну насиченість цього виду телебесід. При цьому науково-популярні телебесіди відрізняються переважанням середнього і низького висотного рівнів порівняно з рештою досліджених видів, що свідчить про мінімальну емоційну насиченість такого виду телебесід (див. табл. 3.2).

Слід також зазначити, що в україномовних телебесідах частіше за все використовується середній висотний рівень, в російськомовних — найвищий рівень, а в англомовних — найнижчий рівень висоти вимовляння.

Третім завданням другого етапу перцептивного аналізу було визначення характеру руху мелодії завершення в досліджуваних видах телебесід.

Результати аудиторського аналізу характеру руху мелодії завершення в різних видах телебесід свідчать про чіткі відмінності у всіх досліджених мовах (див. табл. 3.3).

Так, в україномовних подієвих телебесідах найхарактернішим виявився висхідний мелодійний контур, зафіксований аудитором в 33% випадків. Другим за частотністю було визначено рівний тон (27,2%). При цьому спадно-висхідний мелодійний контур завершення зустрічався в зазначеному виді телебесід досить рідко (в 4,6% випадків), а висхідно-спадний тон взагалі не використовувався в цьому виді бесід.

Науково-популярні телебесіди також відрізняються максимальною частотністю використання висхідного тону (39,3%), найменшою кількістю випадків використання висхідно-спадного тону (3,4%), а також відсутністю спадно-висхідного тону.

Сприймані мелодійні контури завершення фраз у досліджуваних видах українських, російськомовних і англомовних телебесід (%)

Мова	№ п/п	Вид телебесід	Мелодійна крива завершення					
			спад.	висх.	спад.-висх.	висх.-спад.	зміш.	рівн.
Українська	1.	Подієві телебесіди	20,7	33	4,6	–	14,5	27,2
	2.	Науково-популярні телебесіди	21,8	39,3	–	3,4	19,9	15,6
	3.	Морально-етичні телебесіди	11,8	14,6	21,4	15,7	28,2	8,3
	4.	Розважальні телебесіди	13,1	11,2	36	9,5	24,4	5,8
Російська	1.	Подієві телебесіди	24,6	18,1	8,4	–	20,6	28,3
	2.	Науково-популярні телебесіди	25,1	17,8	1,8	2,6	21,5	31,2
	3.	Морально-етичні телебесіди	14	17,8	15,5	16,2	28,6	7,9
	4.	Розважальні телебесіди	12,6	14,1	32,5	7,4	21,9	11,5
Англійська	1.	Подієві телебесіди	35,3	27	9,1	3,2	19,6	5,8
	2.	Науково-популярні телебесіди	45,7	15,4	4,2	–	25,3	9,4
	3.	Морально-етичні телебесіди	19,2	23,9	28	11,4	17,5	–
	4.	Розважальні телебесіди	16,3	28,7	23,1	8	21,2	2,7

У морально-етичних телебесідах найчастіше використовується порівняно з іншими видами змішаний тон (28,2%), а висхідно-спадний тон, будучи рідко використовуваним в зазначеному виді (15,7%), проте, виявився найвищим порівняно з іншими видами телебесід, що свідчить про досить високе емоційне навантаження морально-етичних телебесід. Зазначений факт підтверджується і відносно низькою кількістю використання рівних тонів (8,3%).

Розважальні телебесіди характеризуються найбільшою частотою використання спадно-висхідного мелодійного контура, зафіксованого аудитором в 36% випадків (аналогічно як і в російськомовних розважальних телебесідах). Наступними за частотністю було визначено змішані тони (24,4%). Рівні тони, так само як і в англійськомовних розважальних телебесідах, характеризувалися найменшою кількістю використання (5,8%).

Російськомовні події телебесіди вирізняються максимальною кількістю рівних фінальних тонів (28,3%). Дещо меншою кількістю використання характеризуються спадні тони (24,6%). При цьому спадно-висхідні мелодійні контури завершення зустрічалися в зазначеному виді телебесід досить рідко (8,4%), а висхідно-спадні тони не вживалися взагалі аналогічно як і в українськомовних та англійськомовних подійних телебесідах.

У науково-популярних телебесідах частіше за все використовується рівний тон (31,2%), другим за частотністю використання є спадний мелодійний контур (25,1%), а рідше за все вживається спадно-висхідний тон (1,8%), що також є характерним і для українськомовних науково-популярних телебесід.

У морально-етичних телебесідах тим, що найбільш часто використовують порівняно з іншими видами, було виявлено змішаний тон (28,6%) так само, як і в українськомовних телебесідах цього виду, а висхідно-спадний тон, будучи рідше використовуваним в зазначеному виді (16,2%), проте, виявився найвищим порівняно з іншими видами телебесід, що свідчить про порівняно високе емоційне навантаження морально-етичних телебесід. Зазначений факт підтверджується і досить низькою кількістю використання рівних тонів (7,9%).

Розважальні телебесіди характеризуються найбільшою частотою використання спадно-висхідного мелодійного контура, зафіксованого аудитором в 32,5% випадків. Другими за частотністю було відзначено змішані тони (21,9%). Висхідно-спадний тон використовувався в

зазначеному виді досить рідко (7,4%).

В англomовних подієвих телебесідах найхарактернішим виявився спадний мелодійний контур, зафіксований аудитором в 35,3% випадків. Другим за частотністю став висхідний тон (27%). При цьому складні (спадно-висхідний і висхідно-спадний) мелодійні контури завершення траплялися в зазначеному виді телебесід досить рідко (в 9,1% і 3,2% випадків відповідно).

Науково-популярні телебесіди також вирізняються максимальною частотністю використання низхідного тону (45,7%), якнайменшою кількістю випадків використання спадно-висхідного тону (4,2%), а також відсутністю висхідно-спадного тону.

У морально-етичних телебесідах тим, що найбільш часто використовують порівняно з іншими видами, було виявлено спадно-висхідний тон (28%), а висхідно-спадний тон, будучи рідше використовуваним в зазначеному виді (11,4%), проте, виявився найчастішим порівняно з іншими видами телебесід, що свідчить про порівняно високе емоційне навантаження морально-етичних телебесід. Зазначений факт підтверджується і відсутністю рівних тонів.

Розважальні телебесіди характеризуються найбільшою частотою використання висхідного мелодійного контура, зафіксованого аудитором в 28,7% випадків. Другим за частотністю став спадно-висхідний тон (23,1%). Змішані тони використовувалися в цьому виді дещо рідше (21,2%), а рівні тони вживалися мінімальну кількість разів (2,7%) так само, як і в українськомовних розважальних телебесідах.

Таким чином, менша кількість випадків використання спадних і рівних мелодійних контурів і більша кількість випадків використання складних мелодійних контурів свідчить про більшу емоційну насиченість публіцистичних телебесід порівняно з аналітичними.

Четвертим завданням другого етапу перцептивного аналізу було

визначення гучності вимови фраз у досліджуваних видах телебесід. Результати аналізу зазначено в таблиці 3.4.

За результатами аудиторського аналізу експериментального матеріалу в різних видах телебесід наголошуємо на істотних відмінностях ступеня гучності фраз всіх досліджених видів телебесід.

Так, україномовні подієві телебесіди характеризуються максимальною кількістю фраз, вимовлених з нормальною гучністю (53%) і значно меншою кількістю фраз, вимовлених тихо (16,8%) і гучно (30,2%).

Таблиця 3.4

Результати визначення гучності фраз в досліджуваних видах україномовних, російськомовних і англомовних телебесід (%)

№ з/п	Вид телебесід Мови	Сприймана гучність								
		тихо			норм.			Голосно		
		українськ.	російськ.	британськ.	українськ.	російськ.	британськ.	українськ.	російськ.	британськ.
1.	Подієві телебесіди	16,8	21,4	28,1	53	50,7	46,2	30,2	27,9	25,7
2.	Науково-популярні телебесіди	29,3	35,1	41,3	47,5	45,9	43,8	23,2	19	14,9
3.	Морально-етичні телебесіди	11,7	20,5	26,4	37,2	32,4	28,2	51,1	47,1	45,4
4.	Розважальні телебесіди	3,5	13,2	27,2	43,6	40,3	38	52,9	46,5	34,8

У науково-популярних телебесідах дещо менша частина фраз, ніж в подієвих бесідах, вимовляється з середньою гучністю (47,5%). При цьому число фраз, вимовлених тихо (29,3%), є максимальним серед всіх видів бесід, а число фраз, вимовлених гучно (23,2%), є якнайменшим серед всіх

видів бесід, що свідчить про досить низьку емоційну насиченість цього виду телебесід.

Морально-етичні телебесіди відрізняються найбільшою кількістю фраз, вимовлених гучно (51,1%), і якнайменшою кількістю фраз, вимовлених тихо (11,7%) і середньо (37,2%), порівняно з іншими дослідженими видами телебесід.

У розважальних телебесідах спостерігаємо такий розподіл кількості випадків трьох ступенів гучності: максимальна кількість випадків гучної вимови (52,9%), дещо менша кількість випадків середньої гучності (норма) (43,6%) і мінімальна кількість випадків, оцінених аудитором як вимовлених тихо (3,5%) (див. табл. 3.4).

Російськомовні події телебесіди характеризуються максимальною кількістю фраз, вимовлених з нормальною гучністю (50,7%) і значно меншою кількістю фраз, вимовлених тихо (21,4%) і гучно (27,9%).

У науково-популярних телебесідах кількість фраз, вимовлених з середньою і зниженою гучністю (45,9% і 35,1% відповідно) виявилася набагато більшою, ніж вимовлених гучно (19%), що свідчить про досить низьку емоційну насиченість цього виду телебесід.

Морально-етичні телебесіди відрізняються найбільшою кількістю фраз, вимовлених гучно (47,1%), що істотно перевищує кількість фраз, вимовлених з середньою гучністю (32,4%), а також якнайменшою кількістю фраз, вимовлених тихо (20,5%), порівняно з іншими дослідженими видами телебесід.

У розважальних телебесідах зафіксовано значну кількість висловів середньої гучності (норма) (46,5%), дещо менша кількість випадків гучної вимови (40,3%) і мінімальна кількість випадків, оцінених аудитором як вимовлених тихо (13,2%) (див. табл. 3.4).

Англомовні події телебесіди характеризуються максимальною

кількістю фраз, вимовлених з нормальною гучністю (46,2%) і значно меншою кількістю фраз, вимовлених тихо (28,1%) і гучно (25,7%).

У науково-популярних телебесідах кількість фраз, вимовлених з середньою і зниженою гучністю (43,8% і 41,3% відповідно) виявилася набагато більшою, ніж вимовлених гучно (14,9%), що свідчить про досить низьку емоційну насиченість цього виду телебесід.

Морально-етичні телебесіди вирізняються найбільшою кількістю фраз, вимовлених гучно (45,4%), що істотно перевищує кількість фраз, вимовлених з середньою гучністю (28,2%) і якнайменшою кількістю фраз, вимовлених тихо (26,4%), порівнянл з іншими дослідженими видами англомовних телебесід.

У розважальних телебесідах спостерігаємо такий розподіл кількості випадків трьох ступенів гучності: максимальна кількість випадків середньої гучності (норма) (38%), дещо менша кількість випадків гучної вимови (34,8%) і мінімальна кількість випадків, оцінених аудитором як вимовлених тихо (27,2%) (див. табл. 3.4).

Таким чином, більша кількість фраз, вимовлених гучно, і менша кількість фраз, вимовлених тихо, підтверджує більшу емоційну насиченість публіцистичних телебесід порівняно з аналітичними.

П'ятим завданням другого етапу перцептивного аналізу було визначення темпу фраз в різних видах досліджуваних телебесід.

Результати аудиторського аналізу із сприйняття темпу висловів у досліджуваних телебесідах вказано в таблиці 3.5.

Згідно з результатами аудиторського аналізу україномовні телебесіди відрізняються максимальною кількістю фраз, вимовлених з середнім темпом (54,9%), а це більше, ніж вдвічі перевищує кількість випадків швидкого (24,5%) і повільного (20,6%) темпу вимови. При цьому кількість випадків середнього темпу вимови виявилася максимальною порівняно з іншими

видами україномовних телебесід, а також порівняно з подієвими російськомовними і англomовними телебесідами.

Таблиця 3.5

Результати визначення темпу фраз в досліджуваних видах україномовних, російськомовних і англomовних телебесід (%)

№ з/п	Вид телебесід Мова	Сприйманий темп								
		повільний			середній			Швидкий		
		українськ.	російськ.	англійськ.	українськ.	російськ.	англійськ.	українськ.	російськ.	англійськ.
1.	Подієві телебесіди	20,6	26,1	18,2	54,9	51,5	52,7	24,5	22,4	29,1
2.	Науково-популярні телебесіди	28,3	34,1	24,7	50,1	46,7	48,5	21,6	19,2	26,8
3.	Морально-етичні телебесіди	24,8	43,5	22,4	29,2	15,3	28,2	46	41,2	49,4
4.	Розважальні телебесіди	25,2	29,8	17,5	32,7	24,9	30,4	42,1	45,3	52,1

У науково-популярних телебесідах спостерігалася найбільша кількість фраз, вимовлених з середнім темпом (50,1%), а також набагато менша кількість фраз, вимовлених із сповільненим темпом (28,3%) і мінімальна кількість фраз, вимовлених із швидким темпом (21,6%).

Морально-етичні телебесіди характеризуються максимальною кількістю випадків швидкого (46%) темпу, значно меншою кількістю випадків середнього (29,2%) і сповільненого (24,8%) темпу. При цьому кількість фраз, вимовлених швидко, виявилася найбільшою порівняно з іншими видами телебесід.

У розважальних телебесідах також було зареєстровано переважно випадки швидкого темпу вимови (42,1%), що значно перевищує кількість фраз, вимовлених з середнім (32,7%) і повільним (25,2%) темпом.

Російськомовні подієві телебесіди відрізняються максимальною кількістю фраз, вимовлених з середнім темпом (51,5%), а також значно

меншою кількістю випадків повільного (26,1%) і швидкого (22,4%) темпу вимови.

У науково-популярних телебесідах також спостерігалася найбільша кількість фраз, вимовлених з середнім темпом (46,7%), дещо менше число фраз, вимовлених із сповільненим темпом (34,1%) і мінімальна кількість фраз, вимовлених з швидким темпом (19,2%).

Морально-етичні телебесіди характеризуються контрастним темпом — виявлено приблизно однакову кількість випадків швидкого (41,2%) і повільного (43,5%) темпу вимови, що значно перевищує кількість фраз, вимовлених з середнім темпом (15,3%). При цьому кількість фраз, вимовлених повільно, виявилася найбільшою, а кількість фраз, вимовлених з середнім темпом, — якнайменшою порівняно з іншими видами телебесід.

У розважальних телебесідах було зареєстровано переважно випадки швидкого темпу вимови (45,3%), що значно перевищує кількість фраз, вимовлених з повільним (29,8%) і середнім (24,9%) темпом. При цьому кількість випадків швидкого темпу вимови виявилася максимальною порівняно з іншими видами телебесід.

Англомовні подієві телебесіди на рівні сприйняття характеризуються максимальною кількістю фраз, вимовлених з середнім темпом (52,7%), а також значно меншою кількістю випадків швидкого (29,1%) і повільного (18,2%) темпу вимови. При цьому кількість фраз, вимовлених з середнім темпом виявилася максимальною порівняно з іншими видами англомовних телебесід.

У науково-популярних телебесідах спостерігаємо дещо меншу кількість фраз, вимовлених з середнім темпом (48,5%), яка, проте, істотно перевищувала кількість фраз, вимовлених з прискореним (26,8%) і сповільненим (24,7%) темпом.

Морально-етичні телебесіди характеризуються найбільшою кількістю фраз, вимовлених з швидким (49,4%) темпом, а також значно меншою

кількістю фраз, вимовлених з середнім (28,2%) і сповільненим (22,4%) темпом.

У розважальних телебесідах було зареєстровано найбільшу кількість випадків швидкого темпу вимови (52,1%), що набагато перевищує кількість фраз, вимовлених з середнім (30,4%) і повільним (17,5%) темпом. При цьому кількість випадків швидкого темпу вимови виявилася максимальною порівняно з іншими видами англомовних телебесід, а також порівняно з розважальними україномовними і російськомовними телебесідами.

Слід зазначити, що більша кількість випадків прискореного темпу вимови порівняно з середнім темпом в морально-етичних і розважальних телебесідах свідчить про більшу експресивність зазначених видів телебесід.

Шостим завданням другого етапу перцептивного аналізу було визначення тривалості міжсинтагматичних пауз у різних видах досліджуваних телебесід.

Результати аудиторського аналізу сприйняття тривалості міжсинтагматичних пауз в досліджуваних телебесідах зазначено в табл. 3.6.

У результаті проведення аудиторського аналізу було виявлено, що україномовні подієві телебесіди відрізняються найбільшою порівняно з іншими видами кількістю середніх міжсинтагматичних пауз (48,9%) і значно меншою кількістю коротких (26,2%) і довгих (25,7%) пауз.

Науково-популярні телебесіди також характеризуються максимальною порівняно з іншими видами кількістю середніх міжсинтагматичних пауз (51,6%), що істотно перевищує кількість коротких міжсинтагматичних пауз (29,3%), і мінімальною кількістю довгих міжсинтагматичних пауз (19,1%). При цьому кількість середніх пауз виявилася максимальною порівняно з іншими видами телебесід.

У морально-етичних телебесідах було зафіксовано найбільшу кількість довгих міжсинтагматичних пауз (42,2%), дещо меншу кількість

середніх пауз (36,4%) і якнайменшу кількість коротких пауз (21,4%).

Розважальні телебесіди характеризуються переважанням коротких міжсинтагматичних пауз (39,2%), що не набагато перевищує кількість середніх пауз (32,2%) і мінімальною кількістю довгих пауз (28,6%).

Таблиця 3.6

Результати визначення тривалості міжсинтагматичних пауз в досліджуваних видах україномовних, російськомовних і англомовних телебесід (%)

№ з/п	Вид телебесід Мова	Тривалість міжсинтагм. Пауз								
		коротка			середня			Довга		
		українськ.	російськ.	англійськ.	українськ.	російськ.	англійськ.	українськ.	російськ.	англійськ.
1.	Подієві телебесіди	26,2	23,8	29	48,9	48,2	45,3	25,7	28	24,9
2.	Науково-популярні телебесіди	29,3	26,4	35,3	51,6	48,5	47,2	19,1	25,1	17,5
3.	Морально-етичні телебесіди	21,4	17,8	28,1	36,4	32,7	31	42,2	49,5	40,9
4.	Розважальні телебесіди	39,2	35,1	47,7	32,2	26,9	25,8	28,6	38	26,5

Для російськомовних подієвих телебесід найхарактернішими на рівні сприйняття виявилися середні міжсинтагматичні паузи (48,2%) і значно менша кількість довгих (28%) і коротких (23,8%) пауз.

Науково-популярні телебесіди характеризуються максимальною порівняно з іншими видами кількістю середніх міжсинтагматичних пауз (48,5%), що істотно перевищує кількість коротких пауз (26,4%) і мінімальною кількістю довгих міжсинтагматичних пауз (25,1%).

У морально-етичних телебесідах було зареєстровано найбільшу

кількість довгих міжсинтагматичних пауз (49,5%), дещо меншу кількість середніх пауз (32,7%) і якнайменшу кількість коротких пауз (17,8%). При цьому кількість довгих пауз виявилася максимальною порівняно з іншими видами телебесід.

Для розважальних телебесід найхарактернішим є використання довгих міжсинтагматичних пауз (38%), що дещо перевищує кількість коротких пауз (35,1%) і переважну кількість середніх пауз (26,9%).

Англомовні події телебесіди відрізняються на рівні сприйняття найбільшою кількістю середніх міжсинтагматичних пауз (45,3%) і значно меншою кількістю коротких (29%) і довгих (24,9%) пауз.

Науково-популярні україномовні телебесіди також характеризуються максимальною порівнян з іншими видами кількістю середніх міжсинтагматичних пауз (47,2%), що істотно перевищує кількість коротких пауз (35,3%) і мінімальною кількістю довгих міжсинтагматичних пауз (17,5%).

У морально-етичних телебесідах було зареєстровано найбільшу кількість довгих міжсинтагматичних пауз (40,9%), дещо меншу кількість середніх (31%) і якнайменшу кількість коротких пауз (28,1%).

Для розважальних телебесід найхарактернішим є використання коротких міжсинтагматичних пауз (47,7%), що значно перевищує кількість довгих (26,5%) і середніх (25,8%) пауз. При цьому кількість коротких пауз виявилася максимальною порівняно з іншими видами телебесід.

Отже, в результаті аудиторського аналізу було виявлено, що кожний з чотирьох видів телебесід відрізняється на рівні сприйняття специфічною просодичною структурою, що характеризується різним кількісним співвідношенням акустичних сприйманих ознак.

Для перевірки зазначеної гіпотези було вирішено провести інтонографічний аналіз, у процесі якого треба визначити конкретні фізичні характеристики кожного виду телебесід.

3.3. Результати електроакустичного аналізу просодичної організації досліджуваних видів телебесід

Для проведення електроакустичного аналізу було використано 36 уривків телебесід (по 3 композиційні сегменти з 4 досліджених видів україномовних, російськомовних і англкомовних телебесід), відібрано більш ніж 75% інформантів, носіїв мови, як відповідні запропонованій класифікації.

Під час проведення експерименту треба було вирішити завдання вивчення і порівняння просодичних особливостей зазначених вище видів телебесід.

За основу дослідження просодичної організації видів телебесід було взято системний опис акустичних ознак, розроблений в ЛЕФ ОНУ [36, 3], що дозволяє охарактеризувати види телебесід з декількох поглядів:

- 1) акустичні ознаки структурних елементів синтагм і фраз у різних видах телебесід: початкових ненаголошених складів, першого наголошеного, ядерного складу, заядерних складів;
- 2) акустичні ознаки кожного з досліджених видів телебесід в цілому: подієвих, науково-популярних, морально-етичних і розважальних телебесід;
- 3) акустичні ознаки лексико-граматичних засобів, характерних для кожного з досліджуваних видів телебесід.

У комплексі інтонаційних засобів провідна роль належить мелодії. Зміни в ЧОТ є не лише головним інтонаційним засобом утворення фраз, синтагм і тексту в цілому, але і одночасно виступають носіями семантичної інформації [46]. Інтонографічному аналізу в нашій роботі піддавалися такі частотні ознаки:

- 1) максимальні значення ЧОТ структурних елементів фраз у досліджуваних видах телебесід (Гц);
- 2) максимальні значення ЧОТ лексико-синтаксичних засобів, характерних для кожного з досліджуваних видів телебесід (Гц);

3) частотний інтервал (відносні одиниці) першого наголошеного складу, ядра і завершення фраз тексту, обчислюваний за формулою:

$$\frac{F_0 \text{ max слога}}{F_0 \text{ min слога}};$$

4) частотний діапазон фрази (Гц), що є різницею максимального і мінімального значень ЧОТ фрази.

Результати комп'ютерного аналізу акустичних параметрів експериментального матеріалу дозволили виявити певні закономірності в інтонаційній організації різних видів телебесід.

Найважливішими для розрізнення видів телебесід були показники пікової ЧОТ перших наголошених і ядерних складів. При цьому в мовленні ведучих показники пікової ЧОТ першого наголошеного складу, зазвичай, перевищували показники ядра, що можна пояснити бажанням ведучого привернути увагу учасника до свого питання або репліки.

Проведене дослідження показало, що подієві телебесіди характеризуються середніми показниками структурних елементів синтагми.

У науково-популярних телебесідах було зареєстровано мінімальні показники перших наголошених, ядерних і заядерних складів.

Морально-етичні телебесіди характеризуються найвищими показниками пікової ЧОТ усіх структурних елементів синтагми порівняно з рештою досліджених видів телебесід.

Розважальні телебесіди характеризуються більш високими показниками пікової ЧОТ усіх структурних елементів фраз на відміну від подієвих і науково-популярних телебесід, але більш низькими показниками, ніж в морально-етичних телебесідах.

При цьому, слід зазначити, що російськомовні телебесіди характеризуються максимальними показниками ЧОТ, україномовні телебесіди — середніми, а англійськомовні телебесіди — мінімальними показниками ЧОТ.

Середньоарифметичні показники пікової ЧОТ структурних елементів фраз у досліджених видах україномовних, російськомовних і англомовних телебесід (Гц)

Мова	Види телебесід	Диктори	Поч. ненагол.	1 нагол.	Ядро	З/яд.	
Українська	Подієві	ведучий	159	225	193	152	
		учасник	176	219	278	192	
	Науково-популярні	ведучий	153	207	159	133	
		учасник	165	199	224	175	
	Морально-етичні	ведучий	261	354	318	202	
		учасник	248	350	371	196	
	Розважальні	ведучий	223	316	294	192	
		учасник	219	321	348	185	
	Російська	Подієві	ведучий	168	236	203	165
			учасник	182	229	285	202
Науково-популярні		ведучий	164	214	167	150	
		учасник	177	203	235	182	
Морально-етичні		ведучий	269	372	324	213	
		учасник	257	365	380	207	
Розважальні		ведучий	233	328	306	212	
		учасник	226	333	367	194	
Англійська		Подієві	ведучий	147	218	180	148
			учасник	162	213	276	185
	Науково-популярні	ведучий	142	200	153	125	
		учасник	163	194	217	167	
	Морально-етичні	ведучий	249	340	311	190	
		учасник	240	346	364	193	
	Розважальні	ведучий	212	307	281	189	
		учасник	209	317	339	170	

У результаті аналізу частотних характеристик лексико-синтаксичних засобів було виявлено, що вони відповідають загальним закономірностям ЧОТ, властивим дослідженим видам телебесід (див. табл. 3.8).

Середньоарифметичні показники пікової ЧОТ лексико-синтаксичних засобів у досліджених видах україномовних, російськомовних і англомовних телебесід (Гц)

Мова	Види телебесід	Лексико-синтаксичні засоби	Показники пікової ЧОТ
Українська	Подієві	Риторичне питання	203
		Метафора	235
		Гіпербола	219
	Науково-популярні	Інверсія	164
		Метонімія	192
		Перифраза	180
	Морально-етичні	Епітет	278
		Полісиндетон	226
		Наростання	254
	Розважальні	Еліпсис	217
		Повтор	238
		Порівняння	241
Російська	Подієві	Риторичне питання	215
		Метафора	249
		Гіпербола	226
	Науково-популярні	Інверсія	172
		Метонімія	205
		Перифраза	193
	Морально-етичні	Епітет	286
		Полісиндетон	240
		Наростання	266
	Розважальні	Еліпсис	224
		Повтор	247
		Порівняння	253
Англійська	Подієві	Риторичне питання	195
		Метафора	221
		Гіпербола	207
	Науково-популярні	Інверсія	154
		Метонімія	186
		Перифраза	173
	Морально-етичні	Епітет	265
		Полісиндетон	218
		Наростання	243
	Розважальні	Еліпсис	210
		Повтор	226
		Порівняння	230

У результаті комп'ютерного аналізу частотних характеристик матеріалу дослідження було виявлено особливості розподілу пікових значень ЧОТ структурних елементів вислову, що грають певну роль у розмежуванні досліджених видів.

Таблиця 3.9

Середньоарифметичні показники частотного інтервалу початкових ненаголошених, перших наголошених, ядерних і заядерних складів, а також частотного діапазону фраз у досліджуваних видах телебесід.

Мова	Види телебесід	Диктори	Частотний інтервал				Частотн. діапазон фраз	
			поч. ненагол.	1 нагол.	ядерн.	заядерн.		
Українська	Подієві	ведучий	1,463	2,176	2,658	1,595	249	
		учасник	1,518	2,263	2,845	1,723	262	
	Наук.-попул.	ведучий	1,261	1,980	2,407	1,618	237	
		учасник	1,375	2,182	2,549	1,655	254	
	Морально-етичні	ведучий	2,214	2,788	3,421	2,147	380	
		учасник	2,368	2,895	3,616	2,383	441	
	Розваж.	ведучий	1,882	2,453	2,638	1,951	365	
		учасник	1,936	2,579	3,182	1,914	406	
	Російська	Подієві	ведучий	1,522	2,235	2,698	1,676	257
			учасник	1,590	2,302	2,916	1,834	270
		Наук.-попул.	ведучий	1,337	2,105	2,441	1,639	243
			учасник	1,421	2,224	2,713	1,694	261
Морально-етичні		ведучий	2,288	2,917	3,587	2,452	418	
		учасник	2,462	3,233	3,725	2,681	472	
Розваж.		ведучий	1,945	2,608	2,789	2,127	384	
		учасник	2,111	2,663	3,209	2,185	422	
Англійська		Подієві	ведучий	1,211	2,010	2,436	1,462	226
			учасник	1,282	2,251	2,785	1,586	249
	Наук.-попул.	ведучий	1,375	1,927	2,345	1,455	210	
		учасник	1,409	2,133	2,462	1,624	235	
	Морально-етичні	ведучий	2,094	2,739	3,200	1,954	372	
		учасник	1,923	2,840	3,521	2,210	425	
	Розваж.	ведучий	1,820	2,393	2,591	1,682	348	
		учасник	1,705	2,528	2,957	1,841	391	

Аналіз показників частотного інтервалу структурних елементів фраз у досліджених видах телебесід показав, що під час вимови фраз із подієвих і науково-популярних телебесід, було зареєстровано менші показники частотного інтервалу першого наголошеного складу, ядра і заядерних складів, а також частотного діапазону фраз в цілому, ніж у решті зазначених видів телебесід (див. табл. 3.9).

Морально-етичні телебесіди відрізняються від подієвих, науково-популярних і розважальних найбільшими показниками частотного інтервалу першого наголошеного складу, ядра і заядерних складів, а також більшими показниками частотного діапазону фрази в цілому.

Таблиця 3.10

Статистична обробка середніх показників пікової ЧОТ структурних елементів фраз, що містять чотири види україномовних телебесід, за допомогою критерія Стьюдента

$$t_{\text{табл.}} = 2,05$$

Акустичні характеристики	Види телебесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показн. характеристик	<i>t_{текст}</i>	Істотність відмінності
Пікова ЧОТ першого наголошеного складу (Гц)	подієві — науково-популярні	ведуч.	225-207	2,12	+
		учасн.	219-199	2,18	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	225-354	2,63	+
		учасн.	219-350	2,85	+
	подієві — розважальні	ведуч.	225-316	2,41	+
		учасн.	219-321	2,56	+
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	207-354	2,92	+
		учасн.	199-350	3,19	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	207-316	2,74	+
		учасн.	199-321	2,80	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	354-316	2,27	+
		учасн.	350-321	2,39	+

Продовження таблиці 3.10

Акустичні характеристики	Види телебесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показн. характеристик	<i>t_{ксп}</i>	Істотність відмінності
Пікова ЧОТ ядерного складу (Гц)	подієві — науково-популярні	ведуч.	193-159	2,26	+
		учасн.	278-224	2,33	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	193-318	2,45	+
		учасн.	278-371	2,28	+
	подієві — розважальні	ведуч.	193-294	2,76	+
		учасн.	278-348	2,91	+
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	159-318	3,05	+
		учасн.	224-371	3,13	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	159-294	2,88	+
		учасн.	224-348	2,71	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	318-294	2,38	+
		учасн.	371-348	2,56	+

Розважальні телебесіди в цілому характеризуються дещо більшими показниками частотного інтервалу структурних елементів фрази, а також частотного діапазону фраз в цілому порівняно з подієвими і науково-популярними телебесідами, і значно меншими відповідними значеннями порівнян з морально-етичними телебесідами.

Таблиця 3.11

Статистична обробка середніх показників пікової ЧОТ структурних елементів фраз, що містять чотири види російськомовних телебесід, за допомогою критерія Стьюдента

$$t_{\text{табл.}} = 2,05$$

Акустичні характеристики	Види телебесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показн. характеристик	<i>t_{ксп}</i>	Істотність відмінності
Пікова ЧОТ першого наголошеного складу (Гц)	подієві — науково-популярні	ведуч.	236-214	2,16	+
		учасн.	229-203	2,24	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	236-372	2,71	+
		учасн.	229-365	2,93	+
	подієві — розважальні	ведуч.	236-328	2,48	+
		учасн.	229-333	2,60	+

Продовження таблиці 3.11

Акустичні характеристики	Види телебесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показн. характеристик	<i>текст</i>	Істотність відмінності
Пікова ЧОТ першого наголошеного складу (Гц)	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	214-372	2,98	+
		учасн.	203-365	3,22	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	214-328	2,79	+
		учасн.	203-333	2,87	+
морально-етичні — розважальні	ведуч.	372-328	2,32	+	
	учасн.	365-333	2,45	+	
Пікова ЧОТ ядерного складу (Гц)	подієві — науково-популярні	ведуч.	203-167	2,31	+
		учасн.	285-235	2,38	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	203-324	2,53	+
		учасн.	285-380	2,36	+
	подієві — розважальні	ведуч.	203-306	2,82	+
		учасн.	285-367	2,95	+
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	167-324	3,11	+
		учасн.	235-380	3,18	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	167-306	2,94	+
		учасн.	235-367	2,79	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	324-306	2,43	+
		учасн.	380-367	2,64	+

Слід зазначити, що в мовленні учасників показники пікової ЧОТ, а також частотного інтервалу першого наголошеного і ядерного складів перевищували відповідні показники в мовленні ведучих у всіх досліджених видах бесід, що свідчить про більшу емоційну насиченість мовлення учасників.

Таблиця 3.12

Статистична обробка середніх показників пікової ЧОТ структурних елементів фраз, що містять чотири види англомовних телебесід, за допомогою критерія Стьюдента

$$t_{\text{табл.}} = 2,05$$

Акустичні характеристики	Види телебесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показн. хар-тик	<i>текст</i>	Істотність відмінності
Пікова ЧОТ першого наголошеного складу (Гц)	подієві — науково-популярні	ведуч.	218-200	2,08	+
		учасн.	213-194	2,11	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	218-340	2,6	+
		учасн.	213-346	2,78	+

Продовження таблиці 3.12

Акустичні характеристики	Види телебесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показн. хар-тик	<i>текст</i>	Істотність відмінності	
Пікова ЧОТ першого наголошеного складу (Гц)	подієві — розважальні	ведуч.	218-307	2,32	+	
		учасн.	213-317	2,49	+	
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	200-340	2,90	+	
		учасн.	194-346	3,13	+	
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	200-307	2,65	+	
		учасн.	194-317	2,72	+	
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	340-307	2,24	+	
		учасн.	346-317	2,31	+	
	подієві — науково-популярні	ведуч.	180-153	2,18	+	
		учасн.	276-217	2,26	+	
	подієві — морально-етичні	ведуч.	180-311	2,42	+	
		учасн.	276-364	2,25	+	
	Пікова ЧОТ ядерного складу (Гц)	подієві — розважальні	ведуч.	180-281	2,69	+
			учасн.	276-339	2,87	+
науково-популярні — морально-етичні		ведуч.	153-311	3,03	+	
		учасн.	217-364	3,10	+	
науково-популярні — розважальні		ведуч.	153-281	2,83	+	
		учасн.	217-339	2,65	+	
морально-етичні — розважальні		ведуч.	311-281	2,32	+	
		учасн.	364-339	2,47	+	

Таким чином, можна стверджувати, що показники частотного інтервалу першого наголошеного складу, ядра, а також частотного діапазону фраз в цілому відіграють істотну роль у диференціації досліджених телебесід.

**Статистична обробка середніх показників пікової ЧОТ
структурних елементів фраз, що містять чотири види україномовних
телебесід, за допомогою критерія Стюдента**

$$t_{\text{табл.}} = 2,05$$

Акустичні характеристики	Види телебесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показн. хар-тик	$t_{\text{експ}}$	Істотність відмінності	
Пікова ЧОТ першого наголошеного складу (Гц)	подієві — науково-популярні	ведуч.	225-207	2,12	+	
		учасн.	219-199	2,18	+	
	подієві — морально-етичні	ведуч.	225-354	2,63	+	
		учасн.	219-350	2,85	+	
	подієві — розважальні	ведуч.	225-316	2,41	+	
		учасн.	219-321	2,56	+	
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	207-354	2,92	+	
		учасн.	199-350	3,19	+	
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	207-316	2,74	+	
		учасн.	199-321	2,80	+	
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	354-316	2,27	+	
		учасн.	350-321	2,39	+	
	Пікова ЧОТ ядерного складу (Гц)	подієві — науково-популярні	ведуч.	193-159	2,26	+
			учасн.	278-224	2,33	+
подієві — морально-етичні		ведуч.	193-318	2,45	+	
		учасн.	278-371	2,28	+	
подієві — розважальні		ведуч.	193-294	2,76	+	
		учасн.	278-348	2,91	+	
науково-популярні — морально-етичні		ведуч.	159-318	3,05	+	
		учасн.	224-371	3,13	+	
науково-популярні — розважальні		ведуч.	159-294	2,88	+	
		учасн.	224-348	2,71	+	
морально-етичні — розважальні		ведуч.	318-294	2,38	+	
		учасн.	371-348	2,56	+	

Обробка показників частотних параметрів за допомогою критерія Стьюдента підтвердила наявність істотних відмінностей між досліджуваними видами телебесід.

Таблиця 3.14

Статистична обробка частотного інтервалу структурних елементів фраз і ср/част. діапазону фраз, що містять чотири види російськомовних телебесід, за допомогою критерія Стьюдента

$$t_{\text{табл.}} = 2,12$$

Акустичні характеристики	Види телебесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показн. характеристик	$t_{\text{експ}}$	Істотність Відмінності
Частотний інтервал першого наголошеного складу (відн. од.)	подієві — науково-популярні	ведуч.	2,235-3,105	2,28	+
		учасн.	2,302-2,224	2,34	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	2,235-2,917	2,87	+
		учасн.	2,302-3,233	2,66	+
	подієві — розважальні	ведуч.	2,235-2,608	2,49	+
		учасн.	2,302-2,663	2,48	+
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	2,105-2,917	3,36	+
		учасн.	2,224-3,233	2,92	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	2,105-2,608	2,88	+
		учасн.	2,224-2,663	2,83	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	2,917-2,608	2,60	+
		учасн.	3,233-2,663	2,53	+
Частотний інтервал ядра (відн. од.)	подієві — науково-популярні	ведуч.	2,698-2,441	2,26	+
		учасн.	2,916-2,713	2,71	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	2,698-3,587	2,95	+
		учасн.	2,916-3,725	2,77	+
	подієві — розважальні	ведуч.	2,698-2,789	2,53	+
		учасн.	2,916-3,209	2,55	+
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	2,441-3,587	3,16	+
		учасн.	2,713-3,725	3,67	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	2,441-2,789	2,64	+
		учасн.	2,713-3,725	2,99	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	3,587-2,789	2,61	+
		учасн.	3,725-3,209	2,75	+
Частотний діапазон фраз (відн. од.)	подієві — науково-популярні	ведуч.	257-243	2,34	+
		учасн.	270-261	2,22	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	257-418	2,89	+
		учасн.	270-472	2,96	+
	подієві — розважальні	ведуч.	257-384	2,51	+
		учасн.	270-422	2,22	+

Продовження таблиці 3.14

Акустичні характеристики	Види телебесід, що зіставляються	Диктори	Середньоариф-м.показн.характеристик	<i>текст</i>	Істотність Відмінності
Частотний діапазон фраз (відн. од.)	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	243-418	2,97	+
		учасн.	261-472	3,08	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	243-384	2,34	+
		учасн.	261-422	2,82	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	418-384	2,78	+
		учасн.	472-422	2,53	+

За результатами, зазначеними в таблицях 3.10-3.15, найбільш значущими частотними характеристиками, що відрізняють види телебесід, виявилися сер/пик. ЧОТ і сер/част. інтервал перших наголошених і ядерних складів, а також сер/част. діапазон фраз. Під час співвідношення досліджуваних параметрів видів телебесід найістотнішими виявилися відмінності між науково-популярними і морально-етичними телебесідами, а найменш значущими — між подієвими і науково-популярними телебесідами.

Таблиця 3.15

Статистична обробка частотного інтервалу структурних елементів фраз і ср/част. діапазону фраз, що містять чотири види англомовних телебесід, за допомогою критерія Стюдента

$$t_{\text{табл.}} = 2,12$$

Акустичні характеристики	Види телебесід, що зіставляються	Диктори	Середньоариф-м.показн.характеристик	<i>текст</i>	Істотність Відмінності
Частотний інтервал першого наголошеного складу (відн.од.)	подієві — науково-популярні	ведуч.	2,010-1,927	2,14	+
		учасн.	2,251-2,133	2,16	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	2,010-2,739	2,71	+
		учасн.	2,251-2,840	2,56	+
	подієві — розважальні	ведуч.	2,010-2,393	2,34	+
		учасн.	2,251-2,528	2,28	+
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	1,927-2,739	3,17	+
		учасн.	2,133-2,840	2,65	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	1,927-2,393	2,80	+
		учасн.	2,133-2,528	2,75	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	2,739-2,393	2,48	+
		учасн.	2,840-2,528	2,36	+

Продовження таблиці 3.15

Акустичні характеристики	Види телебесід, що зіставляються	Диктори	Середньоариф-м.показн.характеристик	<i>текст</i>	Істотність Відмінності	
Частотний інтервал ядра (відн. од.)	подієві — науково-популярні	ведуч.	2,436-2,345	2,15	+	
		учасн.	2,785-2,462	2,53	+	
	подієві — морально-етичні	ведуч.	2,436-3,200	2,81	+	
		учасн.	2,785-3,521	2,69	+	
	подієві — розважальні	ведуч.	2,436-2,591	2,33	+	
		учасн.	2,785-2,957	2,45	+	
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	2,345-3,200	3,07	+	
		учасн.	2,462-3,521	3,54	+	
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	2,345-2,591	2,61	+	
		учасн.	2,462-2,957	2,87	+	
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	3,200-2,591	2,42	+	
		учасн.	3,521-2,957	2,59	+	
	Частотний діапазон фраз (відн. од.)	подієві — науково-популярні	ведуч.	226-210	2,18	+
			учасн.	249-235	2,14	+
подієві — морально-етичні		ведуч.	226-372	2,64	+	
		учасн.	249-425	2,75	+	
подієві — розважальні		ведуч.	226-348	2,38	+	
		учасн.	249-391	2,12	+	
науково-популярні — морально-етичні		ведуч.	210-372	2,82	+	
		учасн.	235-425	3,03	+	
науково-популярні — розважальні		ведуч.	210-348	2,29	+	
		учасн.	235-391	2,71	+	
морально-етичні — розважальні		ведуч.	372-348	2,57	+	
		учасн.	425-391	2,34	+	

Відмінності між фізичними характеристиками досліджених видів телебесід були закономірними для ведучих і учасників, що свідчить про лінгвістичну значущість виявлених закономірностей.

Далі було розглянуто різновиди тональних контурів завершення і їх частотність у різних видах телебесід, що є схожими в трьох неблизькоспоріднених досліджуваних мовах.

У результаті інтонографічного аналізу експериментального матеріалу було виявлено певні закономірності в характері і частотності тональних контурів завершення у досліджуваних видах телебесід.

У мовленні ведучих у подієвих телебесідах у всіх трьох мовах спостерігалася максимальна кількість низьких висхідних і спадних тонів завершення (22,9% і 22,5% відповідно). Слід наголосити також на значній кількості середніхспадних і висхідних завершальних тональних контурів (15% і 12,6% відповідно). Кількість високих висхідних і спадно-висхідних тонів була незначною (3,6% і 5,7% відповідно). Висхідно-спадні тональні контури завершення в мовленні ведучих у подієвих телебесідах були відсутні, що свідчить про спокійний емоційний стан ведучих зазначеного виду телебесід.

Науково-популярні телебесіди в неблизькопоріднених мовах відрізняються більшою кількістю низьких висхідних тонів завершення (24,8%) в мовленні ведучих. Слід наголосити також на значній кількості середніх висхідних і спадних тональних контурів (20,7% і 17,5% відповідно). Спадно-висхідні і високі висхідні тони використовувалися ведучими досить рідко (4,3% і 2,7% відповідно). Висхідно-спадні тональні контури завершення в мовленні ведучих у науково-популярних телебесідах зафіксовано не було внаслідок відсутності конфліктних або суперечливих тем у цьому виді телебесід.

У мовленні ведучих у морально-етичних телебесідах найчастотнішим є середнє висхідне завершення (23,6%). Для морально-етичних телебесід також характерна значна кількість низького висхідного тону завершення (19,3%), а також високого спадного і спадно-висхідного тонів (12,8% до 11,9%). Якнайменш характерними в морально-етичних телебесідах було визнано низький спадний тон (2,5%) і висхідно-спадний тон (3,7%) у трьох досліджуваних мовах.

У результаті аналізу мовлення ведучих у розважальних телебесідах було виявлено такі закономірності: найбільш часто вживаними виявилися середній висхідний (16%) і низький висхідний (15,9%) тони. Мовлення ведучих у розважальних телебесідах також характеризувалося досить

великою частотністю змішаних (14,6%), висхідно-спадних (12,3%) і спадно-висхідних (11,4%) тонів. При цьому було зареєстровано мінімальна кількість високих висхідних тонів (4%), оскільки мовлення ведучих було насичене спокійними ремарками або питаннями.

У мовленні учасників телебесід виокремлено дещо інші закономірності в характері і частотності тональних контурів завершення.

Загальною особливістю мовлення учасників телебесід на відміну від мовлення ведучих є наявність більшої кількості випадків змішаних і складних фінальних тонів. Така обставина свідчить про вищий ступінь емоційної насиченості мовлення учасників телебесід, що підтверджено в результаті аудиторського аналізу матеріалу у всіх досліджуваних мовах.

У результаті комп'ютерного аналізу було виявлено як деякі загальні закономірності тональних контурів завершення в мовленні учасників телебесід, так і відмінності між ними в неблизькопоріднених мовах.

Так, мовлення учасників подієвих телебесід характеризується максимальною частотністю випадків низького спадного (26%) і середнього спадного (23,2%) завершення, а також значною кількістю змішаних тонів (17%). При цьому було зафіксовано мінімальну кількість висхідно-спадних тонів (1,9%) і повну відсутність високих висхідних тонів у зв'язку із спокійним емоційним станом учасників цього виду телебесід.

У мовленні учасників науково-популярних телебесід переважають змішані тони (29,1%). Крім того, для цього виду телебесід характерною є велика частотність середнього спадного тону завершення (21,2%), а також низького спадного (17%) і високого спадного (12,3%) тонів. Найменш характерними в науково-популярних телебесідах було визнано спадно-висхідний (4,2%) і висхідно-спадний (3,8%) тони, оскільки тематика більшості бесід не виводила учасників зі стану емоційної рівноваги.

Мовленню учасників морально-етичних телебесід властива наявність максимальної кількості спадно-висхідних (21,5%) тональних контурів, а

також істотна кількість змішаних (18,2%), високих (17%) і середніх (14,6%) спадних тонів. При цьому було зареєстровано найменшу кількість середніх (4,1%), і високих (3,4%) висхідних тонів, що свідчить про те, що переважають емоційні вислови, які вказують на різні погляди в емоційних питаннях, що виражають здивування.

Мовлення учасників розважальних телебесід відрізняється найбільш частотним вживанням спадно-висхідних (20,8%) і змішаних (20,4%) тонів, значною кількістю високих спадних (15,1%), середніх спадних (13,4%) і висхідно-спадних (12,5%) тонів, а також мінімальною кількістю низьких висхідних (4,9%), високих висхідних (3,7%) і низьких спадних (3%) тонів, оскільки тематика більшості бесід вносила позбавлення в емоційний стан її учасників (див. табл. 3.16).

Результати комп'ютерного аналізу характеру тонального завершення фраз ведучих і учасників різних видів телебесід зазначено в таблиці 3.16.

Проведений частотний аналіз дозволив виокремити ряд інтонаційних ознак, властивих кожному досліджуваному виду телебесід. Для отримання динамічного інтонаційного портрета кожного виду використовувався метод УТК, розроблений ЛЕФ ОНУ [6], який сприяє створенню більш адекватної картини досліджуваного мовленнєвого явища, оскільки показує його в часовому ланцюзі, з урахуванням всіх зв'язків і взаємодій його елементів.

Необхідність вибору аналізу тонального контура пов'язана з фонологічним статусом цієї одиниці. Тональний контур формально виділений в мовленнєвій послідовності і співвідноситься з певними змістовими значеннями (семантичними і комунікативними). УТК може бути названий тональним інваріантом досліджуваних мовленнєвих явищ, оскільки концентрує в собі їх найтипівіші, істотні, домінуючі ознаки.

Частотність тональних контурів завершення фраз ведучих і учасників різних видів україномовних, російськомовних і англомовних телебесід (%)

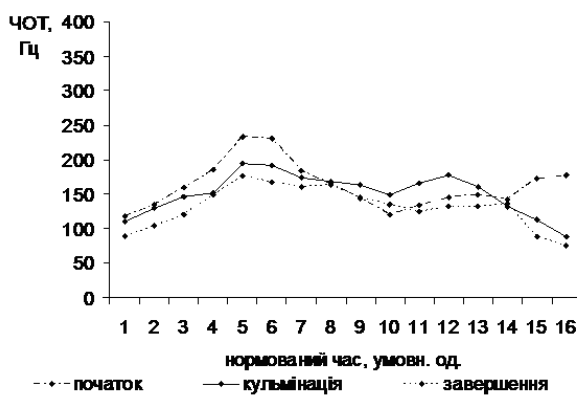
Мова	Види телебесід	Диктори	Тональні контури завершення									
			НС	СС	ВС	НВ	СВ	ВВ	С-В	В-С	змішан.	Рівн.
Українська	Подієві	ведуч.	22,5	15,0	9,4	22,9	12,6	3,6	5,7	–	8,3	–
		учасн.	26,0	23,2	12,1	8,3	5,4	–	6,1	1,9	17,0	–
	Науково-популярні	ведуч.	11,4	17,5	7,0	24,8	20,7	2,7	4,3	–	11,6	13,2
		учасн.	17,0	21,2	12,3	7,4	5	–	4,2	3,8	29,1	–
	Морально-етичні	ведуч.	2,5	5,3	12,8	19,3	23,6	8,6	11,9	3,7	12,3	1,6
		учасн.	7,3	14,6	17,0	6,0	4,1	3,4	21,5	7,9	18,2	–
	Розважальні	ведуч.	8,7	7,5	9,6	15,9	16,0	4,0	11,4	12,3	14,6	4,5
		учасн.	3,0	13,4	15,1	4,9	6,2	3,7	20,8	12,5	20,4	–
Російська	Подієві	ведуч.	22,5	15,0	9,4	22,9	12,6	3,6	5,7	–	8,3	34,0
		учасн.	26,0	23,2	12,1	8,3	5,4	–	6,1	1,9	17,0	27,0
	Науково-популярні	ведуч.	11,4	17,5	7,0	24,8	20,7	2,7	4,3	–	11,6	6,3
		учасн.	17,0	21,2	12,3	7,4	5	–	4,2	3,8	29,1	24
	Морально-етичні	ведуч.	2,5	5,3	12,8	19,3	23,6	8,6	11,9	3,7	12,3	3,8
		учасн.	7,3	14,6	17,0	6,0	4,1	3,4	21,5	7,9	18,2	–
	Розважальні	ведуч.	8,7	7,5	9,6	15,9	16,0	4,0	11,4	12,3	14,6	–
		учасн.	3,0	13,4	15,1	4,9	6,2	3,7	20,8	12,5	20,4	–
Англійська	Подієві	ведуч.	22,5	15,0	9,4	22,9	12,6	3,6	5,7	–	8,3	7,0
		учасн.	26	23,2	12,1	8,3	5,4	–	6,1	1,9	17,0	2,2
	Науково-популярні	ведуч.	11,4	17,5	7,0	24,8	20,7	2,7	4,3	–	11,6	5,9
		учасн.	17,0	21,2	12,3	7,4	5,0	–	4,2	3,8	29,1	4,1
	Морально-етичні	ведущ.	2,5	5,3	12,8	19,3	23,6	8,6	11,9	3,7	12,3	–
		учасн.	7,3	14,6	17	6,0	4,1	3,4	21,5	7,9	18,2	–
	Розважальні	ведуч.	8,7	7,5	9,6	15,9	16	4,0	11,4	12,3	14,6	–
		учасн.	3,2	13,4	15,1	4,9	6,2	3,7	20,8	12,5	20,4	–

УТК відтворює динаміку тональної структури фраз різних телебесід. Для побудови УТК було взято середньоарифметичні показники ЧОТ. Як видно з діаграм 3.1 — 3.8, область підвищених показників у більшості

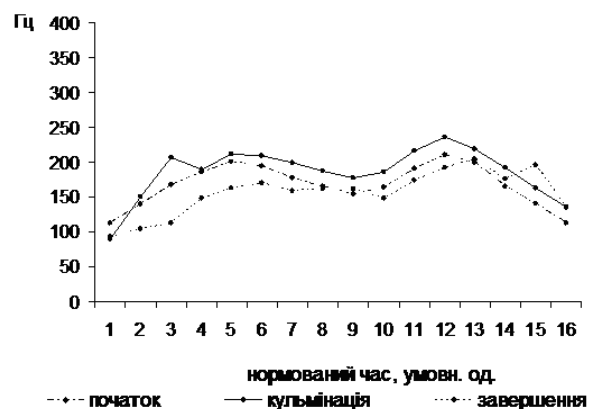
випадків розташована на першому наголошеному складі і ядрі. При цьому корпус фраз в мовленні учасників характеризується більшою пошматованістю, ніж корпус фраз в мовленні ведучих. Для перших характерною є більша кількість частотних перепадів, ніж для других. Крім того, в більшості випадків мовлення учасників телебесід відрізняється від мовлення ведучих більш високим тональним рівнем.

У результаті аналізу комп'ютерних даних про інтонаційну структуру фраз різних видів телебесід було обчислено основні, найтипівіші тональні контури завершення, на підставі яких було побудовано основні УТК кожного з чотирьох видів телебесід на матеріалі трьох мов.

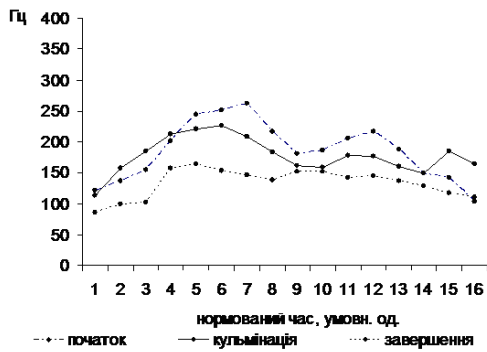
Слід зазначити, що мовлення ведучих, як правило, відрізнялося більш високими показниками пікової ЧОТ на початку бесіди, тоді як мовленню учасників були властиві максимальні показники в кульмінації бесід, що пояснюється різними завданнями ведучих (привернути увагу учасників і глядачів) і учасників (виказати свої погляди). Так, у подієвих і науково-популярних телебесідах в мовленні ведучих було зафіксовано максимальні показники перших наголошених складів, особливо на початку бесіди, а в мовленні учасників — максимальні показники ядра, особливо в кульмінації (див. діагр. 3.1 — 3.4).

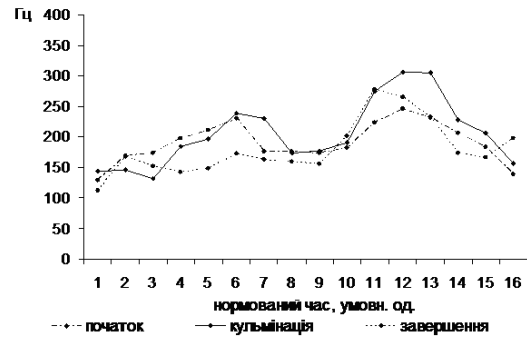
Діагр. 3.1. Узагальнений тональний контур фраз ведучого на початку, кульмінації й завершенні українських подієвих бесід

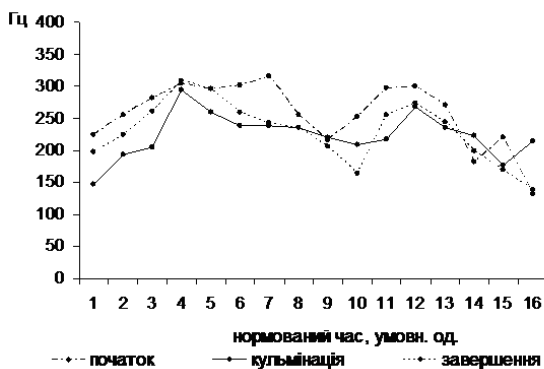
Діагр. 3.2. Узагальнений тональний контур фраз учасника на початку, кульмінації й завершенні російськ. подієв. бесід

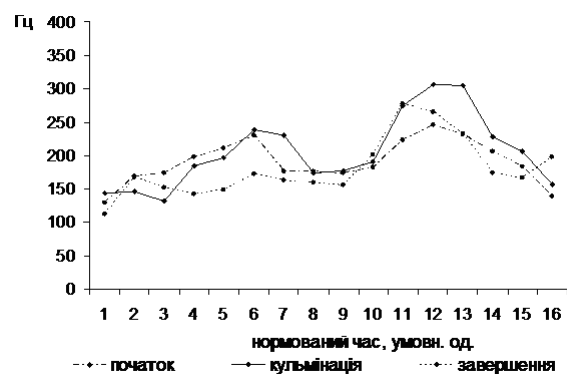
Діагр. 3.3. Узагальнений тональний контур фраз ведучого на початку, кульмінації й завершенні британських наук.-поп. бесід

Діагр. 3.4. Узагальнений тональний контур фраз учасника на початку, кульмінації й завершенні українських наук.-поп. бесід

Діагр. 3.5. Узагальнений тональний контур фраз ведучого на початку, кульмінації й завершенні російських мор.-етич. бесід

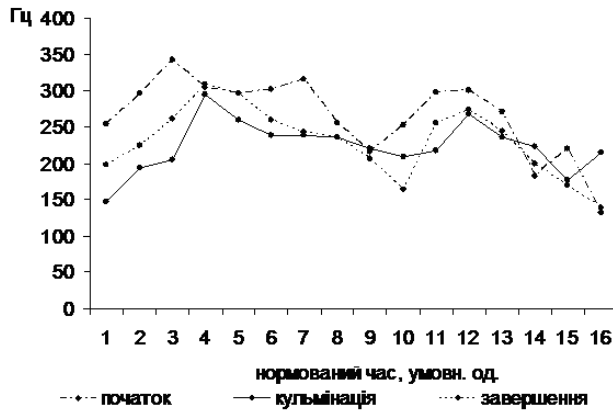
Діагр. 3.6. Узагальнений тональний контур фраз учасника на початку, кульмінації й завершенні британських мор.-етич. бесід

Морально-етичні телебесіди характеризуються більш широким діапазоном звучання, більш високим тональним рівнем мовлення ведучих і учасників. Крім того, мовлення учасників вирізняється більш пошматованим тональним контуром (див. діагр. 3.5 — 3.6).

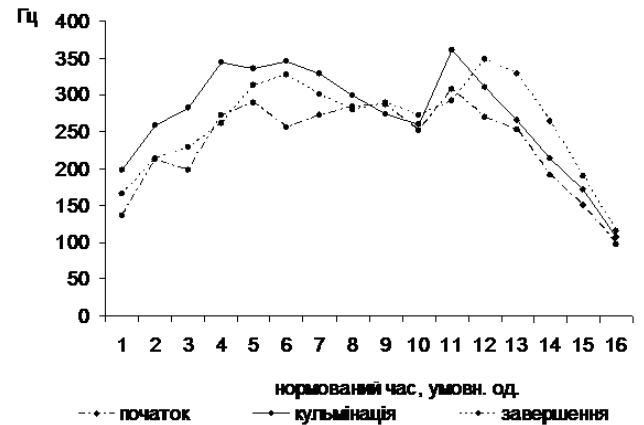
У розважальних телебесідах діапазон звучання також досить широкий, при цьому пошматований тональний контур характеризує не тільки учасників, але й ведучих телебесід (див. діагр. 3.7 — 3.8).

Одержані дані узгоджуються з результатами аудиторського аналізу.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що електроакустичний аналіз дає можливість виділити частотні диферентори подієвих, науково-популярних, морально-етичних і розважальних телебесід.

Діагр. 3.7. Узагальнений тональний контур фраз ведучого на початку, кульмінації і завершенні україномовних розважальних бесід

Діагр. 3.8. Узагальнений тональний контур фраз учасника на початку, кульмінації і завершенні російськомовних розважальних бесід

Експериментально-фонетичному комп'ютерному аналізу піддавалися такі характеристики інтенсивності:

- 1) максимальні значення інтенсивності структурних елементів фраз — початкових ненаголошених, перших наголошених, ядерних і заядерних складів (дБ);
- 2) максимальні значення інтенсивності лексико-синтаксичних засобів, характерних для кожного з досліджених видів телебесід.

У результаті електроакустичного аналізу вищезазначених параметрів інтенсивності було встановлено певні відмінності між дослідженими видами телебесід.

У всіх досліджуваних видах телебесід в трьох мовах, як в мові ведучого, так і учасників, не було виявлено чітких закономірностей в показниках пікової інтенсивності початкових ненаголошених і заядерних складів (див. табл. 3.17).

Більш значні відмінності між видами телебесід наявні в значеннях пікової інтенсивності перших наголошених і ядерних складів.

Так, в подієвих телебесідах значення пікової інтенсивності перших наголошених і ядерних складів дещо перевищували відповідні значення пікової інтенсивності в науково-популярних телебесідах, але як і результати пікової інтенсивності перших наголошених складів були значно менші ніж в морально-етичних і розважальних телебесідах (див. табл. 3.17).

Для мовлення ведучих і учасників науково-популярних телебесід характерні трохи менші значення пікової інтенсивності перших наголошених і ядерних складів порівняно з аналогічними показниками подієвих телебесід. Від морально-етичних і розважальних телебесід науково-популярні телебесіди відрізняються набагато меншими значеннями пікової інтенсивності як перших наголошених, так і ядерних складів.

Морально-етичні телебесіди відрізняються від подієвих і науково-популярних телебесід значно більшими показниками пікової інтенсивності перших наголошених і ядерних складів. При цьому значення перших наголошених і ядерних складів у морально-етичних телебесідах є максимальними порівняно з рештою досліджених видів телебесід (див. табл. 3.17). Цей факт свідчить про значущість таких показників у диференціації морально-етичних телебесід, а також про більший ступінь емоційної насиченості мовлення учасників морально-етичних телебесід.

Мовлення ведучих і учасників розважальних телебесід характеризується дещо меншими значеннями пікової інтенсивності перших наголошених і ядерних складів порівняно з аналогічними показниками морально-етичних телебесід. При цьому, від подієвих і науково-популярних телебесід розважальні телебесіди відрізняються набагато вищими показниками пікової інтенсивності як перших наголошених, так і ядерних складів.

Середньоарифметичні значення пікової інтенсивності структурних елементів фраз досліджених типів україномовних, російськомовних і англомовних телебесід (дБ)

Мови	Види телебесід	Диктори	Пікова інтенсивність			
			поч.н/н.	1 наг.	яд.	з/яд.
Українська	Подієві	ведуч.	51	75	71	62
		ведуч.	55	77	80	60
	Науково-популярні	учасн.	46	70	66	65
		ведуч.	56	72	78	69
	Морально-етичні	ведуч.	64	87	83	56
		учасн.	58	89	91	45
	Розважальні	ведуч.	61	79	76	53
		учасн.	57	83	87	49
Російська	Подієві	ведуч.	53	70	66	57
		учасн.	59	72	78	55
	Науково-популярні	ведуч.	58	67	63	54
		учасн.	61	69	76	59
	Морально-етичні	ведуч.	67	82	78	53
		учасн.	63	83	89	46
	Розважальні	ведуч.	64	78	73	48
		учасн.	70	81	85	52
Англійська	Подієві	ведуч.	54	67	64	55
		учасн.	52	70	75	50
	Науково-популярні	ведуч.	56	64	60	47
		учасн.	59	67	71	43
	Морально-етичні	ведуч.	63	79	74	56
		учасн.	60	81	86	49
	Розважальні	ведуч.	62	75	70	54
		учасн.	65	78	82	49

Дослідження параметрів інтенсивності лексико-синтаксичних засобів показало, що ці характеристики дещо перевищують відповідні

середньоарифметичні показники пікової інтенсивності структурних елементів фраз досліджених видів телебесід (див. табл. 3.18).

Отримані результати за показниками інтенсивності узгоджено з висновками, зробленими в процесі аудиторського аналізу.

Таблиця 3.18

Середньоарифметичні показники пікової інтенсивності лексико-синтаксичних засобів в досліджених видах україномовних, російськомовних і англомовних телебесід (дБ)

Види телебесід	Лексико-синтаксичні засоби	Показники пікової інтенсивності		
		українськ.	російськ.	англомов.
Події	Риторичне питання	79	82	74
	Метафора	84	88	81
	Гіпербола	76	79	72
Науково-популярні	Інверсія	70	73	68
	Метонімія	77	80	73
	Перифраза	79	84	76
Морально-етичні	Епітет	92	96	87
	Полісиндетон	85	89	82
	Наростання	88	92	84
Розважальні	Еліпсис	80	85	78
	Повтор	84	88	83
	Порівняння	87	94	85

При цьому слід зазначити, що україномовні телебесіди характеризуються максимальними показниками інтенсивності, російськомовні телебесіди — середніми, а англомовні телебесіди — мінімальними показниками інтенсивності.

**Статистична обробка показників пікової інтенсивності
перших наголошених і ядерних складів фраз у досліджених видах
україномовних телебесід за допомогою критерія Стьюдента**

$$t_{\text{табл.}} = 2,63 \quad (n=20)$$

Акустичні хар-ки	Види телебесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показники хар-к у зіставленні	текст	Істотність відмінності	
Сер/пik. інтенсивність першого наголошеного складу (дБ)	подієві — науково-популярні	ведуч.	75-70	2,74	+	
		учасн.	77-72	2,92	+	
	подієві — морально-етичні	ведуч.	75-87	2,78	+	
		учасн.	77-89	2,97	+	
	подієві — розважальні	ведуч.	75-79	3,06	+	
		учасн.	77-83	3,19	+	
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	70-87	3,02	+	
		учасн.	72-89	3,54	+	
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	70-79	2,80	+	
		учасн.	72-83	3,11	+	
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	87-79	2,83	+	
		учасн.	89-83	3,17	+	
	Сер/пik. інтенсивність ядерного складу (дБ)	подієві — науково-популярні	ведуч.	71-66	2,88	+
			учасн.	80-78	3,22	+
подієві — морально-етичні		ведуч.	71-83	3,05	+	
		учасн.	80-91	2,99	+	
подієві — розважальні		ведуч.	71-76	3,14	+	
		учасн.	80-87	2,76	+	
науково-популярні — морально-етичні		ведуч.	66-83	3,38	+	
		учасн.	78-91	3,23	+	
науково-популярні — розважальні		ведуч.	66-76	3,31	+	
		учасн.	78-87	2,97	+	
морально-етичні — розважальні		ведуч.	83-76	2,89	+	
		учасн.	91-87	2,85	+	

Результати статистичної обробки даних за параметрами інтенсивності за допомогою критерія Стьюдента підтвердили гіпотезу про існування відмінностей між досліджуваними видами телебесід (див. табл. 3.19 — 3.21).

**Статистична обробка показників пікової інтенсивності
перших наголошених і ядерних складів фраз у досліджених видах
російськомовних телебесід за допомогою критерія Стьюдента**

$$t_{\text{табл.}} = 2,63 \quad (n=20)$$

Акустичні хар-ки	Види телебесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показники хар-к у зіставленні	текст	Істотність відмінності	
Сер/пik. інтенсивність першого наголошеного складу (дБ)	подієві — науково-популярні	ведуч.	70-67	2,71	+	
		учасн.	72-69	2,87	+	
	подієві — морально-етичні	ведуч.	70-82	2,76	+	
		учасн.	72-83	2,92	+	
	подієві — розважальні	ведуч.	70-78	2,98	+	
		учасн.	72-81	3,14	+	
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	67-82	2,95	+	
		учасн.	69-83	3,47	+	
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	67-78	2,76	+	
		учасн.	69-81	3,05	+	
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	82-78	2,79	+	
		учасн.	83-81	3,14	+	
	Сер/пik. інтенсивність ядерного складу (дБ)	подієві — науково-популярні	ведуч.	66-63	2,84	+
			учасн.	78-76	3,16	+
подієві — морально-етичні		ведуч.	66-78	3,02	+	
		учасн.	78-89	2,93	+	
подієві — розважальні		ведуч.	66-73	3,11	+	
		учасн.	78-85	2,73	+	
науково-популярні — морально-етичні		ведуч.	63-78	3,31	+	
		учасн.	76-89	3,18	+	
науково-популярні — розважальні		ведуч.	63-73	3,27	+	
		учасн.	76-85	2,96	+	
морально-етичні — розважальні		ведуч.	78-73	2,84	+	
		учасн.	89-85	2,81	+	

Як бачимо за результатами, зазначеними в таблицях 3.19 — 3.21, показники сер/пik. інтенсивності перших наголошених і ядерних складів виявилися значущими характеристиками, що розрізняють види телебесід. Найбільша відмінність за показниками сер/пik. інтенсивності перших наголошених і ядерних складів спостерігалася між науково-популярними і морально-етичними бесідами. Мінімальні відмінності за показниками сер/пik. інтенсивності перших наголошених складів виявлено між морально-етичними і розважальними бесідами, тоді як якнайменшу відмінність було зафіксовано між

подієвими і науково-популярними телебесідами.

Таблиця 3.21

Статистична обробка показників пікової інтенсивності перших наголошених і ядерних складів фраз у досліджених видах англомовних телебесід за допомогою критерія Стьюдента

$$t_{\text{табл.}} = 2,63 \quad (n=20)$$

Акустичні хар-ки	Види телебесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показники хар-к у зіставленні	$t_{\text{темп}}$	Істотність відмінності	
Сер/пik. інтенсивність першого наголошеного складу (дБ)	подієві — науково-популярні	ведуч.	67-64	2,68	+	
		учасн.	70-67	2,81	+	
	подієві — морально-етичні	ведуч.	67-79	2,70	+	
		учасн.	70-81	2,84	+	
	подієві — розважальні	ведуч.	67-75	2,92	+	
		учасн.	70-78	3,10	+	
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	64-79	2,88	+	
		учасн.	67-81	3,43	+	
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	64-75	2,69	+	
		учасн.	67-78	2,96	+	
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	79-75	2,75	+	
		учасн.	81-78	3,07	+	
	Сер/пik. інтенсивність ядерного складу (дБ)	подієві — науково-популярні	ведуч.	64-60	2,72	+
			учасн.	75-71	3,12	+
подієві — морально-етичні		ведуч.	64-74	2,98	+	
		учасн.	75-86	2,86	+	
подієві — розважальні		ведуч.	64-70	3,04	+	
		учасн.	75-82	2,69	+	
науково-популярні — морально-етичні		ведуч.	60-74	3,23	+	
		учасн.	71-86	3,11	+	
науково-популярні — розважальні		ведуч.	60-70	3,19	+	
		учасн.	71-82	2,85	+	
морально-етичні — розважальні		ведуч.	74-70	2,77	+	
		учасн.	86-82	2,73	+	

У результаті статистичного аналізу різних параметрів інтенсивності показники, отримані за мовленням ведучих, виявилися аналогічними показникам за мовленням учасників бесід у всіх трьох мовах.

Отже, в результаті проведення електроакустичного аналізу було наочно продемонстровано роль енергетичних диференторів і розмежуванні досліджуваних видів телебесід.

У процесі електроакустичного аналізу було розглянуто такі темпоральні характеристики різних видів телебесід:

- 1) середні показники тривалості структурних елементів фраз (мс);
- 2) середні показники складової тривалості лексико-синтаксичних засобів, характерних для кожного з досліджених видів телебесід. (мс);
- 3) середньоскладова тривалість корпусу у фразі (мс);
- 4) середньоскладова тривалість фраз (мс);
- 5) середньоскладова тривалість міжсинтагматичних пауз (мс);
- 6) обсяг міжсентагматичної паузації (мс).

У результаті інтонографічного аналізу було виявлено, що тривалість перших наголошених і ядерних складів грає істотну роль в розмежуванні видів телебесід. Тривалість початкових ненаголошених і заядерних складів не описувалася в нашій роботі, оскільки аналіз цих характеристик не виявив чітких закономірностей, що диференціюють види телебесід.

Кожний з досліджуваних видів телебесід характеризується певними темпоральними особливостями. Так, мовлення ведучих і учасників більшості досліджених подієвих і науково-популярних телебесід відрізнялося істотнішими показниками тривалості перших наголошених і ядерних складів від відповідних показників морально-етичних і розважальних телебесід (див. табл. 3.22).

Слід також зазначити, що у всіх видах телебесід ядерні склади, зазвичай, звучали довше перших наголошених. При цьому, англійськомовні телебесіди характеризуються мінімальними показниками тривалості, українськомовні — середніми показниками, а російськомовні — максимальними характеристиками (див. табл. 3.22).

Середньоарифметич. показники тривалості сегментів фраз і міжсинтагм. пауз у досліджених видах українськ., російськ. і англійськ. телебесід (мс)

Мова	Види телебесід	Диктори	Тривалість			Середньоскладов а тривалість		
			1 нагол.	ядро	міжсинт. пауз	корп.	Фрази	
Українська	Подієві телебесіди	ведучий	364	518	340	319	332	
		учасник	353	485	323	310	321	
	Наук.-поп. телебесіди	ведучий	397	547	390	327	340	
		учасник	383	504	380	318	326	
	Мор.-етич. телебесіди	ведучий	316	473	483	306	311	
		учасник	309	461	472	292	297	
	Розваж. телебесіди	ведучий	298	350	414	281	290	
		учасник	275	328	391	265	272	
	Російська	Подієві телебесіди	ведучий	378	526	372	328	346
			учасник	361	498	334	316	332
		Наук.-поп. телебесіди	ведучий	413	561	421	345	378
			учасник	389	523	389	322	350
Мор.-етич. телебесіди		ведучий	330	495	537	311	329	
		учасник	323	476	490	300	312	
Розваж. телебесіди		ведучий	305	364	448	296	309	
		учасник	291	344	419	282	294	
Англійська		Подієві телебесіди	ведучий	340	492	324	307	326
			учасник	328	457	305	287	307
	Наук.-поп. телебесіди	ведучий	384	521	373	314	329	
		учасник	365	480	359	308	313	
	Мор.-етич. телебесіди	ведучий	302	466	471	288	290	
		учасник	378	449	458	271	278	
	Розваж. телебесіди	ведучий	265	327	404	269	273	
		учасник	247	315	362	243	268	

Зазначимо, що мовлення ведучих і учасників розважальних телебесід, зазвичай, характеризується мінімальною середньоскладовою тривалістю корпусу і фрази в цілому. Дещо більшою середньоскладовою тривалістю характеризуються показники корпусу і фрази в цілому в морально-етичних і подієвих телебесідах. Найбільшу середньоскладову тривалість корпусу і фрази в цілому виявлено в науково-популярних телебесідах (див. табл. 3.22).

Тривалість міжсинтагматичних пауз в морально-етичних телебесідах перевищувала тривалість решти трьох видів телебесід. При чому, істотнішу відмінність виявлено між тривалістю міжсинтагматичних пауз в морально-етичних і подієвих телебесідах, в яких тривалість пауз була якнайменшою серед чотирьох видів телебесід (див. табл. 3.22).

У досліджених російськомовних телебесідах у мовленні ведучих було зафіксовано максимальні показники тривалості ядерних складів, а також найвищі показники середньоскладової тривалості і міжсинтагматичних пауз в кульмінації бесіди, тоді як в мовленні учасників максимальні показники тривалості ядра, середньоскладової тривалості фраз, а також міжсинтагматичних пауз спостерігалися в завершенні бесід. При цьому, якнайменші показники відповідних параметрів тривалості виявлено в англомовних телебесідах.

Слід також зазначити, що найбільші показники тривалості структурних елементів фраз, частіше, було виявлено в науково-популярних телебесідах, дещо менші показники — в подієвих, що пояснюється більш спокійним і офіційним ходом ведення розмови, тоді як морально-етичні і розважальні телебесіди характеризуються прискореним темпом і більш короткими міжсинтагматичними паузами, що свідчить про більш емоційне і спонтанне мовлення учасників зазначених бесід.

Об'єм міжсинтагматичної паузації також виявився диференціальною ознакою різних телебесід (див. табл. 3.23). Цей параметр (Т) показує зміну співвідношення тривалості пауз і фонаційної тривалості та обчислюється за формулою:

$$\Theta = \frac{\sigma_p + \sigma_n}{\sigma_n},$$

де σ_p — тривалість звукової частини фрази, а σ_n — тривалість паузи.

У ході проведеного дослідження об'єму міжсинтагматичної паузації було виявлено, що для розважальних і морально-етичних телебесід характерними є мінімальні показники цього параметра, тоді як науково-популярні і подієві телебесіди характеризуються більш високими показниками, що пояснюється більш спокійним і стриманим мовленням як ведучих, так і учасників науково-популярних і подієвих бесід.

Крім того, слід зазначити, що в мовленні учасників всіх видів телебесід було зафіксовано менш істотні показники параметра Т, ніж в мовленні ведучих, що було обумовлено більшою емоційністю і спонтанністю мовлення учасників. При цьому, англомовні телебесіди характеризуються мінімальними показниками параметра Т, україномовні — середніми, а російськомовні — максимальними характеристиками (див. табл. 3.23).

Таблиця 3.23

**Середньоарифметичні показники параметра Т
у досліджених видах україномовних, російськомовних і англомовних
телебесід**

Види телебесід	Диктори	Показники параметра Т		
		українськ.	російськ.	англомовн.
Подієві телебесіди	ведучий	4,06	4,69	3,92
	учасник	3,75	4,36	3,61
Науково-популярні телебесіди	ведучий	4,83	5,08	4,45
	учасник	4,57	4,62	4,19
Морально-етичні телебесіди	ведучий	3,78	4,17	3,49
	учасник	3,10	3,94	2,81
Розважальні телебесіди	ведучий	3,29	3,57	2,64
	учасник	2,86	3,02	2,31

Аналіз середньоарифметичних показників середньоскладової тривалості

лексико-синтаксичних засобів свідчить про те, що ці характеристики дещо нижчі за відповідні середньоарифметичні показники середньоскладової тривалості фраз досліджених типів телебесід. При цьому, англомовні телебесіди характеризуються мінімальними показниками середньоскладової тривалості лексико-синтаксичних засобів, україномовні — середніми, а російськомовні — максимальними характеристиками (див. табл. 3.24).

Таблиця 3.24

Середньоарифметичні показники середньої тривалості складів лексико-синтаксичних засобів у досліджених видах україномовних, російськомовних і англомовних телебесід (мс)

Види телебесід	Лексико-синтаксичні засоби	Середньоскладова тривалість		
		українськ.	російськ.	англомовн.
Подієві	Риторичне питання	298	314	269
	Метафора	305	322	279
	Гіпербола	313	329	292
Науково-популярні	Інверсія	319	346	304
	Метонімія	311	333	280
	Перифраза	303	317	271
Морально-етичні	Епітет	278	285	247
	Полісиндетон	284	293	260
	Наростання	290	309	266
Розважальні	Еліпсис	261	276	232
	Повтор	268	283	239
	Порівняння	255	264	227

Таким чином, результати електроакустичного аналізу підтверджують зроблений у результаті аудиторського аналізу висновок про те, що показники темпоральних характеристик фраз виступають як диферентори видів телебесід.

Статистична обробка середньоарифметичн. показників тривалості 1-их наголош. і ядерн. складів, тривалості міжсинтагматичн. пауз у досліджених видах україномовних телебесід за допомогою критерія Стьюдента

$$t_{\text{табл.}} = 2,35$$

Акустичні характеристики	Види бесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показн. характеристик	$t_{\text{тект}}$	Істотність відмінності	
Тривалість першого наголошеного складу (м/с)	подієві — науково-популярні	ведуч.	364-397	2,39	+	
		учасн.	353-383	2,43	+	
	подієві — морально-етичні	ведуч.	364-316	2,87	+	
		учасн.	353-309	2,98	+	
	подієві — розважальні	ведуч.	364-298	2,81	+	
		учасн.	353-275	2,93	+	
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	397-316	2,72	+	
		учасн.	383-309	2,92	+	
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	397-298	2,86	+	
		учасн.	383-275	3,15	+	
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	316-298	2,51	+	
		учасн.	309-275	2,69	+	
	Тривалість ядерного складу (м/с)	подієві — науково-популярні	ведуч.	518-547	2,54	+
			учасн.	485-504	2,68	+
подієві — морально-етичні		ведуч.	518-473	2,89	+	
		учасн.	485-461	3,11	+	
подієві — розважальні		ведуч.	518-350	2,73	+	
		учасн.	485-328	3,55	+	
науково-популярні — морально-етичні		ведуч.	547-473	2,64	+	
		учасн.	504-461	2,94	+	
науково-популярні — розважальні		ведуч.	547-350	3,26	+	
		учасн.	504-328	3,50	+	
морально-етичні — розважальні		ведуч.	473-350	2,49	+	
		учасн.	461-328	2,52	+	
Тривалість міжсинтагм. пауз (м/с)		подієві — науково-популярні	ведуч.	340-390	2,41	+
			учасн.	323-380	3,20	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	340-483	2,74	+	
		учасн.	323-472	2,95	+	
	подієві — розважальні	ведуч.	340-414	2,42	+	
		учасн.	323-391	2,66	+	
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	390-483	2,36	+	
		учасн.	380-472	2,54	+	
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	390-414	2,75	+	
		учасн.	380-391	3,08	+	
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	483-414	2,38	+	
		учасн.	472-391	2,42	+	

Істотність відмінностей вищеперелічених параметрів було підтверджено в результаті їх обробки за допомогою критерія Стьюдента (див. табл. 3.25 — 3.30).

Таблиця 3.26

Статистична обробка середньоарифметичн. показників тривалості 1-их наголош. і ядерн. складів, тривалості міжсинтагматичн. пауз у досліджених видах російськомовних телебесід за допомогою критерія Стьюдента

 $t_{\text{табл.}} = 2,35$

Акустичні характеристики	Види бесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показн. хар-тик	$t_{\text{експ}}$	Істотність відмінності
Тривалість першого наголошеного складу (м/с)	подієві — науково-популярні	ведуч.	378-413	2,37	+
		учасн.	361-389	2,45	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	378-330	2,79	+
		учасн.	361-323	2,86	+
	подієві — розважальні	ведуч.	378-305	2,53	+
		учасн.	361-291	2,88	+
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	413-330	2,41	+
		учасн.	389-323	2,65	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	413-305	2,59	+
		учасн.	389-291	2,92	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	330-305	2,36	+
		учасн.	323-291	2,62	+
Тривалість ядерного складу (м/с)	подієві — науково-популярні	ведуч.	526-561	2,39	+
		учасн.	498-523	2,45	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	526-495	2,78	+
		учасн.	498-476	3,02	+
	подієві — розважальні	ведуч.	526-364	2,67	+
		учасн.	498-344	3,12	+
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	561-495	2,54	+
		учасн.	523-476	2,88	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	561-364	2,90	+
		учасн.	523-344	3,24	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	495-364	2,42	+
		учасн.	476-344	2,49	+
Тривалість міжсинтагм. пауз (м/с)	подієві — науково-популярні	ведуч.	372-421	2,37	+
		учасн.	334-389	3,86	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	372-537	2,56	+
		учасн.	334-490	2,73	+
	подієві — розважальні	ведуч.	372-448	2,40	+
		учасн.	334-419	2,59	+
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	421-537	2,33	+
		учасн.	389-490	2,41	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	421-448	2,67	+
		учасн.	389-419	2,99	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	537-448	2,35	+
		учасн.	490-419	2,39	+

Як бачимо за результатами, зазначеними в табл. 3.25 — 3.30, було виявлено певні відмінності між середньоарифметичними показниками тривалості перших наголошених і ядерних складів, тривалості міжсинтагматичних пауз, середньоскладової тривалості корпусу і фраз у чотирьох досліджених видах телебесід. За параметрами тривалості перших наголошених і ядерних складів, а також за показниками середньоскладової тривалості корпусу і фраз було визначено найістотнішу відмінність між науково-популярними і розважальними телебесідами.

Таблиця 3.27

Статистична обробка середньоарифметичних показників тривалості перших неаголошених і ядерних складів, тривалості міжсинтагматичних пауз у досліджених видах англomовних телебесід за допомогою критерія Стьюдента

$$t_{\text{табл.}} = 2,35$$

Акустичні характеристики	Види бесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показн. характеристик	текст	Істотність відмінності
Тривалість першого наголошеного складу (м/с)	подієві — науково-популярні	ведуч.	340-384	2,47	+
		учасн.	328-365	2,60	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	340-302	2,94	+
		учасн.	328-378	3,12	+
	подієві — розважальні	ведуч.	340-265	2,96	+
		учасн.	328-247	3,09	+
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	384-302	2,84	+
		учасн.	365-378	2,95	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	384-265	2,93	+
		учасн.	365-247	3,22	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	302-265	2,69	+
		учасн.	378-247	2,80	+
Тривалість ядерного складу (м/с)	подієві — науково-популярні	ведуч.	492-521	2,71	+
		учасн.	457-480	2,83	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	492-466	2,97	+
		учасн.	457-449	3,18	+
	подієві — розважальні	ведуч.	492-327	2,79	+
		учасн.	457-315	3,62	+
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	521-466	2,75	+
		учасн.	480-449	2,97	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	521-327	3,43	+
		учасн.	480-315	3,56	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	466-327	2,62	+
		учасн.	449-315	2,74	+

Продовження таблиці 3.27

Акустичні характеристики	Види бесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показн. характеристик	<i>t_{ксп}</i>	Істотність відмінності
Тривалість міжсинтагм. пауз (м/с)	подієві — науково-популярні	ведуч.	324-373	2,25	+
		учасн.	305-359	3,31	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	324-471	2,83	+
		учасн.	305-458	2,98	+
	подієві — розважальні	ведуч.	324-404	2,56	+
		учасн.	305-362	2,78	+
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	373-471	2,50	+
		учасн.	359-458	2,66	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	373-404	2,84	+
		учасн.	359-362	3,13	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	471-404	2,47	+
		учасн.	458-362	2,59	+

Менш різку, але також істотну відмінність у темпоральних характеристиках міжсинтагматичних пауз було виявлено між подієвими і морально-етичними телебесідами (див. табл. 3.25 — 3.27).

Таблиця 3.28

Статистична обробка середньоарифметичних показників середньоскладової тривалості корпусу і фраз досліджених видів україномовних телебесід за допомогою критерія Стьюдента

$$t_{\text{табл.}} = 2,47$$

Акустичні характеристики	Види бесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показн. характеристик	<i>t_{ксп}</i>	Істотність відмінності
Середньоскладова тривалість корпусу (м/с)	подієві — науково-популярні	ведуч.	319-327	2,56	+
		учасн.	310-318	2,69	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	319-306	2,64	+
		учасн.	310-292	2,71	+
	подієві — розважальні	ведуч.	319-281	2,65	+
		учасн.	310-265	2,84	+
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	327-306	2,72	+
		учасн.	318-292	2,95	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	327-281	2,96	+
		учасн.	318-265	3,29	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	306-281	2,60	+
		учасн.	292-265	2,83	+

Продовження таблиці 3.28

Акустичні характеристики	Види бесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показн. характеристик	$t_{\text{тесн}}$	Істотність відмінності
Середньоскладова тривалість фрази (м/с)	подієві — науково-популярні	ведуч.	332-340	2,53	+
		учасн.	321-326	2,77	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	332-311	2,65	+
		учасн.	321-297	2,71	+
	подієві — розважальні	ведуч.	332-290	2,52	+
		учасн.	321-272	2,74	+
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	340-311	2,86	+
		учасн.	326-297	2,97	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	340-290	2,88	+
		учасн.	326-272	3,26	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	311-290	2,87	+
		учасн.	297-272	2,93	+

Результати статистичної обробки різних параметрів тривалості підтвердили відмінності між дослідженими видами телебесід як у мовленні ведучих, так і учасників.

Таблиця 3.29

Статистична обробка середньоарифметичних показників середньоскладової тривалості корпусу і фраз досліджених видів російськомовних телебесід за допомогою критерія Стьюдента

$$t_{\text{табл.}} = 2,47$$

Акустичні характеристики	Види бесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показн. характеристик	$t_{\text{тесн}}$	Істотність відмінності
Середньоскладова тривалість корпусу (м/с)	подієві — науково-популярні	ведуч.	328-345	2,51	+
		учасн.	316-322	2,59	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	328-311	2,56	+
		учасн.	316-300	2,68	+
	подієві — розважальні	ведуч.	328-296	2,53	+
		учасн.	316-282	2,70	+
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	345-311	2,61	+
		учасн.	322-300	2,77	+

Продовження таблиці 3.29

Акустичні характеристики	Види бесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показн. характеристик	$t_{\text{тесн}}$	Істотність відмінності
Середньоскладова тривалість корпусу (м/с)	науково-популярні — розважальні	ведуч.	345-296	2,89	+
		учасн.	322-282	3,15	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	311-296	2,48	+
		учасн.	300-282	2,67	+
Середньоскладова тривалість фрази (м/с)	подієві — науково-популярні	ведуч.	346-378	2,50	+
		учасн.	332-350	2,72	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	346-329	2,58	+
		учасн.	332-312	2,63	+
	подієві — розважальні	ведуч.	346-309	2,47	+
		учасн.	332-294	2,66	+
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	378-329	2,71	+
		учасн.	350-312	2,82	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	378-309	2,75	+
		учасн.	350-294	3,11	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	329-309	2,79	+
		учасн.	312-294	2,85	+

Таким чином, аналіз темпоральних характеристик різних видів телебесід у трьох досліджуваних мовах свідчить про наявність певних маркерів тривалості, що розрізняють подієві, науково-популярні, морально-етичні і розважальні телебесіди.

Таблиця 3.30

Статистична обробка середньоарифметичних показників середньоскладової тривалості корпусу і фраз досліджених видів англomовних телебесід за допомогою критерія Стьюдента

$$t_{\text{табл.}} = 2,47$$

Акустичні характеристики	Види бесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показн. хар-тик	$t_{\text{тесн}}$	Істотність відмінності
Середньоскладова тривалість корпусу (м/с)	подієві — науково-популярні	ведуч.	307-314	2,63	+
		учасн.	287-308	2,75	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	307-288	2,82	+
		учасн.	287-271	2,97	+

Продовження таблиці 3.30

Акустичні характеристики	Види бесід, що зіставляються	Диктори	Середньоарифм. показн. хар-тик	<i>t_{експ}</i>	Істотність відмінності
Середньоскладов а тривалість корпусу (м/с)	подієві — розважальні	ведуч.	307-269	2,78	+
		учасн.	287-243	2,91	+
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	314-288	2,85	+
		учасн.	308-271	3,09	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	314-269	3,16	+
		учасн.	308-243	3,44	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	288-269	2,78	+
		учасн.	271-243	2,96	+
Середньоскладова тривалість фрази (м/с)	подієві — науково-популярні	ведуч.	326-329	2,71	+
		учасн.	307-313	2,94	+
	подієві — морально-етичні	ведуч.	326-290	2,88	+
		учасн.	307-278	2,95	+
	подієві — розважальні	ведуч.	326-273	2,69	+
		учасн.	307-268	2,93	+
	науково-популярні — морально-етичні	ведуч.	329-290	2,98	+
		учасн.	313-278	3,14	+
	науково-популярні — розважальні	ведуч.	329-273	3,02	+
		учасн.	313-268	3,45	+
	морально-етичні — розважальні	ведуч.	290-273	2,91	+
		учасн.	278-268	3,08	+

3.4. Лінгвістична інтерпретація результатів дослідження

Телебесіда характеризується взаємодією просодичних і лексико-граматичних засобів, яким властиві типологічно загальні і конкретно-мовні риси.

Протікання комунікації під час телебесіди, обумовлене універсальними лінгвістичними і екстралінгвістичними чинниками людського спілкування, у певних мовах в цілому збігається.

Багато чинників в інтонації можна пояснити наявністю універсальних тенденцій, що належать до природжених жестових функцій голосу. Так, для питальних речень у багатьох мовах світу характерним є використання висхідного тону, тоді як для оповідних речень — кінцеве пониження його. Проте, при цьому важливу роль відіграють і лінгво-культурні особливості мов. Наприклад, у північних російських діалектах спадний тон притаманний тільки кінцевому фрагменту оповіді, а всі проміжні речення характеризуються кінцевим висхідним тоном. Для цих же діалектів характерною є відсутність злиття слів, що входять до семантико-синтаксичних груп, в єдине ритмічне ціле — на відміну, наприклад, від посинтагменного членування тексту, характерного для французької мови.

Існують відмінності і в розміщенні тонального руху в складі. Так, в англійській мові за наявності в кінці складу сонорного голосного висхідна частина складного спадно-висхідного акценту реалізується саме на ньому (— Te\п/), що в російській мові звичайно не відбувається (— Се\е/мь.).

Деякі універсальні просодичні тенденції мають фізіологічне пояснення. Таким є, наприклад, градуальне пониження рівня тону в кінці вислову (деклінація) і продовження голосного звуку кінцевого складу.

Типологічно загальною для всіх трьох мов (а можливо — універсальних) рис на композиційному рівні можна назвати таку структуру телебесіди: зачин (початок) — розвиток — кульмінація — розв'язка (завершення).

На рівні лексики, синтаксису і стилістики телебесіда також характеризується схожими рисами. У всіх досліджених програмах найбільш часто використовувалися епітети (31,3%), еліпсиси (15,1%), повтори (12,5%) і інверсії (12%), що пояснюється емоційністю, невідповідністю і невимушеністю мовлення учасників телебесід.

Просодія є істотним, а іноді єдиним засобом, що виокремлює телебесіду серед інших жанрів ЗМІ.

На просодичному рівні телебесіди характеризуються переважанням інтонаційних моделей незавершеності, великою мелодійною пошматованістю у всіх неблизькоспоріднених мовах. Показники інтенсивності збільшуються у

висловах, направлених на встановлення і підтримку контакту, що виражають позитивну або негативну оцінку. Вислови, вимовлені з невеликим ступенем інтенсивності, свідчать про невпевненість мовця в чинності своїх слів. Темп мовлення, характерний для телебесіди, зазвичай, середній або сповільнений, рідше швидкий. Спостерігається уповільнення темпу на окремих складах і прискорене промовляння мовленнєвих відрізків. Головною причиною таких коливань є спонтанний характер мовлення, оскільки роздуми мовця на запропоновану тему призводять до пошуку слів і потрібних виразів, до обривання думки та повторів. Найяскравішими і багатофункціональними з усіх видів пауз у телебесідах є паузи хезитації. Якщо вони не мають змістового складу, паузи хезитації виконують функцію підтримки бесіди і наділені найбільшою частотністю вживання, як між фразами, так і усередині фраз. Паузи хезитації, що мають змістовий склад, можуть використовуватися мовцем для досягнення особливого ефекту, для встановлення контролю над продукуванням мовлення. Вони концентрують увагу слухача на важливому елементі вислову, найбільш яскраво виокремлюючи його в мовленні.

Типологічно спільними акустичними рисами подієвих телебесід є: середній частотний рівень початку, низький рівень завершення ЧОТ, середній частотний діапазон, середні паузи, що пояснюється стриманим емоційним станом учасників цього виду телебесід.

Науково-популярні телебесіди характеризуються середнбозниженим частотним рівнем початку, низьким або екстранизьким рівнем завершення ЧОТ, середнім або звуженим частотним діапазоном, середніми паузами внаслідок зниженої емоційності учасників цього виду телебесід.

Спільними рисами морально-етичних телебесід є: підвищений частотний рівень початку, високий рівень завершення ЧОТ, розширений частотний діапазон, довгі паузи, що пояснюється підвищеною емоційністю учасників телебесід, які намагаються довести свої погляди в дебатах з суперечливих соціальних питань.

Розважальні телебесіди відрізняються середньопідвищеним частотним рівнем початку, підвищеним рівнем завершення ЧОТ, середнім або

розширеним частотним діапазоном, короткими паузами, що пояснюється дещо підвищеним емоційним станом учасників, які беруть участь у жвавих бесідах на різні теми, що стосуються, мистецтва, культури або дозвілля.

Як бачимо, просодичні портрети подієвих і науково-популярних телебесід багато в чому схожі, так само як і просодичні портрети морально-етичних і розважальних телебесід, що, очевидно, пояснюється меншою емоційністю аналітичних телебесід порівняно із публіцистичними.

Проведене експериментально-фонетичне дослідження показало також конкретно-мовну специфіку досліджених телебесід на рівні просодії.

Так, україномовні телебесіди характеризуються середніми показниками ЧОТ (34,7%), максимальними показниками інтенсивності (48,6%), середніми показниками тривалості (45,2%), а також переважанням висхідних тонів (44%).

Російськомовним телебесідам властиві найбільші показники ЧОТ (51,4%), тривалості (46,4%), середні значення інтенсивності (49%), а також найчастотніше використання рівних тонів (45,6%).

Англомовні телебесіди відрізняються мінімальними показниками ЧОТ (53,6%), інтенсивності (41,4%), тривалості (47,3%), а також переважанням спадних тонів (57,1%).

При цьому слід зазначити, що результати порівняння просодичної організації україномовних і російськомовних телебесід свідчать про незначні розбіжності між ними, проте кількість розбіжностей істотно зростає порівняно з англомовними телебесідами через територіальні і соціальні особливості.

Таким чином, телебесіди властива власна, якісно специфічна просодія, яка залежить від мовних і внутрішньожанрових умов реалізації.

Просодична своєрідність телебесіди створюється цілим комплексом параметрів, серед яких найбільше функціональне навантаження виконують просодичні параметри підсистеми тону. Згідно з результатами проведеного дослідження темп у телебесіді є видодифенціюючим параметром вторинної значущості, оскільки він схильний до меншої варіативності, ніж тональні характеристики.

У формуванні національно-мовної специфіки просодичні параметри і їх ознаки також мають різний ступінь активності. Інтенсивність їх дії різна залежно від порівнюваних мов і типологічної приналежності телебесід.

Зазначені мовні особливості пояснюються певними закономірностями лінгвокультурного розвитку досліджуваних мов. З одного боку, українська, російська і англійська мови є спорідненими і структурно ізоморфними вже тому, що належать до однієї індоєвропейської сім'ї і загального флективного типу. Але, будучи представниками різних груп, відповідно, німецької і слов'янської, вони набувають додаткових характеристик. Наприклад таких, що стосуються просодичних параметрів або флективності, яка особливо яскраво виявляється в іменниках і дієсловах, в першу чергу в межах речення, де їх функції — підмета і присудка — протиставляються, хоча і взаємодіють.

Якщо українській і російській мовам властива така сукупна типологічна характеристика, як флективна, фузійна, синтетична, то англійська розглядається як мова флективна і аналітична, в якій, разом з фузією (*deep* — *depth*), яскраво виявлені і аглютинації, наприклад, *kind* — *unkind* (префікс), *kind* — *kindness* (суфікс).

Зазначені вище тенденції підтверджують, що різні мови мають як загальні закономірності розвитку, так і індивідуальні, обумовлені певними територіальними і соціальними особливостями. При цьому, всі мови в світі пов'язані одна з одною тим чи іншим способом і мають певну схожість.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

На просодичному рівні телебесіди характеризуються переважанням інтонаційних моделей незавершеності, значній мелодійній насиченості [221]. Показники інтенсивності збільшуються у висловлюваннях, спрямованих на становлення й підтримку контакту, у таких, що виражають позитивну або негативну оцінку. Вислови, вимовлені з невеликим ступенем інтенсивності, свідчать про невпевненість мовця. Темп мовлення, характерний для телебесіди, як правило, середній або сповільнений, рідше швидкий. Спостерігається уповільнення темпу на окремих складах і прискорене промовляння мовних відрізків. Головною причиною таких коливань є спонтанний характер мовлення, оскільки роздуми мовця на запропоновану тему призводять до пошуку слів і потрібних виразів, до обриву думки, до повторів. Зі всіх видів пауз у телебесідах найяскравішими й багатофункціональними є паузи хезитації. Якщо паузи хезитації не мають змістового складу, вони виконують функцію підтримки бесіди й мають найбільшу частотність вживання як між фразами, так і всередині фраз. Паузи хезитації, що мають змістовий склад, можуть використовуватися мовцем для досягнення особливого ефекту, для встановлення контролю над продукуванням мови. Вони концентрують увагу слухача на важливому елементі висловлювання, найбільш яскраво виокремлюючи його в мовленні.

У проведеному дослідженні аналізуються основні питання, пов'язані з проблемою функціонування просодичних засобів реалізації мовленнєвих одиниць, використовуваних у різних типах україномовних, російськомовних і англійськомовних телебесід. Розв'язання цієї проблеми викликає труднощі у зв'язку з тим, що кожний з її аспектів (модальність з її багатоплановістю і тісним зв'язком з іншими мовними категоріями та інтонація з її багатофункціональністю) є надзвичайно складною системою, а їх взаємодія ще більшою мірою ускладнює дослідження. У цих умовах очевидна необхідність

системного підходу для адекватної інтерпретації отриманих результатів.

Вирішальною перевагою зазначеного підходу є те, що аналіз інтонаційних засобів, характерних для різних типів україномовних, російськомовних і англomовних телебесід виконується не тільки в плані встановлення внутрішньосистемної структури, але й функціональної організації об'єкта в реальних умовах комунікації. Вивчення механізмів виникнення та функціонування досліджуваного явища в інтонаційній побудові мови виявилось одним із провідних напрямів дослідження.

Результати аудиторського аналізу дали змогу зафіксувати чітку відмінність у просодичних особливостях мовленнєвих одиниць, використаних в усіх телебесідах. Отримані суб'єктивні показники були підтверджені даними електроакустичного аналізу.

Таким чином, у результаті проведеного експериментально-фонетичного дослідження було виявлено, що :

- Факт наявності змісторозрізнявальних можливостей інтонації не викликає сумніву.
- Просодичне оформлення різних типів телебесід характеризується контрастним протиставленням усіх акустичних параметрів — мелодійного, темпорального та енергетичного компонентів в англійській мові.
- Однією з основних інтонаційних характеристик, які вирізняють емоційно-забарвлені висловлювання, є різкість спадного завершення [217].
- Нарівні з акустичними параметрами така фізична характеристика як мелодійний контур всього висловлювання відіграє не менш важливу роль в емоційному оформленні фраз.
- Здійснений експериментально-фонетичний аналіз показав наступні типологічно спільні акустичні риси в трьох порівнюваних мовах:

Подієві телебесіди характеризуються середнім висотним діапазоном голосу (39%) і середніми паузами (34%), що зумовлено аналітичною

спрямованістю названих програм і стриманим ставленням до обговорюваної інформації.

Науково-популярні телебесіди відрізняються від подієвих бажанням учасників пояснити аудиторії суть наукових процесів, що виявляється на просодичному рівні в певному розширенні висотного діапазону за рахунок зміщення нижньої межі (37%) і середніх показників паузації (41%).

Морально-етичні телебесіди є максимально емоційними і експресивними порівняно з іншими видами, що пояснюється обговоренням найбільшого спектру тем, які стосуються загальнолюдських цінностей. На просодичному рівні цей вид телебесід характеризується найширшим висотним діапазоном голосу (32%) і тривалими паузами (38%).

Розважальним телебесідам властива більша емоційність і розкутість, ніж подієвим та науково-популярним телебесідам, але менша, ніж морально-етичним бесідам. Ця тенденція виявилася в розширеному висотному діапазоні голосу (35%) і коротких паузах (49%).

Специфічно-національні особливості досліджених телебесід на просодичному рівні проявилися у такий спосіб:

Україномовні телебесіди характеризуються середніми значеннями ЧОТ (34,7%), максимальними показниками інтенсивності (48,6%), мінімальними значеннями тривалості (15,2%), а також переважним використанням висхідних тонів (44%).

Російськомовним телебесідам властиві найбільш високі показники ЧОТ (51,4%), середні значення інтенсивності (39%), тривалості (31,4%), а також найчастотніше використання рівних тонів (45,6%).

Англомовні телебесіди відрізняються мінімальними показниками ЧОТ (23,6%) і інтенсивності (21,4%), максимальними значеннями тривалості (47,3%), а також переважанням низхідних тонів (57,1%).

Таким чином, результати електроакустичного аналізу підтверджують

існування певного набору типологічно спільних частотних, динамічних і ¹⁶² темпоральних характеристик, які беруть участь в організації й диференціації чотирьох виокремлених типів українських, російських та британських телебесід.

Основні положення й результати дослідження першого розділу дисертації викладено в публікаціях автора [217; 219].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У представленому дисертаційному дослідженні телебесіду як жанр телевізійного дискурсу розглянуто з позицій теорії дискурсу мас-медіа, лінгвостилістики, лінгвопрагматики, соціолінгвістики, теорії прямої і непрямой комунікації, жанрознавства.

Телевізійний дискурс у жанрі телебесіди розглядається як складний лінгвістичний, комунікативний і психолінгвістичний феномен, у роботі виявляються його мовностилістичні, лінгвопрагматичні і просодичні особливості.

У процесі проведення дослідження застосовувалася комплексна методика дослідження просодії, що включає методи вивчення суб'єктивних сприйманих особливостей інтонації і об'єктивних акустичних параметрів звукового мовлення.

Лінгвістичний аналіз 300 телебесід, трансльованих українськими, російськими і британськими телеканалами, дозволив виокремити наступні типологічно спільні характеристики жанру телебесіди у трьох досліджених мовах, а саме:

- Телебесіда належить до телевізійних жанрів аналітичної публіцистики і є питально-відповідною формою обговорення різних проблем із певною політичною або освітньо-виховною метою.
- Тематика таких передач зазвичай, має певне суспільне значення.
- Завдання ведучого телебесіди не обмежуються нейтральним запитом та отриманням інформації, в межах телебесіди ведучий постає як певна особистість зі своїми поглядами та уявленнями.

Аналіз жанру телебесіди як лінгвістичного феномена (дослідження його мовностилістичних особливостей) доводить, що жанр телебесіди на матеріалі трьох неблизькоспоріднених мов можна умовно віднести до розряду «розмовних» жанрів, оскільки: а) в публічній промові телекомунікантів розмовний пласт лексики та фразеології становить 8,8%, пласт позалітературної лексики (сленгізмів) — 0,7%; б) на рівні синтаксису приблизно половина висловлювань партнерів у телевізійній комунікації під час телебесіди

побудована з використанням розмовних конструкцій. Крім того, аналіз виявляє лінгвістичні ознаки телевізійного жанру телебесіди.

Встановлено, що до універсальних лінгвістичних ознак (найбільш частотних усно-розмовних явищ) належать: прислівники, фразеологізми, вигуки та іменники (рівень лексики та фразеології) позалітературні явища (сленгізми); конструкції, що характеризуються надмірністю синтаксичної структури і компресією (рівень синтаксису). Диференціальні лінгвістичні ознаки жанру телебесіди (найменш частотні усно-розмовні явища) містять: прикметники, фразові дієслова, сполучники, дієслова, займенники (рівень лексики та фразеології); заперечення, транспозицію, парцеляцію (рівень синтаксису).

У результаті проведеного дослідження на матеріалі української, російської та англійської мов було виокремлено чотири групи телебесід залежно від тематичного принципу – подієві (20%), науково-популярні (12%), морально-етичні (33%) та розважальні (35%), що відрізняються одна від одної тематикою, завданнями, а також контингентом запрошених гостей та експертів.

Аналіз експериментального матеріалу засвідчив, що в подієвих телебесідах найчастіше використовували гіперболи (48,4%), риторичні запитання (41,7%) і метафори (35,8%). Науково-популярні телебесіди характеризуються застосуванням метонімії (46,5%), перекручуванням (39,1%) і інверсією (36,7%). У морально-етичних телебесідах найпоширенішими виявилися епітети (39,9%), полісиндетон (38,2%) і наростання (53,8%). А розважальні телебесіди характеризуються переважною кількістю порівнянь (35,9%), еліпсисів (32,7%) і повторів (29,9%).

Проведений експериментально-фонетичний аналіз засвідчив такі типологічно спільні акустичні риси в трьох мовах, що зіставляються:

Подієві телебесіди характеризуються середнім мелодійним діапазоном (39%) і середньою тривалістю пауз (34%), що зумовлено аналітичною спрямованістю названого типу комунікації та стриманим ставленням до обговорюваної інформації.

Науково-популярні телебесіди відрізняються від подієвих бажанням

учасників пояснити слухачам сутність наукових процесів, що виявляється на просодичному рівні в певному розширенні мелодійного діапазону за рахунок зміщення нижньої межі висотного компонента інтонації (37%) і у використанні середній тривалості пауз (41%).

Морально-етичні телебесіди є максимально емоційними і експресивними порівняно з іншими видами, що пояснюється обговоренням найбільшого спектру тем, які висвітлюють загальнолюдські цінності. На просодичному рівні вказаний вид телебесід характеризується найширшим діапазоном мелодичного компонента висловлювань (32%) і тривалими паузами при актуалізації висловлювань (38%).

Розважальним телебесідам властива більша емоційність і розкутість, ніж подієвим і науково-популярним телебесідам, але менша, ніж морально-етичним бесідам. Ця тенденція виявилася в розширеному мелодійному діапазоні фрази (35%) і вживанні коротких пауз (49%).

Досліджені телебесіди вирізняються на просодичному рівні конкретно-мовною специфікою: україномовній телебесіді притаманні середні значення ЧОТ (34,7%), максимальні показники інтенсивності (48,6%), мінімальні значення тривалості (15,2%), а також переважання висхідних тонів (44%).

Російськомовним телебесідам властиві найбільш високі показники ЧОТ (51,4%), середні значення інтенсивності (39%), тривалості (31,4%), а також найбільш частотне використання рівних тонів при оформленні синтагматичного наголосу в висловлюваннях (45,6%).

Англомовні телебесіди відрізняються мінімальними значеннями ЧОТ (23,6%) і інтенсивності (21,4%), максимальними значеннями тривалості (47,3%), а також переважним використанням низхідних тонів (57,1%) при завершенні висловлювання.

Встановлені схожі просодичні параметри під час диференціації різних типів телебесід можна пояснити належністю всіх трьох аналізованих мов до однієї індоєвропейської сім'ї. Проте, репрезентуючи різні групи, відповідно, германську і слов'янську, вони набувають додаткових параметрів, характерних для просодичних параметрів телебесіди.

Таким чином, результати дослідження дозволяють стверджувати, що проаналізовані види телебесід мають як типологічно спільні, так і специфічні для кожної мови просодичні характеристики.

До перспектив дослідження слід віднести подальший лінгвістичний аналіз жанрів телевізійного дискурсу, виявлення їх лінгвокультурних і лінгвопрагматичних особливостей. На просодичному рівні перспективним вбачається дослідження вікових і гендерних ознак учасників різних типів телебесід на матеріалі як близькоспоріднених, так і типологічно різних мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуазизов А. А. Элементы общей и сравнительно-типологической фонологии / А. А. Абдуазизов. — Ташкент : Фан, 1981. — 183 с.
2. Александрова О. А. Проблема интегрального изучения паузы колебания / О. А. Александрова // Материалы XXXIV Международной филологической конференции. — Санкт-Петербург : Филологический факультет СПбГУ, 2005. — С. 4–5.
3. Алещанова И. В. Цитация в газетном тексте (на материале современной английской и российской прессы) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Алещанова Ирина Владимировна ; Волгогр. гос. пед. ун-т. — Волгоград, 2000. — 18 с.
4. Аниховская Т. В. Риторика интеллективного общения (на мат. телевизионных программ новостей ВВС) : автореф. канд. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Аниховская Татьяна Владимировна ; МГУ им. М. В. Ломоносова. — Москва, 2004. — 19 с.
5. Анощенкова А. М. К вопросу о темповых характеристиках речи / А. М. Анощенкова // Вопросы фоностилистики. — М., 1980. — С. 7–13.
6. Антипова А. М. Система английской речевой интонации / А. М. Антипова. — М. : Высшая школа, 1979. — 131 с.
7. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык : учебник для вузов / И. В. Арнольд. — 6-е издание. — Москва : Флинта : Наука, 2004. — 384 с. — ISBN 5-89349-363-X. — ISBN 5-02-022688-2.
8. Артемов В. А. Метод структурно-функционального изучения речевой интонации / В. А. Артемов. — М. : МГПИИЯ, 1974. — 160 с.
9. Артемьева Ю. В. Акты референции в телевизионном дискурсе : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Артемьева Юлия Вячеславовна ; Твер. гос. ун-т. — Тверь, 2000. — 15 с.
10. Багиров Э. Г. Основы телевизионной тележурналистики / Багиров Э. Г., Борецкий Р. А., Юровский А. Я. — М. : Изд-во Моск. ун-та, 1987. — 240 с.
11. Бакинська О. Л. Культура телевізійного мовлення та його вплив на телеаудиторію. Телерадіожурналістика : історія, теорія, практика, погляд у

майбутнє / О. Л. Бакинська // Збірник науково-методичних праць. —

Львів : ред.-вид. відділ Львівського університету, 1997. — 160 с.

12. Баракина И. В. Семантико-прагматические характеристики эгоцентрических высказываний : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Баракина Инна Валерьевна ; — СПб., 1997. — 197 с.
13. Баранов А. Н. Языковые механизмы вариативной интерпретации действительности как средство воздействия на сознание / А. Н. Баранов, П. Б. Паршин // Роль языка в средствах массовой коммуникации : сб. обзоров / под ред. П. А. Безменовой, Л. Г. Лузиной. — М., 1986. — С. 100–143.
14. Баранова К. В. Риторический анализ речевого поведения ведущих американских ток-шоу : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Баранова Ксения Владимировна ; Санкт-Петербургский гос. ун-т. — СПб., 2006. — 197 с.
15. Бардина Н. Е. Аксиологические стратегии аргументативного дискурса современного английского языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Бардина Надежда Евгеньевна ; Иркут. гос. лингвист. ун-т. — Иркутск, 2004. — 18 с.
16. Баришполець О. Т. Чинники впливу засобів масової інформації на аудиторію [Електронний ресурс] / О. Т. Баришполець // Соціальна психологія. — 2006. — № 6 (20). — Режим доступу до журн. : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=6&n=64&c=1448>. — Назва з екрану.
17. Барышникова К. К. Уровни анализа просодии и ее функции / К. К. Барышникова // Экспериментальная фонетика : сб. науч. тр. — Минск, 1975. — С. 4–23.
18. Баталии С. В. Роль просодических характеристик в оформлении темпа речи / С. В. Баталии // Проблема спонтанной разговорной речи. — М., 2003. — С. 72–89.
19. Бахтин М. М. Работы 1940-х — начала 1960-х годов / М. М. Бахтин. — М. : Русские словари, 1997. — 732 с. — (Собрание сочинений : в 7 т. /

- М. М. Бахтин; т. 5). — ISBN 5-89216-011-4
20. Бахтина Н. Ю. Становление интонационной системы в раннем детском возрасте (экспериментально-фонетическое исследование на материале русского языка) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Бахтина Настасья Юрьевна. — СПб., 2000. — 318 с.
  21. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф. С. Бацевич — К. : Видавничий центр «Академія», 2004. — 344 с.
  22. Безменова П. А. Проблемы эффективности речи в перспективе неориторики / П. А. Безменова // Оптимизация речевого воздействия / отв. ред. Р. Г. Котов. — М. : Наука, 1990. — С. 152–161.
  23. Белый А. Критика. Эстетика. Теория символизма / Андрей Белый / [сост. А. Л. Казин]. — М. : Искусство, 1994. — Т. 1 — 480 с., Т. 2 — 576 с.
  24. Белова А. Д. Поняття «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у сучасній лінгвістиці / А. Д. Белова // Вісник КНУ ім. Т. Г. Шевченка. — Іноземна філологія. — К. : КНУ, 2002. — № 32–33. — С. 11–14.
  25. Блакар Р. М. Язык как инструмент социальной власти / Р. М. Блакар // Язык и моделирование социального взаимодействия : переводы / [сост. В. М. Сергеев, П. Б. Паршин ; общ. ред. В. В. Петров]. — М. : Прогресс, 1987. — С. 92–114.
  26. Блинов И. Я. Выразительное чтение и культура устной речи / И. Я. Блинов — М. : Учпедгиз РСФСР, 1946. — 200 с.
  27. Блохина Л. П. Просодические характеристики речи (методическое пособие по подбору материала, предназначенного для проведения экспериментально-фонетических исследований) / Л. П. Блохина, Р. К. Потапова. — М. : Изд-во МГПИИЯ, 1970. — 71 с.
  28. Богданова Э. Х. Обучение выразительному чтению в языковом вузе / Э. Х. Богданова // Иностранный язык в высшей школе. — М., 1987. Выпуск 20. — 143 с. — С. 126–132.
  29. Богомолов Ю. А. Хроника пикирующего телевидения. 2000–2002 / Ю. А. Богомолов. — М. : МИК, 2004. — 368 с.
  30. Болинджер Д. Истина — проблема лингвистическая / Д. Болинджер // Язык

- и моделирование социального взаимодействия / [сост. В. М. Сергеев, П. Б. Паршин; общ. ред. В. В. Петров]. — М. : Прогресс, 1987.— С. 40–68.
31. Болдырев П. П. Когнитивные стратегии в понимании и построении текстов СМИ / П. П. Болдырев // Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования : тез. докл. междунар. науч. конф. / общ. ред. М. Н. Володиной, М. Л. Ремневой. — М., 2001. — С. 47–61.
  32. Большой толковый словарь русского языка / [сост. и гл. ред. С. А. Кузнецов]. — СПб. : Норинт, 2009. — 1536 с.
  33. Бондаренко Л. В. Звуковой строй современного русского языка / Л. В. Бондаренко. — М., 1991. — 176 с.
  34. Бондарко Л. В. Основы общей фонетики / Бондарко Л. В., Вербицкая Л. А., Гордина М. В. — 1-е изд. — Л., 1983. — 241 с.
  35. Бровченко Т. А. Уровневая структура устного текста и его просодический анализ / Т. А. Бровченко // Вісник Одеського Національного Університету. Філологія: мовознавство — Том 12, вип. 3. — Одеса, 2007. — С. 31–40.
  36. Бровченко Т. А. Методические указания по математической обработке и анализу результатов фонетического эксперимента / Т. А. Бровченко, В. Г. Волошин — Одесса : ОГУ, 1986. — 48 с.
  37. Брызгунова Е. А. Количественный и качественный анализ в экспериментальной фонетике / Е. А. Брызгунова // Материалы международной конференции «100 лет экспериментальной фонетике в России». — СПб. : Филологический факультет СПбГУ, 2001. — С. 32–34.
  38. Будагов Р. А. Проблемы развития языка / Р. А. Будагов. — М.–Л., 1965. — 288 с.
  39. Буланин Л. Л. Фонетика современного русского языка / Л. Л. Буланин — М., 1999. — 226 с.
  40. Бутенко И. А. «Принятие на веру» как основа усвоения социальных норм / И. А. Бутенко // Общение. Текст. Высказывание : сб. ст. / отв. ред. Н. Ф. Уфимцева. — М., 1981. — 265 с.
  41. БЭС — Языкознание. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. — 2-е изд. — М. : Большая Российская энциклопедия, 1998.

— 685 с.

42. Вакурова Н. В. Типология жанров современной экранной продукции / Н. В. Вакурова, Л. И. Московкин — М., 1998. — 384 с.
43. Ваніна О. С. Значення голосу і манери говорити для теле- і радіожурналістів / О. С. Ваніна // Телевізійна й радіожурналістика : зб. наук.-метод. праць. — Львів, 2002. — С. 28–36.
44. Варганов А. С. Актуальные проблемы телевизионного творчества на телевизионных подмостках / А. С. Варганов. — М., 2003. — 238 с.
45. Васильев В. А. Учебное пособие по организации, проведению и анализу итогов экспериментального исследования по фонетике английского языка / В. А. Васильев. — М. : Наука, 1983. — 74 с.
46. Васильева А. Н. О целостном комплексе стилоопределяющих факторов на уровне макростилей / А. Н. Васильева // Функциональная стилистика : теория стилей и их языковая реализация : сб. науч. трудов. — Пермь, 1986. — 168 с.
47. Васильченко Е. Г. Функционирование аллофонов фонемы /r/ в речи дикторов Германии 1923–2003 гг. : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Васильченко Елена Германовна. — Одесса, 2004. — 239 с.
48. Вахтина Н. Ю. Становление интонационной системы в раннем детском возрасте (экспериментально-фонетическое исследование на материале русского языка) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Вахтина Настасья Юрьевна. — СПб., 2000. — 318 с.
49. Вежбицкая А. Метатекст в тексте / Анна Вежбицкая // Новое в зарубежной лингвистике. — Вып. 8. Лингвистика текста. — М., 1978. — С. 402–421.
50. Веренинова Ж. Б. Структурный и функциональный аспекты просодии и интонации / Ж. Б. Веренинова // Коммуникативные единицы языка : структурный, семантический и прагматический аспекты. — М., 1990. — С. 33–41.
51. Веренич Н. И. Влияние темпа речи на модификации звуков / Н. И. Веренич — Минск, 1992. — 165 с.
52. Вильчек В. М. Под знаком ТВ / В. М. Вильчек — М : Искусство, 1987. —

172 с.

53. Винарская Е. Н. Выразительные средства текста (на материале русской поэзии) / Е. Н. Винарская. — М. : Высшая школа, 1989. — 136 с.
54. Виноградов В. В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика / В. В. Виноградов. — М., 1963. — 255 с.
55. Вишневская Г. М. Межкультурная коммуникация, языковая вариативность и современный билингвизм / Г. М. Вишневская // Ярославский педагогический Вестник : научно-метод. журн. — 2002. — № 1 (30) — С. 29–35.
56. Войскунский А. Е. Коммуникативный контакт и средства его установления / А. Е. Войскунский // Оптимизация речевого воздействия / отв. ред. Р. Г. Котов. — М., 1990. — С. 36–53.
57. Волков А. А. Риторика как персоналистическая теория слова / А. А. Волков // Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования: тез. докл. междунар. науч. конф. / общ. ред. М. Н. Володиной, М. Л. Ремневой. — М., 2001. — С. 46–62.
58. Володина М. Н. Язык массовой коммуникации – основное средство информационного воздействия на общественное сознание / М. Н. Володина // Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования : тез. докл. междунар. науч. конф. / общ. ред. М. Н. Володиной, М. Л. Ремневой. — М., 2001. — С. 11–19.
59. Волошин В. Г. Интонационная структура инструкции в английском и русском языках : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Волошин Владимир Григорьевич. — Одесса, 1988. — 178 с.
60. Волошин В. Г. Методические указания по использованию микропроцессорной техники для анализа и синтеза речи / В. Г. Волошин — Одесса : ОГУ, 1987. – 48 с.
61. Гайдучик С. М. Просодическая система современного немецкого языка / С. М. Гайдучик. — Минск, 1972. — 108 с.
62. Галеева М. М. Элементы интонации и их взаимодействие в синтагмах повествовательного предложения в русском языке / М. М. Галеева. — М.,

1993. — 167 с.
63. Галушко Р. И. Западное телевидение и «массовая культура» / Р. И. Галушко. — М., 1991. — 233 с.
  64. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка. Опыт систематизации выразительных средств / И. Р. Гальперин. — М., 2012. — 459 с.
  65. Гарнцева А. А. Первичные и вторичные показатели речевой интонации / А. А. Гарнцева // Исследования по фонетике английского языка. — М., 1963. — С. 5–18.
  66. Головчук О. В. Регіональні телебачення України в контексті політичних трансформацій суспільства : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.03 / Головчук Оксана Василівна. — К., 2008. — 19 с.
  67. Гордина М. В. История фонетических исследований (от античности до возникновения фонологической теории) / М. В. Гордина. — СПб. : Издательский дом Санкт-Петербургского гос. ун-та, 2006. — 537 с.
  68. Григорьева В. С. Дискурс как элемент коммуникативного процесса: прагмалингвистический и когнитивный аспекты / В. С. Григорьева. — Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2007. — 288 с.
  69. Григорян Н. Р. Интонационное оформление фраз завершения в монологической речи : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Григорян Нектар Размековна. — Одесса, 1987. — 187 с.
  70. Григорян Н. Р. Тональная структура сверхфразовых единств английской монологической речи / Н. Р. Григорян // Записки з романо-германської філології. — Одеса : ОДУ, Одеське лінгвістичне товариство, 1998. — Вип. 3. — С. 117–126.
  71. Гриценко О. М. Мас-медіа в процесах демократичних трансформацій українського суспільства (політико-культурологічний аспект) : автореф. дис. ... док-ра політ. наук : 23.00.03 / Гриценко Олена Миколаївна. — Київ, 2003 — 33 с.
  72. Гудков Д. Б. Тексты политического дискурса и национальный миф / Д. Б. Гудков // Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования :

- тез. докл. междунар. науч. конф. / общ. ред. М. Н. Володиной, М. Л. Ремневой. — М., 2001. — С. 113–129.
73. Дейк ван Т. А. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк. — М., 1989. — 312 с.
74. Дементьев В. В. Проблемы непрямої коммунікації / В. В. Дементьев // Прямая и непрямої коммунікація : сб. науч. ст. / отв. ред. В. В. Дементьев. — Саратов : Изд-во ГосУНЦ «Колледж», 2003. — С. 5–16.
75. Демьянков В. З. Эффективность аргументации как речевого воздействия / В. З. Демьянков // Проблемы эффективности речевой коммунікації : сб. науч.-аналит. обзоров / под ред. Н. А. Безменовой, Л. Г. Лузиной. — М., 1989. — С. 42–56.
76. Денискіна Г. О. Структурні і комунікативні параметри жанру вільного інтерв'ю (на матеріалі телепередач 2000-2004 років) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Денискіна Ганна Олександрівна. — Київ, 2005. — 22 с.
77. Джелберт П. Л. К процедуре анализа новостей / П. Л. Джелберт // Язык и идеология : реф. сб. / под ред. Ф. М. Березина. — М., 1987. — С. 119–133.
78. Дмитровський З. Є. Телевізійна журналістика : навч. посібник / З. Є. Дмитровський. — Вид. 3-тє, доповн. — Львів : ПАІС, 2009. — 224 с.
79. Довженко О. В поісках ідеального ток-шоу [Електронний ресурс] / О. Довженко. — Режим доступу: http://www.mediaport.ua/articles/68542/v_poiskah_idealnogo_tok-shou. — Назва з екрану.
80. Егоров В. В. Телевидение : Теория и практика. Учебное пособие / В. В. Егоров. — М : МНЭПУ, 1993. — 306 с.
81. Жинкин Н. И. Речь как проводник информации / Н. И. Жинкин. — М.: Наука, 1982. — 160 с.
82. Жирмунский В. М. Теория литературы. Поэтика. Стилистика / В. М. Жирмунский. — Л. : Наука, 1977. — 417 с.
83. Жугай В. Й. Проблеми якісної продукції в українському телебаченні / В. Й. Жугай // Телевізійна і радіожурналістика : зб. наук.-метод. праць ; відп. ред. В. В. Лизанчук. — Вип. 4. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2002. —

С. 258–265.

84. Засурский Я. Н. Телерадиоэфир: История и современность / Я. Н. Засурский. — М. : Аспект Пресс, 2005. — 239 с.
85. Захарова Ю. М. Интонаційна організація сучасного англійського мовлення / Ю. М. Захарова. — К. : НА СБУ, 2004. — 84 с.
86. Зверинцев А. Б. Коммуникационный менеджмент. Рабочая книга менеджера PR / А. Б. Зверинцев. — Санкт-Петербург : Союз, 1997. — 267 с.
87. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості / В. Й. Здоровега / [підручник]. — 3-тє вид. — Львів : ПАІС, 2008. — 276 с.
88. Здоровова Б. Б. Зависимость просодических элементов речи от ее темпа / Б. Б. Здоровова // Актуальные вопросы интонации : сб. науч. тр. — М., 1992. — С. 67–80.
89. Землянова Л. М. Зарубежная коммуникативистика в преддверии информационного общества / Л. М. Землянова. — М., МГУ, 1999. — 311 с.
90. Зернецька О. В. Нові засоби масової комунікації (соціо-культурний аспект) / О. В. Зернецька. — К. : Наук. думка, 1993. — 327 с.
91. Зильберт Б. А. Тексты массовой информации / Б. А. Зильберт. — Саратов: Изд-во Сарат. ун-та, 1991. — 80 с.
92. Зимняя И. А. Смысловое восприятие речевого сообщения (в условиях массовой коммуникации) / И. А. Зимняя. — М., 1998. — 185 с.
93. Зиндер Р. Л. Общая фонетика / Р. Л. Зиндер. — М., 1994. — 312 с.
94. Зиновьева Е. Н. Интонационная категория тона и ее реализация в спонтанной монологической речи (экспериментально-фонетическое исследование на материале англ. языка) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Зиновьева Елена Николаевна. — М., 1987. — 24 с.
95. Зиновьева Т. И. Развитие интонационных умений младших школьников: проблемы и подходы к их решению / Т. И. Зиновьева // Начальная школа. — 2005. — № 2. — С. 21–27.
96. Златоустова Л. В. Интонация и просодия в организации текста / Л. В. Златоустова // Звучащий текст. — М. : МГУ, 1992. — С. 78–80.
97. Златоустова Л. В. Общая и прикладная фонетика / Златоустова Л. В.,

- Потапова Р. К., Потапов В. В. — М. : МГУ, 1997. — 416 с.
98. Змій Л. М. Формування образів іноземних країн регіональною пресою / Л. М. Змій, С. В. Балюк // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління: зб. наук. праць / Донецьк. держ. ун-т упр. — 2009. — Т. 10 : Серія : Спеціальні та галузеві соціології. — Вип. 116 : Соціологія державного управління. — С. 271–277.
99. Иванов В. Ф. Основні теорії масової комунікації і журналістики : навчальний посібник / Валерій Феліксович Иванов ; наук. ред. В. В. Різун. — Київ : Центр вільної преси : Академія української преси, 2010. — 257 с.
100. Иванова Ю. М. Стратегии речевого воздействия в жанре предвыборных теледебатов : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Иванова Юлия Михайловна ; Волгогр. гос. пед. ун-т. — Волгоград, 2003. — 20 с.
101. Иванова-Лукьянова Г. Н. Культура устной речи: интонация, паузирование, логическое ударение, темп, ритм : учеб. пособие / Г. Н. Иванова-Лукьянова. — М., 2000. — 197 с.
102. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О. С. Иссерс. — М. : URSS / УРСС; ЛКИ, 2008. — 288 с.
103. Калита А. А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання / А. А. Калита. — К. : КДЛУ, 2001. — 356 с.
104. Кантер Л. А. Системный характер речевой интонации / Л. А. Кантер. — М. : Высшая школа, 1988. — 128 с.
105. Кантор Ю. З. Диалогический текст интервью в коммуникативном аспекте (на материале современных российских газет) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Кантор Юлия Зораховна. — СПб., 2001. — 22 с.
106. Канчер М. А. Языковая личность телеведущего в рамках русского риторического этоса (на материале игровых программ) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Канчер Мария Александровна ; Ур. гос. ун-т им. А. М. Горького. — Екатеринбург, 2002. — 20 с.
107. Капишникова А. В. Лингвистические средства управления дискурсом (на материале американских радиопередач ток-шоу) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Капишникова Алла Владимировна ; Моск. гос.

- ун-т. — М., 1999. — 23 с.
108. Карасик В. И. Общие проблемы изучения дискурса / В. И. Карасик // Языковая личность : институциональный и персональный дискурс : сб. науч. тр. — Волгоград : Перемена, 2000. — С. 5–20.
109. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. — Волгоград : Перемена, 2004. — 390 с.
110. Караулов Ю. Н. Предисловие. Русская языковая личность и задачи ее изучения / Ю. Н. Караулов // Язык и личность. — М. : Наука, 1989. — С. 3–8.
111. Ковалева М. М. Отечественная журналистика: вопросы теории и истории / М. М. Ковалева // Сборник статей. — Екатеринбург, 2000. — С. 56–62.
112. Кодзасов С. В. Логико-коммуникативные функции интонации / С. В. Кодзасов // Труды Международного Конгресса по когнитивной науке. — Казань : Казанский гос. ун-т, 2004. — С. 37–44.
113. Кодзасов С. В. Общая фонетика / С. В. Кодзасов, О. Ф. Кривнова. — М. : РГГУ, 2001. — 592 с.
114. Кожина М. Н. Стиль и жанр: их вариативности, историческая изменчивость и соотношение / М. Н. Кожина // Stylistyka VIII. — Opole, 1999. — С. 48–61.
115. Козырева М. Н. Речевой голос как предмет языковедческого исследования / М. Н. Козырева. — М., 2003. — 173 с.
116. Королева Т. М. Просодия модальности речи : автореф. дис. ... д-ра филол. наук / Королева Татьяна Михайловна. — Киев, 1990. — 32 с.
117. Корольова Т. М. Типологія інтонації модальності мовлення (на матеріалі англійської та української мов) / Т. М. Корольова // Мовознавство. — 2006. — № 5. — С. 100–103.
118. Котов А. Л. Механизмы речевого воздействия в публицистических текстах СМИ : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Котов Артемий Александрович. — М., 2003. — 24 с.
119. Коченгин М. Ю. Функционально-семантические свойства американского дискурса ток-шоу : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Коченгин Михаил Юрьевич. — Ульяновск, 2005. — 186 с.

120. Кошечая И. Г. Грамматический строй современного английского языка / И. Г. Кошечая. — М. : Изд-во МГПИИЯ им. М. Тореца, 1978. — 176 с.
121. Краилина Н. А. Роль темпа и пауз в рекламном тексте. На материале французской телерекламы : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.05 / Краилина Наталия Анатольевна. — М., 2005. — 159 с.
122. Кубрякова Е. С. О разных подходах к изучению СМИ / Е. С. Кубрякова // Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования: тез. докл. междунар. науч. конф. / общ. ред. М. П. Володиной, М. Л. Ремневой. — М., 2001. — С. 61–73.
123. Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигмального анализа) / Е. С. Кубрякова // Язык и наука конца XX века. — М. : Рос. гуманитар. ун-т, 1995. — С. 144–238.
124. Кубрякова Е. С. Виды пространств текста и дискурса / Е. С. Кубрякова, О. А. Александрова // Категоризация мира : пространство и время : материалы науч. конф. — М., 1997. — С. 19–23.
125. Кузнецов Г. В. Ток-шоу: неизвестный жанр? / Г. В. Кузнецов // Журналист. — 1998. — № 11/12. — С. 58–59.
126. Курченкова Е. А. Культурно-языковые характеристики текстов газетных объявлений (на материале английской и русской прессы) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Курченкова Елена Анатольевна. — Волгоград, 2000. — 26 с.
127. Ларина Е. Г. Лингвопрагматические особенности ток-шоу как жанра телевизионного дискурса : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Ларина Елена Геннадиевна. — Волгоград, 2004. — 171 с.
128. Леонтьев А. А. Образ события в СМИ и возможности его искажения / А. А. Леонтьев // Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования : тез. докл. междунар. науч. конф. / общ. ред. М. П. Володиной, М. Л. Ремневой. — М., 2001. — С. 59–72.
129. Леонтьев А. А. Психология общения / А. А. Леонтьев. — М., 1997. — 327 с.
130. Леонтьева Н. А. Роль просодии в организации радиоинтервью / Н. А. Леонтьева. — М., 1990. — 173 с.

131. Любимова Т. М. Вербальные способы манипулирования сознанием в СМИ Франции // Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования : тез. докл. междунар. науч. конф. / общ. ред. М. П. Володиной, М. Л. Ремневой. — М., 2001. — С. 16–24.
132. Майданова Л. М. Газетно-публицистический стиль: метаморфозы коммуникации / Л. М. Майданова // Культурно-речевая ситуация в современной России. — Екатеринбург : Изд-во Урал, ун-та, 2000. — С. 80–97.
133. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / М. Л. Макаров. — М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. — 280 с.
134. Мак Люэн М. Понимание медиа : внешние расширения человека / М. Маклюэн. — М. : Кучково поле, 2007. — 464 с.
135. Масленникова А. А. Лингвистическая интерпретация скрытых смыслов / А. А. Масленникова. — СПб., 1999. — 221 с.
136. Масленникова А. А. Место риторического вопроса в антропологической парадигме / А. А. Масленникова // Антропоцентризм в языке и речи : межвуз. сб. / отв. ред. Л. П. Чахоян. — СПб., 2003. — С. 63–79.
137. Массовая культура на рубеже XX-XXI веков: Человек и его дискурс : сборник научных трудов / [под редакцией Ю. А. Сорокина, М. Р. Желтухиной]. — ИЯ РАН. — М. : «Азбуковник», 2003. — 329 с.
138. Матвеева Л. В. Психология телевизионной коммуникации / Матвеева Л. В., Аникеева Т. Я., Мочалова Ю. В. — М., 2000. — 338 с.
139. Матусевич М. И. Введение в общую фонетику / М. И. Матусевич. — М., 1994. — 102 с.
140. Мельник Г. С. Mass Media: Психологические процессы и эффекты / Г. С. Мельник. — СПб., 1996. — 194 с.
141. Мервин Д. СМИ и демократия в США / Д. Мервин // СМИ и демократия в современном мире / [ред.-сост. Т. С. Кондратьева]. — М., 2002. — С. 51–76.
142. Метлюк А. А. О месте фразовой просодии в системе языка / А. А. Метлюк // Функциональная просодия : сб. науч. тр. — М., 1982. — Вып. 201. —

238 с. — С. 139–148.

143. Методы обработки результатов экспериментально-фонетических исследований речи и их лингвистическая интерпретация / [Волошин В. Г., Григорян Н. Р., Музя Е. М., Олинчук В. В.]. — Одесса : ВМВ, 2011. — 186 с.
144. Миронова Н. И. Устный спонтанный диалог и явления речевого колебания (теоретический и прикладной аспект) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Миронова Н. И. — М., 1994. — 18 с.
145. Михайлов В. А. Связи с общественностью: введение в специальность : [учебное пособие] / В. А. Михайлов. — Ульяновск : УлГТУ, 1999. — 338 с.
146. Михальская А. К. Язык российских СМИ как манипулирующая система / А. К. Михальская // Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования : тез. докл. междунар. науч. конф. / общ. ред. М. П. Володиной, М. Л. Ремневой. — М., 2001. — С. 21–30.
147. Могилевская Э. В. Ток-шоу как жанр ТВ: происхождение, разновидности, приемы манипулирования [Электронный ресурс] : Научно-культурологический журнал RELGA / Э. В. Могилевская // электронный научный журнал. — № 15, 2006. Режим доступа : <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-ww.woa/wa/Main?textid=1114&level1=main&level2=articles>. — Назва з екрану.
148. Мороховский А. Н. Стилистика английского языка / Мороховский А. Н., Воробьева О. П., Лихошерст Н. И., Тимошенко З. В. — Киев : ВШ, 1991. — 272 с.
149. Телевизионное общение в кадре и за кадром / С. А. Муратов. — М. : Аспект Пресс, 2007. — 154 с.
150. Надеина Т. М. Просодическая организация речи как фактор речевого воздействия : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.19 / Надеина Татьяна Михайловна. — Москва, 2004. — 428 с.
151. Найденов О. Ю. Прагматические аспекты оптимизации речевого воздействия печатных средств массовой информации (на материале торговой рекламы в российских печатных изданиях) : автореф. дис. ...

- канд. филол. наук : 10.02.19 / Найденов Олег Юриевич. — М., 2000. — 19 с.
152. Наумова Е. В. Просодико-интонационная интерференция в речи билингов : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Наумова Елена Владимировна. — М., 2002. — 16 с.
153. Національна виразність звукового мовлення засобів масової інформації / [Багмут А. Й., Бровченко Т. О., Борисюк І. В., Олійник Г. П.]. — К., 1994. — 157 с.
154. Николаева Т. М. Фразовая интонация славянских языков / Т. М. Николаева. — М. : Наука, 1993. — 278 с.
155. Носенко И. А. Начала статистики для лингвистов / И. А. Носенко. — М. : Высшая школа, 1981. — 160 с.
156. Нушикян Э. А. Типология интонации эмоциональной речи / Э. А. Нушикян. — К.–Од. : Вища школа, 1986. — 159 с.
157. Оганов Г. С. ТВ по-американски / Г. С. Оганов. — М., 1985. — 214 с.
158. Особенности языка научной литературы (романо-германская филология) / [под ред. В. Н. Ярцева]. — М., 1995. — 196 с.
159. Островська Н. В. Специфіка застосування соціально-комунікаційних технологій у політичному ток-шоу «Велика політика з Євгенієм Кисельовим» / Н. В. Островська // Діалог : збірник наукових праць / відпов. ред. О. В. Александров. — Вип. 14 : Реклама та PR у сучасному світі. — Одеса : Астропринт, 2012. — С. 167–174.
160. Падучева Е. В. Высказывание и его соотнесенность с действительностью / Е. В. Падучева. — М., 1985. — 349 с.
161. Петлюченко Н. В. Харизматика: языковая личность и дискурс : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.04 / Петлюченко Наталия Владимировна. — Одесса : Астропринт, 2009. — 464 с.
162. Петрянкина В. И. Интонация / В. И. Петрянкина // Современный русский язык. Учебник : Фонетика. Лексикология. Словообразование. Морфология. Синтаксис / под ред. Л. А. Новикова. — СПб. : Изд-во «Лань», 1999. — С. 122–147.

163. Пешковский А. М. Роль выразительного чтения в обучении знакам препинания / А. М. Пешковский // Избр. труды — М., 1986. — С. 72–88.
164. Подгорна В. В. Особливості функціонування мас-медіа в Україні / В. В. Подгорна. Режим доступу : [http://www.niss.gov.ua/Table /Ostrog/012.htm#a1](http://www.niss.gov.ua/Table/Ostrog/012.htm#a1). — Назва з екрану.
165. Попова Т. И. Влияние норм социальной регламентации на речевое поведение журналиста в телеинтервью / Т. И. Попова // СМИ в современном мире : тез. науч.-практ. конф. — СПб., 1998. — С. 70–83.
166. Потапова Р. К. Слоговая фонетика германских языков / Р. К. Потапова. — М., Высшая школа, 1986. — 144 с.
167. Потапова Р. К. Язык, речь, личность / Р. К. Потапова, В. В. Потапов. — М. : Языки славянской культуры, 2006. — 328 с.
168. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Г. Г. Почепцов. М. : Рефл-бук. — 2001. — 656 с.
169. Прасюк О. В. Вплив теледебатів на формування електоральної громадської думки під час президентських виборів / О. В. Прасюк // Грані. — 2012. — № 4. — С. 119–122.
170. Проблемы эффективности речевой коммуникации : сбор. обзоров / [отв. ред. Ф. М. Березин]. — М. : ИНИОН, 1989. — 220 с.
171. Прохоров Е. П. Эффективность деятельности СМИ по проблеме толерантности / Е. П. Прохоров. — 2004. — 194 с.
172. Радзієвська Т. В. Текст як засіб комунікації / Т. В. Радзієвська. — К. : НАН України, 1993. — 194 с.
173. Распопов И. П. Заметки о синтаксической модальности и модальной квалификации предложения / И. П. Распопов // Синтаксис и интонация : уч. зап. Башкирского ун-та. — Уфа, 1990. — Вып. 85. — С. 3–11.
174. Реформатский А. А. Прологомены к изучению интонации / А. А. Реформатский // История советского языка: Некоторые аспекты общей теории языка : хрестоматия. — М. : Высшая школа, 1988. — 221 с.
175. Речевое воздействие в сфере массовой коммуникации : [сборник] / [ред. Ф. М. Березин, Е. Ф. Тарасов]. — М. : Наука, 1990. — 136 с. — ISBN 5-02-0

и 030-2

176. Різун В. В. Теорія масової комунікації : [підруч. для студ.] / В. В. Різун. — Київ : Просвіта, 2008. — 236 с.
177. Рождественский Ю. М. Теория риторики / Ю. М. Рождественский. — М., 1999. — 348 с.
178. Розанова Н. Н. Фонетика разговорной речи. Взаимодействие сегментных и суперсегментных единиц / Н. Н. Розанова // Русский язык в его функционировании. Уровни языка : сб. науч. тр. — М. : Наука, 1996. — С. 23–52.
179. Румянцев М. К. Парадигматические и синтагматические единицы интонации / М. К. Румянцев // Международная научная конференция «Университетское образование и наука». Тезисы докладов. — Алматы, 2001. — С. 573–579.
180. Рыжков В. А. Роль стереотипов в процессе общения / В. А. Рыжков // Общение. Текст. Высказывание : сб. ст. / отв. ред. П. Ф. Уфимцева. — М., 1981. — С. 116–133.
181. Рыжков В. А. Стереотипизация как метод воздействия на аудиторию / В. А. Рыжков, Ю. А. Сорокин // Язык как средство идеологического воздействия : сб. обзоров / под ред. Ф. М. Березина. — М., 1983. — С. 104–117.
182. Саламун К. Язык и политика / К. Саламун // Язык и идеология : реф. сб. / под ред. Ф. М. Березина. — М., 1987. — С. 47–64.
183. Савкова З. В. Выразительные средства речевого взаимодействия в массовом представлении / З. В. Савкова. — М., 1995. — С. 32–45.
184. Сафронова Е. Г. Лингвометодическая концепция обучения русской интонации филологов-иностранцев : автореф. дис. ... д-ра. филол. наук / Сафронова Е. Г. — СПб., 1995. — 44 с.
185. Светозарова Н. Д. Реализация мелодических типов в словах различной ритмической структуры / Н. Д. Светозарова // Иностранные языки в школе. — 1989. — № 3. — С. 20–28.
186. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации

- / Е. А. Селиванова. — К. : Фитосоциоцентр, 2004. — 336 с.
187. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. — Полтава : Довкілля-К, 2010. — 844 с.
188. Сергеев В. М. Когнитивные методы в социальных исследованиях / В. М. Сергеев // Язык и моделирование социального взаимодействия / [сост. В. М. Сергеев, П. Б. Паршин; общ. ред. В. В. Петров]. — М. : Прогресс, 1987. — С. 8–17.
189. Сергеева А. Б. Речевые стереотипы, характеризующие риторiku современных Mass Media / А. Б. Сергеева // Риторика в свете современной лингвистики : тез. докл. межвуз. науч. конф. / отв. ред. Э. М. Бреговская. — Смоленск, 1999. — С. 88–101.
190. Словарь лингвистических терминов / [авт.-уклад. О. С. Ахманова]. — М. : Советская энциклопедия, 1968. — 606 с.
191. Советский энциклопедический словарь. — М., 1990. — 1600 с.
192. Степанов Ю. С. Альтернативный мир, Дискурс, Факт и принцип Причинности / Ю. С. Степанов // Язык и Наука конца 20 века. — М., 1995. — С. 31–53.
193. Стеріополо О. І. Перлокутивний ефект просодії мовлення / О. І. Стеріополо // Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні. — Чернівці : Рута, 2004. — С. 268–270.
194. Таранец В. Г. Энергетическая теория речи / В. Г. Таранец. — К.–Одесса : ВШ, 1981. — 150 с.
195. Тарасов Е. Ф. Речевое воздействие: методология и теория / Е. Ф. Тарасов // Оптимизация речевого воздействия / отв. ред. Р. Г. Котов. — М. : Наука, 1990. — С. 5–31.
196. Телевизионная журналистика / [под ред. Кузнецова Г. В., Цвик В. Л., Юровского А. Я.]. — М., 2002. — 368 с.
197. Типологія інтонації мовлення / [відп. ред. : А. Й. Багмут ; І. В. Борисюк, Г. П. Олійник, Н. П. Плющ], Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР. — Київ : Наукова думка, 1977. — 495 с.
198. Тихонова Р. М. К вопросу о фоностилистическом аспекте чтения /

- Р. М. Тихонова // Прагматическая функция просодии : межвуз. сб. науч. тр. — М., 1987. — 222 с.
199. Тонкопий Ж. В. Риторические стратегии политических программ / Ж. В. Тонкопий // Риторика в свете современной лингвистики : тез. докл. межвуз. науч. конф. / отв. ред. Э. М. Бреговская. — Смоленск, 1999. — С. 93–116.
200. Торсуева И. Г. Современная проблематика интонационных исследований / И. Г. Торсуева // Вопросы языкознания. — 1984. — № 1. — С. 116–126.
201. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. — М. : АСТ, 2010. — 784 с.
202. Трескова С. И. Язык и массовая коммуникация в США / С. И. Трескова // Язык как средство идеологического воздействия : сб. обзоров / под ред. Ф. М. Березина. — М., 1983. — С. 19–214.
203. Трипольская Т. А. Эмотивно-оценочный дискурс: когнитивно-прагматический аспекты / Т. А. Трипольская. — Новосибирск, 1999. — 215 с.
204. Трошина Н. Н. Риторика и теория коммуникации: на материале немецкоязычных публикаций / Н. Н. Трошина // Неориторика: генезис, проблемы, перспективы : сб. науч.-аналит. обзоров / отв. ред. Н. А. Безменова. — М., 1987. — 236 с.
205. Трошина Н. Н. Стилистические параметры текстов массовой коммуникации и реализация коммуникативной стратегии субъекта речевого воздействия / Н. Н. Трошина // Речевое воздействие в сфере массовой коммуникации / отв. ред. Ф. М. Березин, Е. Ф. Тарасов. — М., 1990. — С. 64–85.
206. Ухова Л. В. Речевые средства реализации авторского намерения в жанре телеинтервью : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Ухова Лариса Владимировна. — Ярославль, 2001 — 350 с.
207. Ученова В. В. Информационные жанры. Основы их дифференциации / В. В. Ученова // Проблемы информации в печати. — 1990. — С. 155–168.
208. Федянина Н. А. Ударение как проблема культуры речи / Н. А. Федянина // Сборник «Вопросы культуры речи». — 2011. — С. 98–112.
209. Филлипс Л. Дискурс-анализ. Теория и метод / Л. Филлипс, М. В. Йоргенсен. — Харьков, 2004. — 236 с.

210. Фирстова Л. А. Дискурсивные стратегии и тактики в рамках телепублицистического дискурса (на материале русскоязычных и англоязычных информационных программ) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Фирстова Любовь Анатолиевна. — Саратов, 2008. — 339 с.
211. Цахер О. Х. Фонетика немецкого языка. Теоретический курс на немецком языке / О. Х. Цахер. — Л. : Просвещение, 1987. — 208 с.
212. Цеплитис Л. К. Анализ речевой интонации / Л. К. Цеплитис. — Рига, 1986. — 272 с.
213. Черемисина Н. В. Аспекты и эвристическая значимость фоностилистики / Н. В. Черемисина // Актуальные вопросы интонации : сб. науч. тр. — М., 1984. — 131 с.
214. Шадаева Л. И. Когнитивные и дискурсивные особенности метафоры в аргументативе современного английского языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Шадаева Лада Иннокентьевна. — Иркутск, 2004. — 20 с.
215. Шалёв А. С. Жанровое своеобразие телевизионной беседы [Электронный ресурс] : «APRIORI». Серия : Гуманитарные науки / А. С. Шалёв // электронный научный журнал. — 2014. — № 1. — Режим доступа до журналу : <http://apriori-journal.ru/seria1/1-2014/Shalev.pdf>. — Назва з екрану.
216. Шалёв А. С. Особенности подачи и восприятия телевизионной информации / А. С. Шалёв // Научно-теоретичний часопис з мовознавства «Мова». — № 9 — Одеса : «Астропринт», 2004. — С. 202–206.
217. Шальов А. С. Енергетичні характеристики мовлення в британських телебесідах [Електронний ресурс] : «Universum : Филология и искусствоведение» / А. С. Шалёв // электронный научный журнал. — 2013. — № 2 (2). Режим доступа до журналу : <http://7universum.com/ru/philology/archive/item/406>. — Назва з екрану.
218. Шальов А. С. Інтонаційне забарвлення мовлення в українських, російських та британських телебесідах / А. С. Шальов // Вісник ОНУ. Серія : Філологія — Том 18. — Випуск 2 (6). — Одеса, 2013. — С. 144–148.

219. Шальов А. С. Порівняльний аналіз мелодійних характеристик мовлення в українських, російських та британських телебесідах / А. С. Шальов // Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського : Лінгвістичні науки. — Одеса : Астропринт, 2013. — № 17. — С. 223–229.
220. Шальов А. С. Стилiстичні особливості телебесіди як дискурсу / А. С. Шальов // Сб. науков. ст. Херс. держ. ун-та «Лінгвістика», 2005. — С. 241–245.
221. Шаповал Ю. Г. Телевізійна публіцистика: методологія, методи, майстерність: Монографія / Ю. Г. Шаповал. — Львів : Видавничий центр Львівського нац-го ун-ту ім. Івана Франка, 2002. — 233 с.
222. Шварц И. Е. Манипулятивный потенциал СМИ / И. Е. Шварц, Ю. П. Дорожкин // Роль средств массовой информации в современной России : тез. докл. респ. межвуз. студ. науч. конф. / отв. ред. Ю. П. Дорожкин. — Уфа, 2001. — С. 83–106.
223. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса / Е. И. Шейгал. — Москва–Волгоград : Перемена, 2000. — 367 с.
224. Шерковин Ю. А. Психологические проблемы массовых информационных процессов / Ю. А. Шерковин. — М. : Мысль, 1973. — 215 с.
225. Шерковин Ю. А. Предиспозиционные факторы и смысловое восприятие сообщений массовой коммуникации / Ю. А. Шерковин // Смысловое восприятие речевого сообщения (в условиях массовой коммуникации) / под. ред. Т. М. Дридзе, А. А. Леонтьева. — М., 1976. — С. 69–81.
226. Школьник Л. С. Исследование речевого воздействия : целевой подход / Л. С. Школьник // Язык как средство идеологического воздействия : сб. обзоров / под ред. Ф. М. Березина. — М., 1983. — С. 125–148.
227. Штурнак О. М. Порухення мовних норм на українських телеканалах (УТ-1, 1+1, ІНТЕР) / О. М. Штурнак // Телевізійна й радіожурналістика : зб. наук.-метод. праць. — Львів, 2003. — С. 141–149.
228. Щерба Л. В. Избранные работы по русскому языку / Л. В. Щерба. — М. : Госучпедгиз, 1957. — 186 с.
229. Энциклопедический словарь / [под ред. Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон]. —

- СПб. : Терра, 1992. — Том III. — 783 с.
230. Юровский А. Я. Телевидение — поиски и решения / А. Я. Юровский. — М., 1983. — 160 с.
231. Юсипович А. В. Типи програм розважального телебачення України / А. В. Юсипович. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2122>. — Назва з екрану.
232. Ягубова М. А. Речь в средствах массовой информации / М. А. Ягубова // Хорошая речь. — Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 2001. — С. 84–103.
233. Яковець А. В. Телевізійна журналістика : теорія і праткика : [підручник] / Анатолій Володимирович Яковець. — К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. — 240 с.
234. Яшина Н. В. Коммуникативные и интонационные особенности дискурса телеинтервью (на материале американского варианта английского языка) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Яшина Наталья Владимировна. — Иваново, 2007. — 220 с.
235. Aitchison J., Lewis D. M. *New Media* / J. Aitchison, D. M. Lewis. — Language Routledge, 2003. — 346 p.
236. Alwood E. *Television Talk: A History of the TV Talk Show Journalism and Mass Communication Quarterly* / E. Alwood. — Vol. 80, No. 4, 2003. — P. 58–72.
237. Bandura A. *Social Cognitive Theory of Mass Communication* / A. Bandura // Bryant J. *Media Effects: Advances in Theory and Research* / J. Bryant, D. Zillmann. — Hillsdale, NJ : Erlbaum, 1994. — P. 87–111.
238. Beattie G. *Iconic hand gestures and the predictability of words in context in spontaneous speech* / G. Beattie, H. Shovelton // *British Journal of Psychology*. — L. : Cambridge, 2000. — Vol. 91, Pt. 4. — P. 473–491.
239. Beattie G. *Lexical access in talk: a critical consideration of transitional probability and word frequency as possible determinants of pauses in spontaneous speech* / G. Beattie, H. Shovelton // *Semiotica*. — Berlin, NY., 2002. — Vol. 141. № 114 — P. 49–71.

240. Bolinger D. L. Intonation and its Parts: Melody in Spoken English / D. L. Bolinger. — Stanford, 1986. — 435 p.
241. Bolinger D. L. Intonation and its Uses: Melody in Grammar and Discourse / D. L. Bolinger. — Stanford, 1989. — 484 p.
242. Bolinger D. L. Language. The Loaded Weapon. The Use and Abuse of Language Today / D. L. Bolinger. — L., NY, 1980. — 379 p.
243. Bonvillain N. Language, Culture and Communication. The Meaning of Messages / N. Bonvillain. — New Jersey, 1997. — 397 p.
244. Brinson S. L. Developing a Television Genre: Table Talk with Helen Sioussat Journal of Broadcasting & Electronic Media / S. L. Brinson. — Vol. 51, No. 3. — 2007. — P. 33–49.
245. Brovchenko T. A. English Phonetics / T. A. Brovchenko, T. M. Korolyova. — Миколаїв : 2006. — 250 p.
246. Bryant J. Media Effects: Advances in Theory and Research / J. Bryant, D. Zillmann. — Hillsdale, NJ : Erlbaum, 1994. — 316 p.
247. Butler J. Television: Critical Methods and Applications / J. Butler. — Lawrence Erlbaum Associates, 2002. — 224 p.
248. Carter C. Critical Readings: Media and Gender / C. Carter, L. Steiner. — Open University Press, 2004. — 351 p.
249. Christenfeld N. Filled pauses and gestures: its not coincidence / Christenfeld N., Schachter S., Bilous F. // Journal of psycholinguistic research. — 1991. — № 20. — Vol. 1. — P. 1–20.
250. Clayman S. E. Displaying Neutrality in Television News Interviews / S. E. Clayman // Social Problems. — Vol. 35, № 4. — 1988. — P. 481–497.
251. Clayman S. E. The News Interview. Journalists and Public Figures on the Air / S. E. Clayman, J. Heritage. — Cambridge, 2002. — 250 p.
252. Cleveland H. The limits to cultural Diversity / H. Cleveland // Intercultural communication: A Reader. 9th ed. / ed. by L. A. Samovar and R. E. Porter. / Belmont, CA : Wadsworth Publishing Company, 2000. — P. 432–442.
253. Cooper C. A. Global Entertainment Media: Content, Audiences, Issues / C. A. Cooper. — Lawrence Erlbaum Associates, 2005. — 273 p.

254. Corner J. *International Media Research: A Critical Survey* / Corner J., Schlesinger P., Silverstone R. — Routledge, 1998. — 264 p.
255. Couldry N. *Media Rituals: A Critical Approach* / N. Couldry. — Routledge, 2003. — 178 p.
256. Dominick J. *The Dynamics of Mass Communication* / J. Dominick. — NY, 1993. — 250 p.
257. Fowler R. *Power* / R. Fowler // *Handbook of Discourse Analysis*. — V. 4. — L., 1985. — P. 68–92.
258. Fowler R. *Language and Control* / [Fowler R., Hodge B., Kress G., Trew T.]. — L., 1979. — 381 p.
259. Gerbner G. *Television Violence: the Art of Asking the Wrong Question* / G. Gerbner // *The World & I: A Chronicle of Our Changing Era*. — 1994. — P. 385–397.
260. Goffman E. *Forms of Talk* / E. Goffman. — University of Pennsylvania Press, 1981. — 154 p. — ISBN 978-0-8122-7790-6
261. Grice H. P. *Presupposition and conversational implicature* / H. P. Grice // *Radical Pragmatics*. — New York, 1981. — P. 183–198.
262. Hassan R. *The New Media Theory Reader* / R. Hassan, J. Thomas. — Open University Press, 2006. — 259 p.
263. Heritage J. *Analyzing News Interviews: Aspects of the Production of Talk for an Overhearing Audience* / J. Heritage // *Handbook of Discourse Analysis*. — V. 3. — L., 1985. — P. 92–112.
264. Hieke A. *The trouble with ‘articulatory pauses’* / Hieke A., Kowal S., O’Connell D. // *Language and Speech*. — 1983. — № 26. — P. 203–214.
265. Hutchby I. *Confrontation Talk: Arguments, Asymmetries, and Power on Talk Radio* / I. Hutchby. — Lawrence Erlbaum Associates, 1996. — 221 p.
266. Jacobs R. N. *The Space of Opinion: Media Intellectuals and the Public Sphere* / R. N. Jacobs, E. Townsley. — Oxford University Press, 2011. — 149 p.
267. Jankowski G. F. *Television today and tomorrow: It won’t be what you think* / G. F. Jankowski, D. C. Fuchs. — Oxford University Press ; New York, 1996. — 230 p.

268. Key concepts in Communication and Cultural Studies / [ed. by Tim O'Sullivan]. — London, 1994. — 436 p.
269. Knowles G. O. Patterns of Spoken English / G. O. Knowles. — L. : Longman, 1987. — 262 p.
270. Kress G. Language as Ideology / G. Kress, R. Hodge. — L., 1979. — 298 p.
271. Ladd D. Intonational Phonology / D. Ladd. — Cambridge and New York : Cambridge University Press, 1996. — 344 p.
272. Laswell H. The structure and function of communication in society / H. Laswell. — NY, 1990. — 279 p.
273. LDCE — Longman Dictionary of Contemporary English. — London : Longman, 1995. — 1696 p.
274. Littlejohn S. W. Theories of Human Communication / S. W. Littlejohn. — Stamford : Cengage Learning, 2001. — 377 p.
275. Lustig M. W. Intercultural Competence: Interpersonal Communication Across Cultures / M. W. Lustig, J. Koester. — NY : Harper Collins Publishers Inc., 1996. — 265 p.
276. Maclay H. Hesitation phenomena in spontaneous English speech / H. Maclay, C. E. Osgood. — 1996. — 127 p.
277. Matheson D. Media Discourses: Analysing Media Texts / D. Matheson. — Open University Press, 2005. — 210 p.
278. McHoul A. Discourse Analysis and Drama / A. McHoul // The Encyclopedia of Language and Linguistics. — Oxford, 1994. — Vol. 2, P. 940–948.
279. McQuail D. Mass Communication theory: An introduction (3-rd edition) / D. McQuail. — London : Sage, 1994. — 358 p.
280. Merrill J. Modern Mass Media / J. Merrill. — NY, 1994. — P. 53–60.
281. Mokros H. B. Introduction: From Information and behavior to interaction and identity / H. B. Mokros // Interaction and Identity: Information and Behavior. — Vol. 5. — London, 1996. — P. 1–22.
282. Oh H. J. Exploring Factors in the Hostile Media Perception: Partisanship, Electoral Engagement, and Media Use Patterns Journalism and Mass Communication Quarterly / Oh H. J., Park W., Jongmin W. — Vol. 88, No. 1. —

- 2011.— P. 16–31.
283. Ostman J. Discourse analysis / J. Ostman, T. Virtanen // Handbook of Pragmatics : Manual. — Amsterdam, Philadelphia, 1995. — P. 239–253.
284. Peterson T. The Mass Media and Modern Society / Peterson T., Jensen J. W., Rivers W. L. — New York, 1965. — 340 p.
285. Russell N. W. The Psychology of the New Media / N. W. Russell // Television for the 21st Century. The New Wave. — Washington D.C. : The Aspen Institute, 1993. — P. 42–59.
286. Roberts B. Temporal Cycles in Speech Production / B. Roberts, K. Kirsner // Language as a cognitive process. — L. etc., 2000. — Vol. 15, № 2. — P. 129–157.
287. Rochester S. R. The significance of pauses in spontaneous speech / S. R. Rochester // Journal of Psycholinguistic Research. — 1973. — № 2 (1). — P. 51–81.
288. Rogers E. Mass Media and Interpersonal Communication / E. Rogers. — Chicago, 1973. — 375 p.
289. Schiffrin D. Approaches to Discourse / D. Schiffrin. — Oxford (UK) and Cambridge (Mass.) : Blackwell, 1994. — 470 p.
290. Schramm W. Television in the Lives of Our Children / Schramm W., Lyle J., Parker E. B. — Stanford, Ca : Stanford Univ. Press, 1961. — 324 p.
291. Simpson P. W. Discourse Analysis and Drama / P. W. Simpson // The Encyclopedia of Language and Linguistics. — Oxford, 1994. — Vol. 2. — P. 952–954.
292. Sims J. R. ‘Talk, Talk, Talk: Opinion or Fact?’ Journalism History / J. R. Sims. — Vol. 22, No 4. — 1997. — 283 p.
293. Smith F. L. Perspectives on Radio and Television: Telecommunication in the United States / Smith F. L., Wright J. W., Ostroff D. H. — Lawrence Erlbaum Associates, 1998. — 396 p.
294. Steiner G. The people look at television. A study of audience attitudes / G. Steiner. — N.Y., 1989. — 312 p.
295. Stenström A. B. Pauses in monologue and dialogue / A. B. Stenström // The London-Lund corpus of spoken English: description and research. — Lund :

- Lund University Press. — 1990. — P. 211–252.
296. Stubbs M. Discourse analysis: the sociolinguistic analysis of natural language / M. Stubbs. — Oxford : Blackwell, 1983. — 272 p.
297. Swerts M. Filled pauses as markers of discourse structure / M. Swerts // Journal of Pragmatics. — 1998. — № 30. — P. 485–496.
298. Tolson A. Television Talk Shows: Discourse, Performance, Spectacle / A. Tolson. — Lawrence Erlbaum Associates, 2001. — 216 p. — ISBN-10: 0-8058-3746-9
299. Tolson A. Media Talk: Spoken Discourse on TV and Radio / A. Tolson. — Edinburgh University Press, 2006. — 224 p. — ISBN-10: 0-7486-1826-0
300. Walker J. The Broadcast Television Industry / J. Walker, D. Ferguson. — N.Y., 1998. — 223 p.
301. Webster J. G. Understanding Audiences: Theory and Method / J. G. Webster // Understanding Audiences: Learning to Use the Media Constructively. Journalism & Mass Communication Educator. — Vol. 3. — 2003. — P. 35–50.
302. Zillmann D. Media Entertainment: The Psychology of Its Appeal / D. Zillmann, P. Vorderer. — Lawrence Erlbaum Associates, 2000. — 342 p.